

The Project Gutenberg eBook of Pikku Mari ja muita kertomuksia, by Pietari Päivärinta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Pikku Mari ja muita kertomuksia

Author: Pietari Päivärinta

Release date: September 16, 2013 [EBook #43744]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PIKKU MARI JA MUITA KERTOMUKSIA ***

Produced by Tapio Riikonen

PIKKU MARI JA MUITA KERTOMUKSIA

Kirj.

P. Päivärinta

Yrjö Weilin, Helsinki, 1903.

SISÄLLYS:

Pikku Mari.
Käkelän pikku Kerttu.
Tukkimetsässä.
Pullo-Heikki.
Kilpelän veljekset.
Ritulan Siina.

PIKKU MARI.

Oli kaunein kesäsydän. Auerta oli ilmassa ja auringonlämpö, ikäänkuin suudellen maaemoa, lohti sen povesta kaikellaista kauneutta esiin. Nurmi vihannoi rehevänä, tumman vihერიänä, ja rehevää oli muukin kasvullisuus. Sinivuokot, voikot ja muut kukkasat heloittivat kaikessa kauneudessaan.

Ihana ilma houkutteli minut ulos. Lähdin maantietä myöten tavallista pitemmälle kävelymatkalle. Tiellä ei näkynyt laisinkaan ihmisiä, sillä maamiehet olivat kaikki mikä missäkin työssä. Olin kävellyt noin kolmisen kilometriä, kun tapasin maantienojan partaalla istumassa noin kahdeksanvuotiaan tyttösen. Tytöllä oli kaunis keltainen, pitkä tukka, mutta se oli aivan ruokkoamatonna ja riippui hartioilla valtoinaan. Hänen kasvojensa piirteet olivat kauniit ja terävät, silmät vilkkaat, mutta vaatteet hyvin repaleiset; hame paikoin melkein vyötäreisiin asti halki.

Kun olin tullut tytön kohdalle, sanoi hän iloisesti: »hyvää päivää.»

Seisahduin.

»Kenenkäs lapsia sinä olet?» kysyin.

»Niin, ettekö tunne minua», sanoi tyttö, nauraa kiherrellen ja väännellä kiemuroiden itseään.

»En todellakaan tunne sinua», vakuutin.

»Nyt narraatte minua, ihi, hi», sanoi tyttö nauraa hihittäen.

»Kyllä se on totta, etten tunne sinua; mutta voithan nyt sanoa minulle, kenen lapsia olet, että vasta tuntisin sinut.»

»No senhän minä olen Kalasen-Iskon tyttö. Tottahan tunnette vanhempani.»

»Kyllä tunnen. Onko vanhemmillasi montakin lasta?»

»Onhan meitä neljä, ja minä olen vanhin.»

»Onko teillä oma talo?»

»Eikä ole. Tuolla Rakolan puhdossa me asumme eräässä talossa huonemiehinä.»

»Ovatko vanhempasi rikkaita vai köyhiä?» kysyin, vaikka tiesinhän jo, etteivät he suinkaan rikkaita olleet.

»Sitäpä en minä tiedä, mutta arvelen, ettemme taida kovinkaan rikkaita olla —i—hi—. Mihin te nyt olette menossa?» Näin sanoen katsoi tyttö minua lempeän veitikkamaisesti silmiin.

»Lähdinpähän vaan huvikseni kävelemään. Mutta etpä sinäkään tunne minua.»

»Tunnenpa, tunnenpa —i—hi.»

»Sanopas, mistä olen?»

»Tuolta kirkon kohdalla olevasta talosta.»

»Kirkon kohdalla on monta taloa.»

»Siitä keltaisesta —i—hi—hi, ettekös olekin?»

»Siitä olen, oikeassa olet.»

»Enkös tuntuutkin —i—hi.»

»Tunsit, tunsit. Mutta mikäs se sun nimesi olikaan?»

»Mariahan se on vain.»

»Onko se mikään *vain*? Se on kylläkin kaunis nimi noin sievälle tyttöselle.»

»Enhän minä ole mikään sievä. Minulla on näin resuiset vaatteet», sanoi tyttö ja katseli repaleisia verhojaan.

»Kyllä silti tyttönen voi sievä olla, vaikei olekaan eheitä ja kauniita vaatteita», sanoin häntä

lohdutellen.

Seurasi tovi äänettömyyttä.

»Ettepä arvaa, mitä täällä minun helmassani on», sanoi tyttö, taasenkin ilostuen, ja katsoi hymyssä suin veitikkamaisesti minua silmiin. Hänellä oli vyöliinakulu, johon hän näytti jotakin käärineen.

»Mistäpä minä tietäisin, mitä sinä sinne olet tallentanut.»

»Onkos teillä lapsia?» kysyi hän sitten, ikäänkuin kääntäen puhetta toisaalle.

»Onhan niitä kuusi kappaletta», vastasin.

»Mutta ne ovat jo liian suuria.»

»Ei, ei. Vanhin on vähän sinua isompi, muut melkein järkiään sinun kokoisiasi.»

»Saankos minä jolloinkin käydä teillä?» sanoi tyttö ja katsoi minuun melkein rukoilevasti.

»Saat, saat, lapseni. Käy vaan niin usein kuin haluat. Siellä on meidän lapsilla leluja, ja saat niillä leikkiä meidän lasten kanssa.»

»Koska ette arvanneet, mitä täällä minun vyöliinassani on, niin nyt näytän ne teille», ja tyttö aukaisi kääronsä.

Siellä oli sinivuokkoja, voikkoja, lemmenkukkia, katinliekoja ynnä muita kukkia. Siellä oli myös muutamia mustikoita, mesimarjoja ja juolukoita. Näitä oli hän raapinut kokoon, huolimatta vähääkään siitä, olivatko ne kypsiä vai raakiloita. Ja marjakokoelma olikin suureksi osaksi heikkoja raakiloita.

»Saankos tarjota nämät teille, että veisitte ne lapsillenne minulta tuliaisiksi?» sanoi tyttö iloisesti.

»Enhän minä toki raski sinulta näitä ottaa.»

Tyttö hypähti ylös, syöksähti luokseni ja sanoi:

»Teidän täytyy ystävytemme ja tuttavuutemme vuoksi ottaa nämät», ja samassa hän tuppasi ne minun takkini taskuun.

Tuo lapsen avonainen sydän ja mieli huvitti minua sanomattomasti.

»Tunnetko sinä rahaa, pikku Mari?»

»Kerran antoi vieras minulle ymmyriäisen lantin, jota sanottiin viisipenniseksi, mutta äiti otti sen pois. Sitä sanottiin rahaksi.»

Otin kukkarostani puolimarkkasen ja ojensin sen tytölle. »Tuosta saat nyt vähäisen rahaa.»

Tyttö otti rahan käteensä, katseli ja pyöritteli sitä.

»Tämä on paljon pienempi kuin se raha, jonka vieras minulle antoi. Tämä ei taida tehdä paljon mitään. Mutta miksi se on niin valkea, taitaa olla tinaa?»

Vakuutin hänelle, että tämä tekee paljon enemmän kuin se hänen viisipennisensä.

»Mutta kun se oli niin paljon isompikin ja ruskea.»

»Vaikka.»

»Paljonko tämä sitten oikeastaan tekee?» kysyi tyttö epäröiden.

»Se tekee kymmenen kertaa niin paljon kuin sinun viisipennisesi», vakuutin hänelle.

»Voi, niin paljon. Kun ei vaan äiti tätäkin minulta ottaisi», sanoi tyttö pyöritellen ja suudellen rahaa.

»Mitä nyt aiot sillä tehdä?»

»Ostan uuden katkismuksen, kun entinen on aivan resuna», sanoi tyttö, tarttuen käteeni ja kiitellen monikertaan.

»Osaatko sinä jo lukea?»

»Osaanpa hyvinkin. Sisältä luen hyvästi ja katkismustakin puoliväliin.»

* * * * *

Joitakin viikkoja oli kulunut. Kun kerran palasin kotiin asioiltani, oli pikku Mari meillä leikkimässä lapsiemme kanssa.

»Hyvää päivää! Nythän olen jo täällä», sanoi tyttö iloisesti ja tuli minua tervehtimään.

»Ole vain, semmoinenhan se oli puhekin», sanoin hänelle, taputtaen hänen vaaleankeltaista päätänsä.

Sitten laskeusi hän lattialle leikkimään toisten lasten kanssa.

Sanoin vaimolleni, että hän laittaisi erikseen lapsille ruokaa. Kun ruoka oli valmis, kutsuttiin lapset syömään ja niin pikku Marikin.

»En minä tule», esitti hän.

»No mikset?»

»Minulla on niin huonot vaatteet.»

»Ei se mitään tee, tule nyt vaan.»

»Sepä kummaa on, kun täällä ollaan niin hyviä; muualla haukutaan minua aina resuteiniksi», sanoi tyttö.

Kun lapset olivat päässeet syömästä, tuli pikku Mari kädestä pitäin kiittelemään ateriasta.

»Jopa teillä on hyvää ruokaa; onko teillä aina semmoista? Meillä ei ole milloinkaan niin hyvää ruokaa», sanoi tyttö sievästi niiaillen.

»Kyllä meillä aina on semmoista. — Jää nyt tänne minulle tytöksi, niin saat aina semmoista ruokaa», sanoin hänelle.

»En, en, en.»

»No, minkätähden et?»

»Äiti on niin hyvä.»

»Hyvähän minäkin olen sinulle.»

»Kyllä tekin olette hyvä, mutta ette niin hyvä kuin äiti», vakuutti tyttö.

Meidän tyttösillä oli posliinipäisiä nukkeja, joilla he yhteisesti leikkivät.

»Voi, voi, kuinka kauniita ne ovat. Minun nukkeni, jonka äiti teki, on vaan tuommoinen vaatepäinen tallukka; se ei ole mikään näihin verrattuna», arvosteli tyttö.

Kuiskasin muutamalle tytölleni, että he antaisivat yhden nukken pikku Marille lahjaksi, ja lupasin ostaa heille toisen. Sitten poistuin.

Tovin ajan perästä juoksi pikku Mari luokseni nukke kädessä.

»Tuo teidän Saimi antoi minulle tämän nukken; saanko sen pitää?» sanoi Mari ja katsoi niin toivovasti silmiini.

»Kun se kerran on sinulle annettu, niin saathan sinä sen pitää.»

Mari tarttui minua käteen ja kiitteli ja niiaili moneen kertaan.

»Paljonkohan tämä on maksanut?» kysyi hän sitten.

»Pääkin on maksanut puolitoista markkaa», sanoin hänelle.

»Montako viisipennistä siihen menee?» tiedusteli Mari.

»Kolmekymmentä.»

»Voi, kuinka paljon! Minä en saa koskaan niin paljon rahaa», sanoi Mari ja painoi nukkea rintaansa vasten.

Vaimoni antoi tytölle omain lastemme vanhan vaatekerran. Kun se puettiin hänen päälleen ja kun hänen kullankeltainen tukkansa oli siivottu ja palmikoitu, oli Mari hyvin kaunis lapsi.

»Mitähän äiti sanoo, kun minä menen näin komeana kotiin», arveli tyttö.

Ilta alkoi hämärtää, ja Mari lähti kotiinsa nukkeineen.

* * * * *

Pikku Marista oli nukke niin mieluinen, että se piti olla aina hänen näkyvissään.

Aika oli niin kulunut, että oli jo talvi. Usein nousi Mari yölläkin katsomaan nukkeansa. Kuutamoiltoina hän pistäysi ulos nukkeansa ihaillemaan, kun huoneessa ei nähnyt. Avojaloin hän käväisi siellä, eikä hän välittänyt kylmästä, lumesta eikä purevasta pakkasesta niin mitään.

Kun hän oli saanut nukkensa katselluksi, kapaisi hän huoneeseen ja kääriintyi peittoihinsa maata.

Kerran hän meni taasenkin ulos nukkeansa katsomaan. Silloin hän huomasi, että lähimmässä talossa on valkea irti. Yösydän oli, ja kaikki nukkuivat sikeintä untansa.

Mari ei pitkin aprikoinut. Hän viskasi nukkensa hangelle ja alkoi avojaloin juosta vilistää taloa kohden. Hän pääsi tupaan, sillä ovet olivat auki. Siellä hän rupesi huutamaan niin paljon kuin jaksoi: »Valkea on irti, herätkää, herätkää!»

Talon väki kavahti ylös ja hädin tuskin he puolialastomina pelastuivat ovien ja akkunain kautta hirveästä kuolemasta. Valkea oli jo niin suuressa vauhdissa, että porstuassakin liekit leimahtelivat. Sen kautta syöksyi pikku Mari ulos, mutta hän sai valkean vaatteisiinsa. Pelastunut, talon aikainen poika huomasi vaaran. Hän sieppasi tytön syliinsä ja vyörytteli häntä lumihangessa. Sitten hän kantoi lapsen kotiinsa.

Vaikka tytön vaatteitten palo olikin saatu niin pian sammumaan, paloi kuitenkin hänen lanteensa pahanpäiväisesti.

Pian kertyi palopaikalle ihmisiä suuri joukko. Rivakasti ryhtyivät he sammutustyöhön, ja suurilla ponnistuksilla saatiin muut huoneet varjelluksi, mutta asuinrakennus paloi perustuksiaan myöten.

Melkein ensimmäisinä saavuin minäkin palopaikalle. Sinne tultuani kerrottiin minulle, kuka tulipalon oli ensiksi huomannut ja ken oli hälyyttänyt vaaranalaisen väen hereille, pelastautumaan hirveästä kuolemasta. Myös kerrottiin minulle, kuinka pikku Mari oli saanut tulen vaatteisiinsa ja kuinka hän oli nyt kauheissa tuskissa kotonaan.

Kun väkeä oli melkein liaksikin sammutustyössä, menin katsomaan Mari raukkaa.

Hän oli tuskittelemassa vuoteessaan, nukke käsissään. Heti kun hän kannettiin kotiin, oli hän pyytänyt, että hänen nukkensa käytäisiin hangelta hakemassa.

Kun astuin huoneeseen, koki raukka minulle hymyillä tuskansa välistä.

»Näin minun asiani nyt ovat. Voi, voi, kun polttaa ja kihelmöitsee», päivitteli tyttö kylläkin tuskaisesti, mutta ei hän parkunut eikä huutanut.

Olin tottunut antamaan ensimmäistä apua kaikenmoisisissa tapaturmissa. Tuotin kylmää vettä huoneeseen ja aloin moninkertaisilla pehmeillä kylmillä kääreillä peitellä palaneita paikkoja. Heti tyttö rauhoittui, ja kun kääreet vähänkään lämpenivät, muutin ne uudestaan.

Istuin aamuun asti tytön vuoteen vieressä, muutellen kääreitä, ja silloin oli viho jo poistunut palopaikoista. Voideltiin sitten palaneet paikat liinaöljyllä ja pantiin paksusti puuvillaa päälle; lakanalla käärittiin ne kiinni.

Mari oli nyt niin rauhallinen ikäänkuin ei hänelle olisi mitään tapahtunut, sillä hän ei tuntenut enää kipua.

»Voi, kuinka te olette minulle hyvä. Olisin tainnut kuolla, ellette olisi minua hoitanut.»

»Jos olisit jäänyt minulle tytöksi, et olisi palanut», sanoin leikilläni.

»Niin, mutta silloinpa olisi palanut toisen talon koko väki», sanoi tyttö oikeuden varmuudella.

»Niin olisi käynyt, lapseni», myönsin.

Hankkiuduin lähtemään.

»Käyttökö minua enää katsomassa?» kysyi tyttö ja katsoi minua niin rukoilevasti silmiin.

»Käyn, käyn; kyllä käyn», vastasin.

»Saankos minä vielä käydä teillä?» kysyi tyttö.

»Saat niin usein kuin haluat, kunhan ensin paranet.»

Hankin kalkkilinjamenttiä ja rupesin sillä voitelemaan ja hoitelemaan pikku Marin palaneita paikkoja, ja pian alkoikin vamma näyttää paranemisen merkkejä.

* * * * *

Tapaus liikutti niin paikkakuntalaisia, että päätettiin panna pieni rahankeräys toimeen pikku Marin hyväksi. Keräys tuotti seitsemänkymmentäviisi markkaa. Rahat annettiin minulle jätettäväksi pikku Marille. Odotettiin, kunnes hän oli täydellisesti parannut. Silloin kutsuttiin hän meille.

»Katsopas, lapseni! Tässä saat noin paljon rahaa», sanoin ojentaen samassa hänelle setelitukun.

»Mitä nämät ovat? Ovatko nämät lankanippujen kuvia?» kysyi tyttö selaillen seteleitä.

»Ei, kyllä ne ovat oikeita rahoja», koetin vakuuttaa.

»Paljonko nämät sitten tekevät?»

»Ne tekevät seitsemänkymmentäviisi markkaa.»

»Montako viisipennistä näissä on?»

»Näissä on tuhat viisisataa viisipennistä.»

»Voi kuinka paljon; en minä osaa niin paljoa lukeakaan. Mutta miksi minulle niin paljon rahaa annetaan?» sanoi tyttö.

»Kun pelastit toisen talon väen palamasta.»

»Kaikkeakin häntä... Minähän tein vaan mitä tehdä pitää.»

»Pidä vaan ne rahat, sinä olet ne kunnialla ansainnut», kehoitin häntä.

»Saisiko näillä rahoilla uudet vaatteet?» kysyi tyttö.

»Saa niillä vaikka lehmän», vakuutin.

»Voi, voi, me saamme nyt lehmänkin. Minä vien rahat isälle ja äidille ja käsken heidän mennä heti lehmänostoon», sanoi pikku Mari ja alkoi juosta kotiinsa, niin että kantapäät vilisivät.

KÄKELÄN PIKKU KERTTU.

Se oli silloin kun Pohjanmaan rautatietä tehtiin. Työväkeä tulvasi paikkakunnalle idästä ja lännestä ja kaikilta maailman tuulilta. Kokoontui silloin yhteen ryhmään monenkaltaisia ihmisluonteita, joilla oli erinäiset käsitteet sekä uskonnollisissa että kansallisissa ja taloudellisissa asioissa, aina sen mukaan, minkälaiset käsitteet kunkin kodissa ja paikkakunnalla olivat vallitsemassa.

Suuri ahdinko tuli paikkakunnalla asumuksista. Vaikka paikkakuntamme on tiheään asuttu, ei kuitenkaan ollut riittävä asumuksia tuolle mahdolliselle väenpaljoudelle. Niinpä täytyi osan heistä asua saunoissa ja riihissä; kaikissa pienimmissäkin mökeissä ja tölleissä oli silloin majamiehensä, ja kaikkialla sai hyvä sopu antaa sijaa.

Kylän takalistolla oli eräs torppa. Tässä pienessä asumuksessa vallitsi kaikkialla puhtaus ja hyvä järjestys. Torpan isäntä ja emäntä olivat täsmällisiä ihmisiä, jotka eivät laiminlyöneet mitään tehtäviään ja velvollisuuksiaan. Paitsi näitä olivat he kristillismielisiä ihmisiä ja viettivät hyvin säännöllistä elämää. Muutamana iltana astui torpan tupaan kolme miestä. He olivat kookkaita miehiä ja sangen jyrkää tekoa. Heidän kasvonsa olivat jotenkin karkeapiirteiset ja hyvin ahavoituneet. Eräällä heistä oli useampia pahoja arpia kasvoissa ja toisellakin miehellä pari semmoista.

»Saisiko tässä talossa majapaikkaa?» kysyi joku heistä.

»Mistä miehet ovat kotoisin?» kysyi torpan isäntä, mitellen ja tarkastellen heitä kiireestä kantapäihin saakka.

»Olemme Etelä-Pohjanmaalta», vastattiin.

»Ei käy antaminen teille majapaikkaa», sanoi isäntä yksikantaan.

»Minkätähden ei?»

»Etelä-Pohjanmaalla on pahoja tappelijoita, enkä minä tahdo sellaisten kanssa olla tekemisissä», sanoi isäntä.

»Emme me tahdo teidän kanssanne tapella.»

»Mutta minä näen, että olette aika tappelijoita, kun kasvonne on niin isoissa ja rumissa arvissa», arveli isäntä.

»Kyllä me muiden kanssa tappelemme, kun niin sattuu, mutta siivot ja rauhalliset ihmiset meiltä kyllä rauhan saavat.»

»Miksi sitä sitten tarvitsee tapella kenenkään kanssa?»

»Maailmassa on niin paljon pahoja ja ylpeitä ihmisiä, jotka tahtovat olla muita parempia, ja semmoisia emme kärsi. Vaadimme, että meitä pidetään ihmisinä niinkuin muitakin.»

»Saattaapa niinkin olla», sanoi isäntä.

»Mitenkä sen majapaikan laita onkaan, isäntä hyvä?»

»Kun lupaatte noudattaa ihmisten tapoja, niin jos ma antaisin teille majapaikan muutamiksi viikoiksi koetteeksi.» — — —

Miehet poistuivat, mutta pian palasivat he takaisin, kantaen kamuskoitaan, joita he olivat lähteneet noutamaan, ja nyt oli Käkelän torpassa kolmea henkeä enemmän asukkaita.

Käkelässä oli viidennellä vuodella oleva Kerttuniminen tyttö. Lapsi oli ketterä, täyteläinen ja kaunis tyttönen. Hänellä oli suuret siniset silmät ja paksu kullankeltainen tukka. Tyttö oli järkevä ikäisekseen ja hyvin puhelias. Usein hän sai sukkelilla mietteillään ja kummallisilla kysymyksillään vanhemmat ihmiset nauramaan ja kummastelemaan, mistä nuot kaikki lapsen mieleen joituivat.

Ensimmältä lapsi näytti pelkäävän ja kammovan noita partaisia ja karkeatekoisia miehiä. Mutta kun miehet koettivat kaikin tavoin lähennellä lasta, leperrellen hänelle hyväily sanoja ja mairitellen häntä kaikilla mahdollisilla keinoilla, rupesi tyttö vähitellen kesyttymään ja mieltymään heihin.

Kun miehet tulivat työstä, toivat he Kertulle minkä mitäkin tuliaisiksi. Milloin heillä oli kompiaisia, kulloin joitakin puusta vuoleskeltuja leluja, joita he olivat ruokalevon aikana pukarrelleet.

Pian kävi asia semmoiseksi, ettei Kerttu enää yhtään kammonut heitä. Kun miehet tulivat illalla työstä majapaikkaansa, oli Kerttu jo heitä vastassa lepertelemässä heille lapsellisia mietteitään. Hän kiipeili heidän polvilleen, kaivelemaan miesten taskuja, etteikö siellä taas jotakin olisi, samassa silittellen heidän karkeaa naamaansa ja tuuheaa partaansa. Miehet kiikuttelivat ja hyssyttelivät lasta polvellaan, samassa laulaa jurrotellen oppimiansa lauluja, jotka eivät suinkaan olleet ihanimpiin sävellaatuihin lasketut. Usein kävi niinkin, että Kerttu nukkui miesten polville, ja silloin riisuiivat he lapsen ja kantoivat hänet hellävaroin kamariin vuoteeseensa.

Kun Käkelän isäntäväki huomasi, etteivät nuot majamiehet olleetkaan mitään rivoja ja pahanilkisiä ihmisiä, ei heidän muuttamisestaan tullutkaan mitään, vaan he olivat Käkelässä kolmatta vuotta yhteen mittaen.

Eräänä kertana sanoi Kerttu miehille: »Mutta eihän Kerttu vielä tiedä kyläisten nimiäkään, jotta Kerttu voisi teitä nimeltänne puhutella.»

»Mikä sinun nimesi on?» kysyi hän siltä, jonka naamassa oli enemmän arpia.

»Mattihan se on.»

»Nyt tiedän. Matti, Matti se on.»

»Entäs sinun?» kysyi tyttö siltä, jolla oli vähemmän arpia.

»Jussi.»

»Jopahan tiedän sinunkin nimesi. Entäs sinun?» kysyi tyttö arvettomalta.

»Jaska minun nimeni on, lapsukaiseni», sanoi Jaska ja koppasi samassa lapsen syliinsä.

Kerttu pyöräytti itsensä Jaskan sylistä ketterästi lattialle.

»Nytpä tiedän, nytpä tiedän. Maa-maa-maa Matti, juu-juu-juu Jussi, jaa-jaa-jaa Jaska», sanoi Kerttu, samalla sormellaan osoitellen kutakin heistä erikseen.

»Kenestä sinä enimmän pidät, Kerttu?» kysyi joku heistä.

»Isästä ja äidistä tietysti.»

»Kenestäkäs meistä enimmän pidät?»

»Matistapa tietenkä.»

»Minkätähden juuri Matista?»

»Hän enimmän tuopi namusia ja puuhevosia ja lehmiä. Hän enimmän pitää minua sylissään ja kiikuttelee minua polvellaan», sanoi Kerttu.

»Olemmeko me toiset sitten pahoja Kertulle?» kysyi Jaska.

»Ette tekään ole pahoja, mutta ette kuitenkaan niin hyviä kuin Matti», sanoi Kerttu ja kääntyi samassa Matin syliin.

Matti hyväili lasta kaikella hellyydellä. Hän silitteli Kertun kullankeltaisia kutreja, taputteli hellävaroin hänen poskiaa ja kiikutteli lasta polvillaan, laulaa jurrotellen samalla noita juroja laulujaan.

Kerttu oli lapsen lempeydellä ja ystävyydellä tehnyt syvän vaikutuksen noihin karkeihin, raakoihin miehiin, joiden ihanteena oli juominen ja tappelu. Tuntui siltä, etteivät he uskaltaneet Kertun ystävyyttä kadottaa eivätkä pahoittaa hänen mieltään, näyttämällä lapselle entisiä rivoja tapojaan. Miehet tulivat kotiin työstä aina täsmällisesti iltasella, ja he olivat kaikissa toimissaan lauhkeita kuin lampaat.

Majamiesten ja isäntäväen väli oli käynyt niin hyväksi, että edellisillä oli oikein ikävä, kun miehet olivat päivät poissa työmaallaan.

Joskus kesällä veivät miehet lapsen mukanaan työmaalle. Siellä he pitivät erinomaista huolta hänestä. Vaatteistaan laittoivat he Kertulle olopaikan, jossa hän sai istua tai maata, aina sen mukaan, kuinka häntä halutti. Miehet hankkivat ja hakivat hänelle sorasta monenmuotoisia ja -värisiä kiviä, joilla lapsi sai leikkiä.

Kun se aika tuli, että marjat kypsyivät, toivat miehet tullessaan iltamilla Kertulle marjoja. Useinkin kävivät he työstä päästyään hakemassa niitä puolenkin penikulman päästä, varsinkin hilloja, joita ei lähempänä ollut.

Eräänä iltana kun miehet asettelivat maata lauhturillensa, mässäsi ja mylleröitsi Kerttu heidän keskellensä, tehden heille kaikenlaisia viattomia, lapsellisia kysymyksiä, jotka olivat useinkin hyvin sattuvia ja syvällisiä. Lapsen äiti tuli ottamaan Kerttua pois.

»Mitä sinä siinä hälppäät ja hälliset? Tule pois nukkumaan omalle vuoteellesi, että miehetkin saavat nukkua», sanoi äiti.

»Ei, ei, antakaa lapsen olla; hän huvittaa meitä suuresti», sanoivat miehet yhteen ääneen.

Äiti poistui.

Miehet sijoittelivat nyt itseään ikäänkuin laittautuakseen todellakin nukkumaan.

»Nytkö te rupeatte nukkumaan?» kysyi Kerttu.

»Nyt.»

»Mutta ettehän te ole vielä siunanneetkaan», sanoi Kerttu.

»Emme ole», sanoivat miehet vähän häpeissään.

»Ettekö te siunaa milloinkaan maatapannessanne?»

»Ei ole tullut siunatuksi.»

»Kuinka te uskallatte siunaamatta panna nukkumaan?» sanoi Kerttu ja katsoi kiinteästi miehiä silmiin.

»Siunaako Kerttu?»

»Joka ilta maatapannessani ja joka aamu noustuani.»

»Mutta jos ette ole ennen siunanneet, niin siunatkaa nyt», jatkoi hän sitten.

»Me emme osaa.»

»Ettekö ennen lapsinakaan ole siunanneet?»

»Kyllä, sillä äitimme opetti meitä siunaamaan, mutta se on unohtunut.»

»Jos ette osaa, niin kyllä Kerttu opettaa. Sanelkaa te minun perässäni.»

Ja Kerttu alkoi:

»Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen! Jumala anna hyvää yötä, hyvän yön sanomaa, lepoa, rauhaa ja terveyttä. Ja anna kaikki minun syntini anteeksi poikasi ansion tähden. Amen.»

Miehet sanelivat Kertun perässä sana sanalta jokaikisen sanan.

»Kas niin! Nyt olitte kilttejä ja saattepa nähdä, että nukutte oikein hyvin», sanoi Kerttu ja meni kamariin nukkumaan.

»Hyvä Jumala tuota lasta!» sanoi Matti Kertun mentyä, ja hänen mielensä tuntui murtuneen.

Todellakin viettivät miehet levollisemman ja rauhallisemman yön kuin koskaan ennen. Lapsen viaton, rukoileva siunaus oli heihin tehnyt syvän vaikutuksen. Heidän sieluunsa oli tunkeentunut ikäänkuin uusi, ennen tuntematon valonsäde. Nukkuissaankin näkivät he kauniita unia ja heidän sielussaan soi tuo lapsen opettama iltasiunaus niin kauniilta ja valoisaalta.

Semmoisenaan kului aika kuukauden, toista. Sama ystävyys, sama sävyisyys ja sopusointuisuus vallitsi isäntävään ja majamiesten välillä kuin ennenkin. Majamiehet olivat erinomaisen palvelevaisia ja osaaottavaisia talonväen toimissa ja askareissa. Kun heillä oli vaan vähänkin aikaa, tekivät he kaikenlaista apua talonväelle.

Isäntäväki ei voinut kyllin ihmetellä noiden puolivilleiltä näyttävien miesten sävyisyyttä ja hyvinluontoisuutta. Varsinkin kummailivat he sitä, kun heidän juro luonteensa mukaantui tuon hälpän ja kielikellon tyttösen mukaiseksi, että he voivat hänen kanssaan leperrellä ja leikkiä.

Eräänä kertana kävi niin, etteivät miehet tulleetkaan oikealla ajalla kotiin. Isäntä ja emäntä odottelivat heitä myöhäiseen yöhön, kummailivat ja paapottivat, mikä nyt miehille on tullut, kun eivät kotiin tulleetkaan. Kerttu valvoi uskollisesti vanhempiansa kanssa, eikä mennyt maata, vaikka vanhemmat olisivat kuinka kehoittaneet. Kertulla se vasta hätä oli. Ehtimiseen hän päivitteli, mihinkä Matti, Jaska ja Jussi ovat joutuneet, kun eivät kotiin tulleetkaan? Tyttö kärtti vanhempiaan, että he menisivät miehiä hakemaan, mutta tätä eivät he katsoneet tarpeelliseksi.

Vihdoin väsyivät he odotukseen ja menivät maata.

Aamupuolella yötä heräsi isäntäväki hirmuisesta melusta eteisessä. Sieltä kuului kolinaa, jyrinää, vastustelemisia ja karkeita kirouksia.

»Miks'en minä saa tulla huoneeseen niinkuin tekin, senkin ruojukengät», kuului eteisestä.

»Et sinä saa tulla tuossa tilassa», kuului vastustava ääni.

Se oli Matin ääni.

»Minkälaisessa tilassa, sanopas.»

»Olethan juovuksissa.»

»Mitä parempia te itse olette, olettehan tekin juovuksissa.»

»Olemmepa kylläkin, mutta me osaamme olla siivolla, mutta tuommainen viiripää kuin sinä olet... Meillä on siivoa väkeä, joka ei suvaitse tuommoisia renttuja. Mitä Kerttukin sanoisi, kun pääsisit huoneeseen pitämään pahaa elämää; aivanhan hän kuulisi peljästyksestä.

»Renttuja! Sanotko minua rentuksi!»

»Mikäs muu sinä sitten olet?»

»Yhtä hyvä kuin kaikki te muutkin ja kenties parempikin, mutta minä näytän, että minä menen huoneeseen niinkuin tekin», äysti vastustaja.

»Sen sinä kuitenkin jätät tekemättä.»

Nyt tartuttiin ovenripaan, mutta samassa alkoi eteisessä aika jytinä.

»Pääsetkös ulos täältä.»

»En.»

»Siinä tapauksessa täytyy minun auttaa sinua», kuului kiivas ääni.

Miehet veivät hangottelijan pihalle ja kokivat hillitä hänen raivoaan, mutta mies ei lannistunut, vaan kävi päälle niinkuin tiikeri.

Vihdoin pääsivät miehet eteiseen ja saivat oven salpaan, mutta mies piti siellä pahaa elämää, jyskytti ja hakkasi ovea, uhaten särkeä sen, ellei vaan sitä avattaisi. Ei ollut muuta neuvoa, vaan Matin täytyi mennä häntä asettamaan.

»Älä sinä luule, ettei sinua voida kurittaa; säälistä ja ihmisten rauhan tähden on sinua kärsitty», sanoi Matti.

Mies ei totellut tätä varoitusta, vaan jatkoi päällekkäymistään.

Matti lyödä läimisti miestä kämmenellään naamaan ja tollankoppina lensi mies pihalle selälleen.

Matti hyppäsi heti katsomaan, mitenkä miehen kävi. Mies oli liiallisesta päihtymyksestä, paljosta riehunnastaan ja saadusta iskusta niin herpaantunut, että hän nukkui kohta. Kun Matti näki, etteivät asiat senkään pahemmasti olleet, kantoi hän miehen heinävajaan, sillä oli jotenkin kylmä ilma ja alkoi sataa tihistää. Sitten sulki miehet eteisen oven ja hiipivät hiljaa kuin hiiret tupaan ja asettausivat lautturilleen maata.

Pitkistä ajoista oli miesten helmasynti saanut vallan. He olivat tuottaneet kaupungista viinaa, ryypiskelleet sitä toveriensa kanssa ja tulleet kelpo humalaan. Siitä oli seurauksena, että syntyi riita semmoinen, että jo tapella kahautettiin. Matti, joka oli pahin tappelupukari, sai kahakassa naamaansa useita verinaarmuja.

Kerttu ei ollut koko metelin aikana herännyt, ja miehet olivat siinä uskossa, ettei isäntäväkikään ollut tiennyt tästä mitään. Vaikka miehet olivatkin aika humalassa, toivoivat he kumminkin hiljaisella käytöksellään voivansa isäntäväeltä ja Kertulta peittää tämän ensimmäisen rikoksen, jonka he majapaikassaan olivat tehneet.

Aamulla kun talonväki heräsi, nukkuivat miehet raskaasti lautturillaan.

Kerttu oli ensimmäinen tarkastelemaan heitä.

»Miksi meidän miehet haisevat nyt niin pahalta? Eivät he ennen ole tuommoiselta löyhkältä haisseet», sanoi Kerttu nuuskien heitä.

Kertun siinä nuuskiessa ja hälistessä alkoivat miehet kähmiä ja hieroa silmiänsä. Kun Kerttu tämän huomasi, alkoi hän puhutella heitä.

»Miksette te illalla tulleet kotiin?»

»Me viivyimme kylässä.»

»Mutta miksikäs teidän henkenne löyhkää niin pahalta?»

»Löyhkääkö se? Eihän se löyhkäne pahemmalta kuin ennenkään.»

»Nyt valehtelette. Löyhkää se, ja minäpä tiedän, miksikä se löyhkää.»

»Sanopas, Kerttu.»

»Te olette juoneet viinaa. Mutta miksikäs Matin naama on verissä?»

»Lankesi.»

»Nyt taas Matti valehteli; Matti on tapellut.»

»Älä nyt, Kerttu, ole niin nenäkäs; tule tänne meidän keskellemme maata», sanoi Matti vältellen.

»En tule, koska haisette niin ilkeältä. Ja muutenkin olette viime aikoina olleet minulle tylyjä.»

»Mitenkä niin?»

»Ette ole tuoneet minulle yhtään leikkikalua.»

»Se on totta, lapsi kulta, mutta kerran tuon minä sinulle oikein hyviä leluja», sanoi Matti.

»Minkälaisia?» utaisi Kerttu, ja hänen silmänsä kirkastuivat.

»Semmoisia kauniita nukkeja, tanssivia poikia ja mikäpä sen vielä tietää, mitä kaikkea minä tuon», sanoi Matti.

»Milloin sinä tuot?»

»Jahka ma käyn kaupungissa, sillä täällä ei niitä ole.»

»Milloin sinä käyt?»

»Enpä vielä tarkkaan tiedä, mutta sittenkun tässä joudun.»

Kerttu tuli miettivämmän ja suopeamman näköiseksi, eikä pitänyt enää niin tarkkaa poliisitutkintoa miesten yöllisistä rikoksista. Miestenkin sydäntä helpoitti, kun huomasivat Kertun myöntyvän anteeksiantavaisuuteen, sillä olipa heillä paha omatunto, varsinkin kun Kerttu luki niinkuin kirjasta heidän yölliset rettelönsä.

* * * * *

Kylässä liikkui tulirokko, tuo lasten ankara surma. Vaikka Käkelä olikin syrjässä isosta kylästä, osui tauti kuitenkin sinne, ja Kerttu sairastui siihen. Kertun isä kävi penikulman päässä olevalta lääkäriltä neuvoja kyselemässä. Lääkäri antoikin tarpeellisia ohjeita sairaan hoidossa ja kirjoitti lääkkeitä. Vaikka noita apukeinoja koetettiin tarkoin seurata, tuli Kerttu kuitenkin hyvin heikoksi. Yöt ja päivät valvoi joku aina Kertun vuoteen ääressä. Paljosta valvomisesta uupuivat vanhempain voimat.

Kun majamiehet tuon huomasivat, tarjoontuivat he vuorostansa valvomaan sairasta.

Eräänä yönä istui Matti Kertun vuoteen vieressä, hartaasti pitäen silmällä, tarvitsisiko Kerttu jotakin. Huonosti palava talikynttilä loi himmeää valoa huoneeseen.

Yhtäkkiä avasi Kerttu silmänsä ja loi katseensa Mattiin.

»Matti», kuiskasi Kerttu tuskin kuultavasti ja ummisti silmänsä.

»Niin, kullannappuseni, tahdotko mitään?» kysyi Matti hellästi.

»Ottaisin juomaa», kuiskasi lapsi.

Hellävaroin nosti Matti karkeilla käsillään sairaan istumaan vuoteeseen ja antoi hänelle virkistävää juomaa. Sitten valahti Kerttu jälleen maata.

Hellästi katsoi Matti Kerttua, kun tämä siinä voimatonna ja taudin kanssa kamppailevana puolihorroksissa heikkona riuvotti. Hän otti vaarin jokaisesta lapsen nykäyksestä, väreestä, jopa silmälautain värähtelemisistä.

Jonkun ajan kuluttua rupesivat Kertun kasvot värähtelemään ja huulet liikahtelemaan; näytti siltä kuin hän olisi tahtonut jotakin sanoa. Hetken perästä avasi sairas silmänsä ja katsoi Mattiin.

»Etpä sinä tuonutkaan minulle niitä leikkikaluja», sanoi lapsi, ummisti silmänsä ja näytti vaipuvan uneen.

Tämä kävi kipeästi niinkuin puukonpisto Matin sydämeen. Hän tunsu, kuinka paha asia on, kun lapselle jotakin luvataan, eikä pidetä lupaustaan. Noin heikkona sairaanakin ollessaan muisti lapsi hänen lupauksensa, jota hän ei ollut täyttänyt. Lapsi luotti häneen ehdottomasti ja syyttää nyt häntä epärehellisyydestä. Kenties painaa se raskaana taakkana hänen mieltään ja lisää painoa hänen ankaralle taudillensa.

Kun aamu tuli, saapui äiti Kerttua hoitamaan ja Matti lähti pois.

Sinä päivänä ei Matti mennytkään työhön, vaikka toverit menivät, sillä hän oli kovin uupunut, kahtena yönä kun oli perätysten valvonut Kerttua; Matti tarvitsi nyt lepoa.

Kun toverit palasivat illalla työstä, syntyi heidän keskenään neuvottelu, mitä noiden Kertun kaipaamien lelujen kanssa olisi tehtävä.

Lähimäiseen kaupunkiin oli tekeillä olevan rautatien suuntaa myöten neljä penikulmaa ja maanteitse olisi matka tullut paljoa pitemmäksi.

»Onhan hankala lähteä niin pitkää matkaa kävelemään vähäpätöisen asian takia; paitsi sitä voipihan sen toimittaa myöhemminkin sopivassa tilaisuudessa», esitteli Jaska.

»Mutta minä en voi ottaa omalletunnolleni asian viivytystä, sillä se voisi maksaa tuon pikku enkelin hengen», sanoi Matti.

»Kuinka niin?»

»Onhan lapsi niin heikko, että sen elämä riippuu hiuskarvan nenässä. Voisihan olla, että meidän epärehellisyytemme vaivaisi taudin ohessa häntä niin, että tämä mielenpainon lisä tekisi olon niin tukalaksi, ettei hän voisi sitä kestää. En minä teitä vaadikaan lähtemään, kyllä minä sen matkan teen», arveli Matti.

»Sanotaan rautatien varrelle kokoontuneen kaikenlaisia roistoja, jotka koettavat muiden kustannuksella elää, rosvoten mitä vaan käsiinsä saavat, käyttäen tavasta väkivaltaakin», muistutti Jussi.

»Mitäpä siitä; kyllä minä ainakin kolme miestä ulohtaalla pidän», ylvästeli Matti.

Matti hankkiutui lähtemään.

»Näinkö myöhään yötä vasten aiot lähteä?»

»Ei ole aikaa viivytellä, sillä joka minuutti on kallis.» — —

Vettä satoi ankarasti ja vinha, kylmä tuuli vihelteli huoneitten nurkissa. Tästä huolimatta syöksyi Matti yön pimeyteen. — —

Seuraavan yön aamupuolella koputettiin kiivaasti eteisen ovea. Kun mentiin avaamaan, astui Matti huoneeseen. Hän oli märkänä kuin kuikka ja väsyksissä kuin koira, joka on pari päivää metsällä isäntänsä kanssa hypännyt. Heti huoneeseen saavuttuaan istui hän lavitsalle ja vohvotti niinkuin vasta kyydistä palannut hevonen. Toverit katsoivat Mattia kummeksuen. Verta näkyi Matin lakin alta valuvan hänen leveälle naamalleen.

»No, miten niiden lelujen laita on?» kysyivät toverit.

»Hyvästi; lelut ovat täällä.»

»Eipä niitä näy.»

»Ovat tuolla eteisessä.»

»No, minkätähden sinä olet noin onnettoman näköinen; vertakin valuu lakkisi alta ja olet märkänä kuin kuikka, vaikkei enää sadakaan?» kysyivät toverit.

»Olisittepahan itse olleet siinä löylyssä, ette tuommoisia kyselisi. Matka kävi onnellisesti. Perille päästyäni ostin lelut ja lähdin heti paluumatkalle. Mitään vastuksia en tavannut tiellä, ennenkuin tässä lähellä kylää. Noin kolme kilometriä tästä hyökkäsi metsästä kolme miestä kimppuuni. Toivoen kohta pääseväni perille en arvannut pitää varaani, ajatuksissani kun kävelin. Tämän tähden pääsi eräs heistä tietämättäni aivan lähelle minua. Hän tarttui minua kurkkuun, kähisten: 'Rahasi tänne, taikka...!' Samassa löi toinen kangella päähäni. Menin toiselta jalalta polvilleni. Hyppäsin ylös ja kieraisin itseni irti kuristajastani. Samassa annoin hänelle kämmenelläni semmoisen läimäyksen, että hän lensi tuotakin tuokemmaksi kovaan kivikkoon selällensä. Kankimies heilutteli sillä välin kankeansa huimaavaa vauhtia, mutta kun olin vapaallani, ei hän osannut minuun. Syöksyin käsiksi häneen, sain kangesta kiinni, nykäisin sen pois hänen käsistään ja aloin sillä huimia molempia miehiä takapuolille, sillä en uskaltanut heitä luille lyödä. Molemmat miehet lähtivät nyt kápälämäkeen niin kiireesti kuin kerkesivät, ja niin olin heistä päässyt», selitteli Matti.

»Eivätkö lelut menneet säpäleiksi tuossa kahakassa?»

»Eivät menneet, sillä nähdessäni mitä tulee ennätin ne pistää muutaman kiven suojaan.»

»Mutta entä tuo kastuminen?» utaisivat toiset.

»Nuot veitikat olivat hyvin harkinneet asiansa. Niinkuin tiedätte, on tällä välillä syvä puro, joka sateesta paisuneena oli tulvillaan. Ettei heidän uhrinsa pääsisi heidän käsistään pakenemaan kylään, olivat he kiskoneet puron yli laitetut portaat pois. Eihän minulla ollut muuta neuvoa kuin täytyi kahlata puron yli, ja vettä oli niin paljon, että menin muutamasti umpeenkin.»

»Eivätkö lelut kastuneet?»

»Eivät. Pidin niitä käsissäni korkealla pääni päällä», sanoi Matti.

»No, mutta riisuhan nyt toki nuot märät vaatteet yltäsi ja pue kuivat päällesi; aivanhan sinä palellut», muistuttivat toverit.

»Niinpä kylläkin, kylmältä alkaa tuntua.»

Matti riisui nyt kylmät ja märät vaatteet ja pukeutui kuiviin. Hän pesi kasvonsa ja toverit sitoivat jotenkuten päässä ammottavan haavan.

»Olen unhottanut kysyä, miten Kerttu voipi», sanoi Matti ikäänkuin säpsähtäen.

»Kerttu on samanlainen kuin ennenkin, mutta sangen heikko hän on.»

Nyt noudettiin eteisestä lelut tarkasteltaviksi. Matti oli ostanut niitä koko joukon. Niitä oli pari posliinipäistä, vaateetettua isoa nukkea, tanssiva rummunlyöjäpoika, haukkuva koira ja juokseva, kärryjä vetävä poika.

»Me lähdemme nyt viemään nämät Kertulle», sanoi Jussi.

»Sen te toki jätätte tekemättä; tahdon ne itse viedä. Olenhan niistä enemmän vaivaa nähnyt», sanoi Matti lujasti.

Sitten hän meni kamarinovellet, raoitti sitä ja kysyi kuiskaamalla valvovalta äidiltä: »Kuinka lapsi voipi?»

»Kerttu oli juuri valveella ja kysyi kuiskaten, eikö Matti ole jo tullut? Sitten hän taasen raukesi unen horrokseen», vastasi äiti.

Kertulle oli, näette, ilmoitettu, että Matti on mennyt leluja noutamaan.

Matti nouti nyt lelunsa ja istui niiden kanssa sairaan lapsen vuoteen ääreen, odotellen milloin Kerttu havahtuisi. Himmeästi valaisevan kynttilän valossa katsoi Matti niin hartaasti sairasta lempilastaan.

Kauankaan ei viipynyt, ennenkuin Kerttu avasi silmänsä. Hänen katseensa sattui Mattiin, ja lapsen suu näytti menevän vienoon hymyyn.

»Matti on tullut», kuiskasi hän sitten.

»Niin, kullannappuseni. Matti on tullut ja on tuonut Kertulle leluja», sanoi Matti, samassa ojentaen lelut Kertulle.

Silminnähtävästi ilostuivat sairaan lapsen kasvot. Vapisevilla käsillään hän kokoili ne rintansa päälle ja painoi niitä hellästi rintaansa vasten. Pian kuitenkin rupesivat ne tuntumaan liian paljoilta, ja hän käski ottaa pois kärryt, koiran ja rummunlyöjäpojan, mutta nukkeja ei hän raskinut antaa; niitä hän painoi hellästi rintaansa vasten edelleenkin.

Sitten loi Kerttu riutuvan katseensa Mattiin ja kuiskasi: »Matti on hyvä.» Samassa vaipui hän unenhorrokseen.

Siinä oli Matille kylläksi kiitosta. Sairaam lapsen yksinkertainen, koruton lause teki Matin sieluun syvemmän vaikutuksen kuin pitkät ylistelyt ja korulauseihin puetut imartelut monelle ylemmillä asteilla olevalle henkilölle, joka niitä on oppinut viljalta niittämään. Nyt tiesi Matti, että pienokainen luotti häneen eikä pitänyt häntä enää epärehellisenä, sanaansa pitämättömänä miehenä.

Kyynelkarpaleet vierähtivät Matin silmistä hänen karheille poskillensa, ja hän vetääntyi huoneesta pois. Silminnähtävästi rupesi Kerttu nyt virkistymään. Ei kulunut montakaan vuorokautta, ennenkuin hän alkoi tahtoa ruokaa ja puhe alkoi selvitä. Nämät merkit nähtyään iloitsivat vanhemmat, mutta eivät suinkaan miehet vähemmän.

Sitätehdessä kuin Kerttu parani ja vahvistui, tahtoi hän hyljätty leluja yksitellen haltuunsa. Ja kun lapsi parani täydellisesti, ei suinkaan Matilta silloin puuttunut Kertun ystävyttä ja hyväilemisiä.

Miehet olivat rautatien työssä niin kauan, kunnes se tuli valmiiksi, ja koko tämän ajan pitivät he Käkelässä majaa. He olivat niin perehtyneet paikkakunnan oloihin, että he jäivätkin siihen ainaiseksi asumaan. Kukin heistä perusti itselleen torpan, naivat ja niin rupesivat elämään ominaista perheellistä ja vakavaa elämää.

TUKKIMETSÄSSÄ.

Oltiin tukkimetsässä. Iso tukkiyhtiö oli kruunulta ostanut laajan tukkimetsän kaikkein syvimmästä Suomen salosta. Penikulmaa lähempänä ei ollut minkäänlaista ihmisasuntoa ja netkin, mitkä olivat sen matkan päässä, olivat kolme toisistaan etäällä olevaa kurjaa mökkirähjää, joiden asukkaat olivat tiheistä kylistä lähteneet ahtautta pakoon, levittääkseen viljelystä tuohon synkkään korpeen. Pitäjän kirkolle oli salosta lähes neljä penikulmaa.

Kun tukinhakkuu ja vedätys alkoi tuolla ikivanhalla aarniosalolla, virtasi sinne mahdoton väenpaljous kaikilta ilmansuunnilta. Miehiä tuli suksilla, jalan ja hevosilla. Heillä oli kirveet kainalossa ja eväskontti selässä; hevosmiehet olivat varustautuneet lujilla sekä etu- että takareillä ja riittäväillä köysivarastoilla.

Kun ensimmäiset saapuivat perille, oli heidän ensi tehtävänsä hakata aukea paikka tiheään petäjikköön ja ruveta rakentamaan siihen metsäsaunaa, sillä eipä ollut lähitienoissa, missä olisi saanut lämmintä majapaikkaa yöksi kovasta työstä väsyneelle ja useinkin vilustuneelle ruumiillensa. Ei kauan viipynytään, ennenkuin kookas sauna oli valmiina, sillä eipä ollut puutetta rakennusaineista. Sylintäyteisiä petäjiä lyötiin päälletysten ja niitä koetettiin jotenkuten varatakin mukaan tuodulla seinävaralla. Sammalista oli paha puute, talvi kun oli, mutta pian siihenkin keino keksittiin. Muutamia miehiä meni ikivanhaan korpeen ja he nyhkimät sieltä kuusenluppoja, joita Tapio oli sinne runsaasti varannut. Näitä pantiin sammalen asemasta hirsien väliin, ja ne kyllä täyttivät tarkoituksensa. Tuosta väliaikaisesta asunnosta ei suinkaan tullut mikään taidelaitos. Sillä ympyriäisinä lyötiin hirret päälletysten ja salvettiin vain koirankaulaile. Lähellä olevalta kalliolta saatiin kiviä kiukaaksi ja ensi yötä jo vietettiin tuossa uudessa lämpimässä majassa.

Tämä uusi sauna ei kuitenkaan kauaksi riittänyt sille väenpaljoudelle, jota sinne myötäänsä tulvaili. Täytyi tehdä ehtimiseen uusia, ja niin muodostui tuonne synkkään saloon ikäänkuin jonkunmoinen intiaanikylä.

Omituista elämää viettivät tuolla kaukaisessa umpisalossa tukkimiehet. Ilta- ja aamupuhteet kertoilivat he kaikenlaisia satuja näkemistään ja kokemistaan pärevalkean loimottaessa, ja kaikesti eivät nuo kaskut olleet juuri siveellisintä laatua, sillä olihan enin osa miehistä tuota kulkevaa kansaa, joka ikänsä oli siirtynyt työpaikasta toiseen ja niissä oppinut yhtä ja toista rivoakin.

Tässä tukkileirissä ei ollut ainuttakaan naista ja se synnytti miesten mielissä jonkunmoista kaipiota, sillä olivathan he oppineet olemaan yhteydessä kauniimman sukupuolen kanssa.

Tämmöisenään kului aika kuukauden päivät. Silloin tuli muutaman tukinajajan muassa leiripaikalle eräs Riikka-niminen nainen, joka oli ennenkin ollut tuommoisissa paikoissa kahvinkeittäjänä. Hän oli vanha tuttu usealle miehistä.

Mikä ilo nousikaan nyt miehissä, kun Riikka saapui perille! Jokainen olisi tahtonut häntä syleillä ja käsissään kantaa. Hänelle laitettiin erityinen makuusija, jota ei kukaan muu saanut käyttää, sillä se oli ikäänkuin jokin pyhäkkö.

Riikalla oli mukana puolen hehton säkki kahvia ja monta isoa sokeritoppaa ja kaikki tarpeelliset kahvinkeittokejoet.

Miehet rakensivat Riikalle heti pienen kodan tulisijoiheen, jossa hän sai kahvia keittää, ja halulla he härppivät tuota lämmintä mielijuomaansa. Eikäpä se kumma ollutkaan, jos tuossa särpimettömässä paikassa, vilusta kohmettuneena, joikin särpimekseen ja viluunsa jonkun lämpimän kupin.

Tukinhakkaajien joukossa oli pari oikein renttumaista miestä. Toista heistä nimitettiin »Matka-Matiksi» ja toista »Riento-Jussiksi». Nämät nimet olivat he saaneet siitä, kun ei heillä ollut kotia missään, vaan he kulkivat paikasta toiseen, missä vaan isompaa työpaikkaa oli. Tällä tavalla kulkeutuivat he maakuntain ääristä toisiin. Joka paikan he tunsivat ja joka paikassa heidät tunnettiin.

Jo aikaisin olivat he tutustuneet ja kiintyneet niin toisiinsa, että olisi luullut heidän olevan veljeksiä,

vaikkeivät olleet sukua ei syntyä toisilleen.

Kaikki mitä heillä oli, oli yhteistä, sillä mitä toisen paremman onnen sattuesssa onnistui saamaan, siihen oli toinenkin osallinen.

He olivat juopporenttuja, jonka takia heillä ei ollut kunnollista vaatetta päällä, ainoastaan ränsistynyt repaleinen puku, josta ei ollut paljon ruumiin suojaa.

Huolimatta kaikesta tästä viheliäisyydestä, olivat he sangen iloisia ja kokkapuheisia ja tämän tähden olivat he koko tukkileirin ilona. He kärsivät vaikka minkälaista leikkiä ja pilapuhetta, mutta pisteleviä ja halveksivia juttuja eivät he suvainneet. Jos joku semmoista yritti, sai hän kohta tuta, kuka käski, sillä nämät toisillensa vieraat veljekset olivat osaavia ja liukkaita tappelijoita ja kun he raivostuivat, silloin oli leikki kaukana.

Työmaalle tultuaan ei näillä velikullilla ollut ruokaa eikä rahaa, vaan he saivat yhdeltä ja toiselta ensimmäiseen maksuun asti ruokavaroja lainaksi ja aina he rehellisesti maksoivat velkansa.

Riikallekin olivat he vanhoja tuttuja. Kun he menivät ensi kerran Riikan luo, ilostuivat he molemmin puolin.

»Kah! Onhan täällä Matti ja Jussikin», huudahti Riikka iloisesti.

»Missäs lika muualla kuin rattaassa. Mutta antakaa, Riikka, nyt meille kahvia», sanoi Matti.

»Mikseikäs vanhoille tuttaville.»

»Mutta meillä ei ole taaskaan rahaa», sanoi Matti.

»Ei tee mitään; kyllähän te aina maksatte», vastasi Riikka.

Tavallista rataansa kulki elämä tukkimetsässä, eikä mitään erinomaista tapahtunut. Se oli vaan semmoista oloa kuin niissä oloissa on mahdollista. Se vaan antoi tukkimiehelle puheenainetta, kun Riikka kevättalvella kävi nolommaksi ja vähäpuheisemmaksi. Hän haeskeli yksinäisyyttä ja vältteli muiden seuraa. Riikka ei ollut niin innokas kahviakaan keittämään kuin ennen; usein kävi niinkin, että kahvia ei ollut saatavissa silloinkaan, kun tukkimiehet olisivat sitä halusta juoneet.

»Mikähän Riikalle on mahtanut tulla, kun hän on niin alakuloinen», arveli eräänä kertana Matka-Matti Riento-Jussille.

»Sen ties taivas, mutta oikein hänen asiansa eivät ole. Eikö liene jotenkin kipeänä», vastasi Jussi.

»Minua huolettaa hänen tilansa. Ajatteles, jos hän tulisi sairaaksi täällä sydänmaalla, mikä silloin neuvoksi tulisi.»

»Älä muuta, äläkä toista. Minäkin olen sitä samaa miettinyt.»

»Eiköhän olisi paras, että kysyttäisiin häneltä itseltään, mikä häntä vaivaa?»

»Taitaisipa olla», myönsi Jussi.

Molemmat miehet vartoiivat aikaa, milloinkaan saivat Riikkaa tavata yksinään, ja tilaisuuden tultua menivät he hänen luoksensa.

»Mikä Riikkaa vaivaa, kun olet niin alakuloinen etkä välitä muista mitään?» kysyivät miehet.

»Mitä, eihän minua mikään vaivaa... Miksi sitä kysytte?» sanoi Riikka, ja selvästi näki, että hän oli kovasti hämmästyksissään.

»Kysymehän vain. Ajattelimme, että jos tulisit sairaaksi, mikä silloin olisi neuvona», sanoivat miehet.

»Ei minua mikään vaivaa, saatte olla aivan huoletta», sanoi Riikka ja poistui tavallista tulehtuneempana.

Vaikka Riikka näin teetteli itsensä terveeksi, ei hän kuitenkaan saanut tukkimiehistä levottomuutta poistetuksi, sillä hänen alakuloisuutensa ja yksinäisyydenhalunsa yhä vaan jatkui, vieläpä pahenikin.

Kun kevät kului ja lumi alkoi pehmetä, ei Riikka noussutkaan koko päivään ylös, ja hänen pahoinvointinsa näytti yltyvän.

Tämä havainto huoletti kovin tukkimiehiä, mutta enimmäkseen kuitenkin Mattia ja Jussia.

»Eiköhän olisi parasta, että käytäisiin tarkastamassa kesken päivin, kuinka Riikan laita on? Kovinpa sen tila näytti aamulla epäiltävältä», esitteli Jussi Matille.

»Sitä juuri mietin tässä minäkin. Käypäs katsomassa», sanoi Matti, samassa kun suuri petäjä kaatui ryskyen maahan.

Toista käskyä ei Jussi tarvinnut, sillä paikalla, kun hän kuuli Matin myönnytyksen, alkoi hän juosta livistää metsäsaunoja kohden.

Perille päästyään ohjasi Jussi askeleensa Riikan luo. Tämä ei vielääkään ollut noussut ylös. Siinä hän vaan yhä loikoi kippuroiden ja väännellen itseänsä.

»Voi hyväinen aika! Mikä sinulle on tullut, kun olet noin kipeä? Minua rupeaa peloittamaan... Sano minulle, mikä sinua vaivaa?» koetti Jussi osanottavasti utaista päästyään Riikan luo.

»Voi, hyvä Jussi! Et sinä voi minua auttaa, ja kenties minä kohta kuolen», sanoi Riikka tuskitellen.

»Eihän nyt toki. Onhan täällä paljon ihmisiä, jotta ethän sinä aivan avutta ole», takaili Jussi.

»Voi, voi — ethän sinä ymmärrä ... mi-minä saan — oi Jumalani! — — pi-pikkusia.»

Ei salaman isku taivaalta olisi kovemmin vaikuttanut Jussiin kuin tämä tieto. Yhdellä kertaa selvisi hänelle kaikki. Maailma musteni hänelle silmissään, ja hän vapisi niinkuin kahila virrassa. Oli luultu ja peljätty Riikan sairastuvan johonkin muuhun vähemmän vaaralliseen tautiin, joka ei olisi kaivannut niin hellää hoitoa. Mutta nyt! Mikä neuvoksi? Ei koko tukkileirissä ollut ainuttakaan naishenkilöä, joka semmoisessa tilaisuudessa voisi apua antaa, ja kuka miehistä siihen toimeen pystyisi. Nämät ajatukset risteilivät yhtenä myrskynä Jussi paran aivoissa, eikä hän ollut tajuta, mitä tässä olisi tehtävä.

Kun Jussi vihdoin toipui, lähti hän juoksemaan työmaalle niin paljon kuin säaristä pääsi. Suoraa päätä töhmisti hän Matin luo. Jussi oli hyvin hätäntynyt, sen Matti heti huomasi.

»Mitä sinne saunoille kuuluu?» kysäisi Matti.

Jussi kuiskasi jotakin Matin korvaan, sillä pari muuta miestä oli siinä lähellä.

Matti kävi kalpeaksi, ja kirves putosi hänen kädestänsä.

»Mikä nyt on hätänä?» kysyi toinen läsnäolevista miehistä.

Matti kuiskasi jonkun sanan miehen korvaan. Sekä Matti että Jussi lähtivät nyt niin äkkiä juoksemaan saunoja kohden, että lumi pölisi yhtenä suitsuna.

Perille päästyään siivosivat ja puhdistivat he kaikkein pienimmän ja somimman saunan. Hätäpikaa puhkaisivat he kattoon reiän ja asettivat siihen pohjattoman silakkanelikon torniksi; tämän sentähden, ettei tarvinnut pitää ovea auki, silloin kun saunaa lämmitettiin. He laittoivat saunaan pehmeän vuoteen heinistä ja hevosenloimista.

Sinne kantoivat he tuskittelleen Riikan ja kokivat parhaansa mukaan hoitaa ja lohdutella häntä, luvaten antaa apuansa, minkä vaan suinkin voivat.

»Voi, voi minun selkääni, kuinka se on kipeä», päivitteli Riikka.

»Hyvä Jumala! Onko se kovinkin kipeä?» sanoi Jussi ja alkoi hivutella ja painella hellävaroin kipeää selkää.

Tämä rauhoittikin Riikkaa, ja hän vaipui uneen.

Miehet rupesivat keskenään hiljaa puhelemaan.

»Jos niin onnellisesti kävisi, että lapsi syntyisi, mihin sen käärissimme?» sanoi Jussi.

»Minulla on laukussani puhdas paita, ja käyn sen varalta noutamassa», sanoi Matti.

»Mutta kun se on ainoa vaatekappale, mihinkäs lapsi silloin kääritään, kun sitä pestään?»

»Hätä keinon keksii. Kunhan nyt päästään vaan ensimmäisestä hädästä», sanoi Matti ja lähti paitaansa noutamaan.

»Pahin asia on se, kun ei meillä ole minkäänlaista lääkettä antaa sairaalle. Eikö sinun pulloosi ole säästynyt enää tippaakaan?» tuumaili Matti takaisin tullessansa.

»Mitä vielä. Enemmänkin sitä olisi mennyt, kun vaan olisi ollut. Pakanalla on kuivat laidat. Mutta minä luulen tietäväni keinon», tuumaili Jussi.

»Annapas kuulua.»

»Ei ole kulunut kuin pari vuorokautta siitä, kun pehtorin asiamies kävi kirkolla hänen hevosellaan, ja minä luulen, että hän on tuonut sieltä miestä väkevämpääkin», arveli Jussi.

Miehet rakensivat oven eteen sisäpuolelle salvan, ettei joku varomattomuudessa olisi päässyt sisälle tulemaan.

Jussi jäi nyt Riikan luo, ja Matti lähti kahvia polttamaan ja keittämään.

Juuri kun hän sai keitoksensa valmiiksi, tuli pehtori kotiin. Oitis kävi Matti hänen kimppuunsa, ilmoitti hänelle, mitenkä asiat olivat ja mitä oltiin vailla, ja aivan oikein sai Matti pehtorilta puoli litraa hyvää konjakkia ja vielä puhtaan lakanankin. Ilomielin juoksi Matti saalistensa kanssa sairashuoneeseen. Kahvista ja konjakista tehtiin nyt hyvänlainen »plörö» ja tarjottiin tuskittellevalle sairaalle.

Tämä helpoitti tuskia, ja sairas vaipui taasen uneen.

»Tuntuksipa oikein hyvältä ottaa tuosta pullosta aika kulaus», sanoi Jussi suutaan maiskutellen.

»Siitä ei ole puhettakaan; nyt tarvitaan lääkkeit parempiin suihin», sanoi Matti.

Miehet kokivat parhaansa mukaan pitää kaikista huolta. Sinkkinen hevosämpäri pestiin, puhdistettiin ja täytettiin lämpimällä vedellä ja vietiin saunaan.

Kulovalkean tavalla oli työmaalla miehestä mieheen lentänyt tieto, miten Riikan asiat olivat, ja tämä herätti yleistä hämmästyä.

Kun ilta tuli, vetääntyivät miehet saunoille. Kaikin kokivat he välttää melua ja hiljaa hiipien toimittivat he tehtäviään. Joku tuli saunan ovelle, raoitti sitä ja kuiskasi hiljaa: »Onko tullut mitään muutosta?»

»Ei vielä», kuiskasi Matti vastaan.

Ennen maatapanoa tuli Tölin Matti saunan ovelle. Matti oli vanhanpuoleinen mies ja monen lapsen isä.

»Minkälainen on asiain meno? Ovatko tuskat lievät ja pitkäveteiset vai tiheät ja tuimat», kysyi Töli kuiskaten.

»Tiheät ja tuimat ovat», vastasi Matti, sillä Jussi oli hivuttelemassa taasenkin Riikan selkää.

»Hyvä siitä tulee, kun joutuu», sanoi Töli ja lähti pois.

Vanhalla miehellä oli kokemusta.

Aamulla aikaisin, ennenkuin leiri oli herännyt, oli Töli jo saunan ovella.

»Mitä tänne kuuluu? Onko asia päätöksessä?» kysyi hän.

»Kuuluu, kuuluu. Kaikki on hyvin», vastattiin.

»Poika vai tyttö?»

»Poika ja pulska.»

Juoksujalkaa lähti Töli pois. Pian oli tietona kaikilla, että tukkileiriin oli tullut yksi mies lisää. Kukin heistä tahtoi nähdä, kuinka tuo heikko joukko voi. Tungettelemalla tungettelivat he saunalle katsomaan tuota outoa tapausta. Rauhallisena makasi uusi tukkimies äitinsä rinnoilla, käärittynä Matka-Matin puhtaaseen paitaan. Jussi, joka oli kätevämpi Mattia, oli ottanut lapsen vastaan, pessyt sen varatussa sinkkiämpärissä, käärintynä Matin puhtaaseen paitaan ja pannut äitinsä viereen.

Tyytyväisenä oli Riikkakin, kun tuskat olivat loppuneet ja kun oli päässyt tuosta pälkähästä. Hän määräsi, että Matin ja Jussin tuli keittää hänen kahvivaroistaan koko tukkileirin miehistölle kahvit varpajaisiksi.

Kevät oli jo niin kehittynyt, että vedet alkoivat aukeilla. Laumoittain poistuivat miehet nyt tältä synkältä työmaalta, niin hevos- kuin muutkin miehet. Kernaasti olisivat he vieneet mennessään Riikankin pienoisineen, mutta hän oli niin heikko, ettei sitä voitu tehdä. Ei voitu häntä yksinkään jättää

synkälle salolle. Kun tuli kysymys, ken jäisi häntä hoitamaan, tarjoontuivat siihen toimeen Matti ja Jussi.

Riikan paraneminen kävi hyvin hitaasti. Toinen miehistä oli aina hänen luonaan vartomassa, jos tuo heikko joukko jotakin tarvitseisi. Toinen miehistä tavallisesti oli puuhaamassa minkä mitäkin taloudentarvetta. Useat kerrat kävivät he penikulman päässä olevasta torpasta noutamassa maitoa hoidettavallensa. Miehet rakensivat muutamia pajumertoja, joilla pyysivät kaloja eräästä kahden lammen välillä olevasta purosta. Tämä toimi onnistuikin niin hyvin, että heillä oli myötäänsä tuoretta kalaa. He haeskelivat myös lampien rannoilta vesilintujen pesiä ja saivat niistä tuoreita munia. Näin tavoin oli noilla synkän salon asukkailla tavasta oikein herkulliset ateriat. Jonkun viikon kuluttua toipui Riikka niin paljon, että hän voi toimittaa emännän tehtävät, ja tämä helpoitti paljon miehiä, sillä kovin kömpelösti heiltä kävi emännöiminen.

Riikka päivitteli useasti, kuinka paljon vaivaa miehet hänestä näkivät. Mutta miehet vaan sanoivat: »Kuinka me olisimme voineet jättää sinut tänne salolle lapsinesi kuolemaan.»

Kun juhannus alkoi lähetä, oli Riikka niin voimistunut, että päätettiin lähteä vuovaamaan kirkolle. Riikalla oli niin paljon kapistuksia ja kahvikojeita, ettei niitä voitu mukaan ottaa. Ne koottiin kaikki saunaan, eikä niitä voitu sieltä pois saada, ennenkuin talvella. Kaikeksi onneksi oli lapsi niin hyväjuoninen, että se nukkui päivät ja yöt, kun sai vaan ruokaa ja muuta hoitoa.

Matti kantaa keikkaisi koria, jossa lapsi makasi. Jussilla oli iso alustaan solmittu nyytti, jossa oli välttämättömiä tarpeita, ja Riikka käveli tyhjiltään, sillä olipa hän vielä jokseenkin heikko.

Juhannuksen aattona pääsi tämä nelihenkinen matkue kirkolle. Heti kun majapaikka oli hankittu, lähti Matti rovastille kertomaan synkän salon tapahtumia. Hän kirjoitutti lapsen pitäjän kirkonkirjoihin ja panetti sille nimeksi *Salu*, sillä tuskinpa kukaan jäsen pitäjässä lienee syntynyt niin synkässä salossa ja semmoisissa oloissa kuin tämä seurakunnan lisäjäsen.

Tarkkaan, yksityisseikkoja myöten, kyseli rovasti kuinka tuo kaikki kävi. Suuresti ihmetteli hän, kuinka semmoisissa oloissa niin vaikeat ja tärkeät asiat voivat käydä päinsä.

Juhannuspäivänä kastettiin tämä uusi tulokas heidän majapaikassaan. Kummeina olivat talon isäntä, emäntä ja molemmat tyttäret. Poikakummeina juhlallisesti seisoi Matti ja Jussi.

Kun ristiäiskahvit oli leivosten kanssa juotu, sieppasivat Matti ja Jussi viilekkeillä varustetut tukkipussit selkäänsä ja alkoivat maantietä myöten kävellä keikkaista kauas sydänmaalle tukkijoelle, laulaa lojotellen tukkipojan laulujaan.

PULLO-HEIKKI.

Hän oli isätön ja äiditön poika raukka, jommoisia Jumala paratkoon, on paljonkin tässä matoisessa maailmassa. Tietysti ei hänkään ollut syntynyt isättä ja äidittä, mutta kumpaakaan ei hänellä sanan oikeassa merkityksessä ollut.

Paikkakunnan kaunein impi oli hänen äitinsä ollut. Nuoret miehet pyörivät alati hänen kintereillään ja joukossa oli rikkaita talonpoikia, jospa renkimiehiäkin. Pahin tässä kaikessa kuitenkin oli se, että Hinni oli vaan — piikatyttö. Vaarallinen lahja köyhälle tytölle on kauneus, sillä köyhyys alentaa useinkin hänen arvoansa, vaikka hän olisi kuinka suuria avuja Luojaltansa saanut.

Niin oli Hinninkin laita. Monta rehellistä sydäntä lienee löytynyt noiden ihailijain joukossa, mutta Hinni ei välittänyt kenestäkään yhtään mitään; oli niinkuin hänen sydämessään ei olisi ollut sijaa yhdellekään.

Jonkun vuoden kuluttua rupesi Hinniä piirittämään eräs rikkaan talon ainoa poika; komea nuorukainen oli hänkin ihmiseksi. Hän valloitti nyt Hinnin niin erikoisomaisuudeksensa, etteivät muut ihailijat saaneet tulla maille halmeillekaan. Rikkauteensa ja voimiinsa luottaen osasi Kairalan Risto pitää kaikki muut ulohtaalla. Eräs torpan poika pyrki kumminkin Hinniä lähentelemään, ja tämä osoittikin pojalle jonkunmoista myötätuntoisuutta. Kun Risto tämän huomasi, pieksi hän poika raukan niin pahanpäiväiseksi, että oli vähällä henki mennä. Tästä työstään sai Risto maksaa pojalle sovintoita parisataa markkaa. Tätä tekoa piti Hinni niin pahana, että hänen sydämensä kylmeni Ristoa kohtaan. Mutta ajanoloon onnistui Riston taasen sukeltautua Hinnin suosioon. Tästä lähtien olivat Hinni ja Risto aina yksissä. Yhdessä he tulivat aina nuorison tansseihin ja muihin kisa- ja leikkipaikkoihin. Niissäkin he

olivat aina yksissä; olipa niinkuin heidän mielestään ei muita olisi ollut olemassakaan. Yhdessä he myös lähtivät niistä paikoista pois, katsomatta vähääkään, lähtikö muita vai ei. Heidän käytöksensä oli niin julkinen, että kylällä jo kolistiin, että Hinni ja Risto ovat kihloissa.

Hinni kai kuvaili mielessään, kuinka onnelliseksi hän nyt tulee, kun pääsee niin ison talon emännäksi, sitten kun aika tulee. Päälle päätteeksi on hänen sulhasensa kylän pulskin poika. Niinhän se on. Kyllähän rikkaudella aina on vetovoimaa, vaikk'eivät asiat muutoin olisikaan niinkuin niiden tulisi olla.

Kului aikaa vuosi, toista. Risto lakkasi seurustelemasta Hinnin kanssa, ja Hinni alkoi istuskella yksin kotonaan ja usein hänen kalpeilla poskillaan nähtiin kyynelten uria, mutta Risto kulki rentona ja uljaana nuorison kokouspaikoissa ja paljon vapaampana kuin ennen.

»Mihinkäs Hinnin olet jättänyt?» kysyi kerran eräs talontyttö Ristolta.

»Mitäpä hänestä», sanoi Risto yhtäkaikkisesti.

Tyttö leimahti punaiseksi; kai häntä lienevät miellyttäneet Riston sanat ja eikö liene välähtänyt hänen sydämeensä joku toivonsäde.

Kului aikaa. Hinnin tila kävi yhä surullisemmaksi ja hänet täytyi erottaa pois palveluksestaan. Hän siirtyi nyt erään leskivaimon mökkiin ja mietti siellä surullista tilaansa. Ei kukaan käynyt häntä katsomassa, eikä kukaan säälinyt häntä; ainoastaan torpan leski koki häntä hoidella ja lohdutella.

Eräänä kertana tuli mökkiin tuo torpan poika. He istuivat kauan Hinnin kanssa kahden ja molemmat itkivät, niin että olivat vedeksi sulaa. Kai he molemmat tunsivat, kuinka paljon paremmin kummankin asiat voisivat olla, jos ei rikkauden voimakas loiste olisi päässyt heidän sydäntensä tunteita häiritsemään. Kovin murtuneelta näytti poika poislähtiessään.

Hinni lähetti lesken kutsumaan Ristoa käymään hänen luonaan.

»Mitä minulla on hänen kanssaan tekemistä?» oli Risto vaan ylpeästi sanonut ja kääntänyt selkensä.

Kun Hinni sai tämän tietää, mursi se hänen viimeisetkin voimansa.

Aika tuli, ja Hinni synnytti pojan. Hän kävi niin heikoksi, että hän kauan aikaa väikkyi elämän ja kuoleman välillä. Kun hän vihdoinkin toipui sen verran, että voi liikkua, ei hänellä ollut muuta neuvoa kuin lähteä kylälle lapsi sylissä, sillä leski ei voinut enää häntä elättää. Katkeralta tuntui Hinnistä kulkea talosta taloon, anellen ihmisiltä apua, mutta mikään muu ei auttanut. Hän oli koettanut vedota Ristonkin omaantuntoon, että hän antaisi jotakin apua, mutta Risto oli vaan tylysti sanonut:

»Elättäköön kakaransa miten tahtoo, mitä se minuun kuuluu!»

Hinni heikkoni vaan heikkonemistaan. Hän ei voinut kestää sitä häpeän ja tuskan painoa, mikä hänen tuntoaan alati rasitti. Pian hän sairastuikin ja kulkea retustaminen talosta taloon sekä kehoilla vuoteilla kylmien huoneitten nurkissa viruminen jouduttivat hänen tautiaan.

Hinni ei tahtonut lapselleen pettäjänsä nimeä, vaan pani hänelle tuon torpanpojan nimen, ja niin tuli pojasta Heikki.

Jonkun ajan kuluttua oli Kairalassa häät, sillä Risto oli nainut sen tytön, joka Ristolta oli kerran kysynyt, mihinkä hän oli Hinnin jättänyt. Kun hääilo oli parhaillaan, tuli Kairalaan tieto Hinnin kuolemasta. Sen kuultuaan näytti Risto pari kertaa nielaisevan tyhjää, vaan sitten hän oli taas niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, yhtyi vaan iloisiin tanssin pyörteisiin.

Surkeaan tilaan jäi nyt Heikki raukka. Silloin ei ollut mitään vaivashoitolaista, vaan saamattomia köyhiä kuljetettiin talosta taloon. Tällainen retki se oli edessä Heikki raukallakin. Kylläpä sen arvaa, miten pieni, heikko lapsi tuli hoidetuksi. Jos jossakin talossa oli tunnollisia ihmisiä, jotka parhaansa mukaan kokivat hoidella hinteräistä lasta, olivat toiset taas semmoisia, etteivät välittäneet koko hoidokista niin mitään. Päiväkaudet sai lapsi märkänä ja siivottomana nälissään itkeä nyrryttää kenenkään huomaamatta ja sydämelle käymättä.

Lapsi olikin niin hinterä, kivulias ja ruvissa, että kaikki päättelivät, ettei sillä ole pitkiä aikoja elettävissä.

Mutta ihme kumma! Nuo ennustukset eivät toteentuneetkaan. Kaikista vaivoista, kiusauksista ja vastuksista huolimatta jäi poika kuin jäikin elämään. Hinteräisenä, kivullosena hän tosin pysyi, mutta eli vaan edelleenkin.

Kun hän kasvoi isommaksi, että voi syödä vahvempaa ruokaa ja pitää vähin itsekkin itsestensä huolta, rupesi hän äkkiä hyötymään.

Tultuaan siihen ikään, että voi itsenäisesti ja vapaasti liikkua, sai poika itse pitää toimeentulostansa huolta. Melkein kelvotonna sai hän kävellä retostella talosta taloon elatustaan hankkimassa. Muutamissa taloissa säälitettiin häntä ja pidettiin useita vuorokausia. Toisissa ei hänestä juuri paljon välitetty, annettiinhan vaan kuiva leipäpala tai ei sitäkään. Kaikesta tästä huolimatta hyötyi poika kuitenkin niin, että hänen poskensa olivat pulleat kuin limpunleipä; oikein ne hyllyivät juostessa ja kävellessä. Tämän takia rupesivat ihmiset poikaa kutsumaan Pullo-Heikiksi.

Heikki oli lyhyenlöntä kasvultaan, mutta muuten jätterää rakennetta. Hänellä ei näyttänyt olevan terävää ymmärrystä ja hän tuntui sangen hitaasti rupeavan käsittämään asioita. Kun hänelle selitettiin jotakin, niin hän katsoa töllötti avosuin puhujaan eikä näyttänyt ymmärtävän juuri mitään; hän oli perinyt isänsä paksun pään.

Ei Heikin elämänalku ollut juuri kehittävää ja kasvattavaa laatua. Usein häntä pilkattiin, nimiteltiin ja nyrvittiin niinkuin koiranpenikkaa. Parempiossaisten poikaset useinkin aivan asiatta lyödä mukiloivat häntä, ja silloin itkeä nyrlytteli Heikki tiimakaudet yhtämittaa.

Tämmöisissä oloissa kasvaen, sai poika semmoisen käsityksen, ettei hänestä tule minkäänlaista miestä vaan että koko hänen tuleva elämänsä on yhtenäistä kurjaa kärsimistä. Näiden ajatusten vallitessa oli poika hyvin jörömainen ja vähäpuheinen. Jos joku yritti hänelle jotakin puhua, vastasi hän vaan yksikantaan: on taikka ei. Talojen välit hän kulki aina yksin ja maatapäisenä. Ei hänellä ollut mitään nuorten poikasten ilveitä, leikkejä eikä koukkuja; hän kulki tietään niinkuin vanha, kaikki elämänkärsimykset ja vaivat kokenut ukko.

* * * * *

Paikkakunnalla oli eräs hiljakkoin nainut mökin mies, jota kutsuttiin Kirves-Mikoksi. Nimensä hän oli saanut siitä, kun hän oli roteva kirvesmies. Mikko teki vuodet melkein läpeensä urakalla salvutoita; ainoastaan parhaana kesäsydännä hän oli kotitöissään.

Oli Vapunpäivän aika. Kirves-Mikko oli nytkin salvamassa muutamalle talolle luvvarihtä, ja salvos oli likellä tietä. Kaukaa näki Mikko, kun Heikki alakuloisena tulla retosti tietä myöten salvokselle. »Mistä nyt Heikki poika tulee?» kysyi Mikko iloisesti pojan tultua salvoksen kohdalle.

Poika seisautui ja katsoa töllötti avossa suin Mikkoa.

»No mistä sinä tulet?» kysyi Mikko toistamiseen.

»Tuoltahan minä Tulppolasta...» sanoi poika.

»Mihinkäs aiot mennä?»

»Seinälään.»

»Levähdä nyt tässä, eivätkö ne jalat ole puutuneet», kehoitti Mikko.

Mitään vastaamatta istui Heikki ikäänkuin vaistomaisesti hirsikon päälle päivänpuolimaiselle seinustalle. Pian alkoi poika siinä nuokahdella.

»Hyvä Jumala tuotakin poika raukkaa! — Ei suinkaan hänkään saa kävellä kukkasten ja ruusujen päällä — — — Se tuhannen roisto — —» puheli Mikko itsekseen.

Tovin ajan perästä herätti Mikko pojan. Poika ikäänkuin säikähti ja katsella töllisteli Mikkoa.

»Saitko sinä Tulppolassa einettä?» kysyi Mikko.

»Eihän tuota...», sanoi poika.

»Sinulla taitaa olla hyvin nälkä», arveli Mikko.

»Onhan tuo...»

Mikko nosti eväskonttinsa kuusenoksalta alas, kantoi sen lastukon päälle seinänvierustalle ja kehoitti poikaa syömään.

»Mitä te minulle...», sanoi poika empien.

»Tule nyt vaan, tarvitsehan Heikkikin syödä», kehoitteli Mikko.

Ujostellen ja epäröiden asteli Heikki kontin luo ikäänkuin olisi epäillyt, että onkohan tämä nyt vaan oikein totta.

Hyvällä halulla söikin poika Mikon eväitä. Tovin päästä hän pytähti kyljelleen seinustalla olevan lastukon päälle ja nukkui heti raukeasti; luultavasti raukaksi ruoka häntä.

Mikko pani hirsii kiinni toisella puolella salvosta, ettei olisi häirinnyt poikaa.

Kun alkoi iltakalve tulla, herätti Mikko pojan, ettei hän vilustuisi.

»Mene nyt jo Seinälään, muuten tulee sinulle kylmä», kehoitti Mikko.

»Siellä on niin paljon poikia, jotka aina räökkäävät minua», sanoi poika pelkäävästi.

»Mene nyt vaan sinne ja pysytle jossakin nurkkapielessä; minäkin tulen sinne yöksi ja minä kyllä pidän huolta, ettei sinulle mitään pahaa tapahdu», takaili Mikko.

Poika lähti kävellä telsimään.

Kun Mikko työnsä lopetettuaan meni Seinälään, jossa hän piti yömajaa, oli jo jotenkin hämärä. Heti kun hän astui huoneeseen, ilmestyi Heikki hänen kintereilleen. Talonväki ei ollut häntä ennen nähnyt, luultavasti oli poika jossain piiloitellut Mikon neuvon mukaan.

Aikainen talonväki ei näyttänyt pojasta pitävän hyvää eikä pahaa, olivathan vaan niinkuin koko poikaa ei olisi ollut olemassakaan; emäntä vaan antoi pojalle ruokaa silloin kun muikin väki illasteli.

Illallisen jälkeen tuli muista huoneista tupaan talon poikavesseleitä. Kun he huomasivat Heikin, alkoivat he heti käydä hänen kimppuunsa, mutta tämän nähtyensä poika juosta vilkaisi Kirves-Mikon turviin. Poikaviikarit kapittivat jäljessä ja Heikin luo päästyänsä pukaksi eräs heistä Heikkiä niin, että poika tollahti ison matkan päähän. Samassa sanoi sysääjapoika:

»Mitä sinä, Pullo-Heikki, täällä teet?»

Heikki oli itkuun purskahtamaisillaan, mutta Kirves-Mikko sieppasi hänet luokseen ja hääti poikaviikarit ulommaksi hänen kimpustaan. Mikko nuhteli poikia ja uhkasi sanoa heidän vanhemmilleen, elleivät he antaisi köyhälle orpopoika raukalle rauhaa. Hän selitti poikasille, kuinka Heikki on Jumalan luoma niinkuin hekin, vaikkei hänellä olekaan vanhempia eikä kotia niinkuin heillä.

Kun väki asetteli maata, ei Heikin makuusta huolehtinut kukaan mitään. Poika jäi yksin istua nyrpyttelemään takkapenkille. Kun Kirves-Mikko tämän huomasi, käski hän pojan tulla viereensä maata.

Poika kähnähti vähän, mutta ei liikkunut paikaltaankaan.

»Tule, tule vaan, kyllä me kahdenkin sovimme tässä makaamaan», kehoitteli Mikko.

Hitaasti lähti poika kävellä kähnimään Mikon vuodetta kohden ja sanaa lausumatta hän pytähti Mikon viereen maata.

Kun aamu tuli, söi Mikko eineensä ja lähti työpaikalleen. Poika jäi vielä huoletonna nukkumaan; tuskinpa hän lienee koko elämänsä aikana nukkunut niin hyvällä makuusijalla ja niin turvallisesti kuin nyt.

Kirves-Mikolla ei suinkaan ollut tarkoitus ottaa huostaansa turvatonta poika raukkaa, hän tahtoi vaan ihmisellisestä vaistomaisuudesta osoittaa myötätuntoisuutta viattomasti sorrettua kohtaan. Tästä syystä oli koko poika olemuksineen nyt unhottunut kerrassaan pois hänen mielestään. Vihellessen hän teki ja iloisesti tuota mieltäytään, niin että lastut huristen lentelivät hänen kirveensä iskuista.

Kun aika oli kulunut lähelle puolta päivää, ilmestyi Heikki taasenkin salvokselle. Kehoittamatta istui hän nyt hirsiläjän päälle vastapäätä Mikkoa.

»No, kah! Johan Heikki on taas täällä!» sanoi Mikko iloisesti.

»Johan minä...»

»Saitko sinä einettä Seinälässä?» kysyi Mikko.

»Sainhan minä, ja oli niin hyvä maata», sanoi poika.

»Oltiinko sinulle siellä pahoja?»

»Eikä oltu.»

»Eivätkö pojatkaan?»

»Ei pojatkaan», vakuutti poika.

»Sepä hauskaa; nythän Heikistä alkaa tulla jo mies», sanoi Mikko iloisesti.

Keskustelu taukosi nyt siihen, ja Mikko yhtyi taasen rivakasti työhönsä.

Ääneti katseli poika Mikon työtä, mutta tuota katselemista ei hän tehnyt enää ujustellen eikä arkaillen töllistelemällä. Hänen suunsa ei ollut auki, ja koko katsannossa näytti olevan jotakin tyytyväisyyden ja itseluottamuksen ilmettä.

Kun poika oli tovin tuota tehnyt, sanoi hän yhtäkkiä:

»Kyllä ei minusta tule miestä.»

»No, herrainen aika! Mikseikäs sinusta miestä tulisi, onhan monesta muustakin tullut», sanoi Mikko.

»Kun kaikki minua sortavat ja pilkkaavat», sanoi poika surullisesti.

»Eivätpähän kaikki, enpähän minäkään», sanoi Mikko.

»No, ette te.»

»Eivätkä Seinäläisetkään.»

»Eivät Seinäläisetkään enää», myönteli poika.

»Niinpä he vähitellen lakkaavat kaikin sinua sortamasta, ja sinusta tulee kuin tuleekin mies», vakuutteli Mikko.

Taas taukosi keskustelu siihen, ja Heikki katseli mielihyvillään Mikon toimia.

»Miksi te olette niin hyviä minulle», kysyi nyt poika.

»Kaikkien ihmistenhän tulee olla hyvät toisilleen, ja ihminenhän Heikkikin on ja onhan Heikkikin hyvä minulle», sanoi Mikko.

»Mitäs minusta», sanoi poika, yhä vielä epäillen.

»Älä niin sano, vaan tule nyt katselemaan, mitä täällä meidän kontissamme on», sanoi Mikko.

»En minä nyt enää», sanoi poika empien.

»Tule nyt vaan, kyllä meidän kontti kestää», kehahti Mikko.

Kun he olivat syöneet, olisi Mikko niin mielellään vähän levähtänyt ruuan päälle, mutta poika ei antanutkaan hänelle rauhaa.

»Onko teillä emäntää?» kysyi poika.

»Onhan tuo.»

»Entäs taloa?»

»On meillä talopahainenkin.»

»Missä se on?»

»Se on kaukana täältä, penikulman päässä sydänmaalla, Ulpukkalammen rannalla», selitteli Mikko.

»Onko siinä peltoakin?»

»On sitäkin vähän.»

»Ja niittyäkin?»

»On pikkusen niittyäkin», selitteli Mikko.

»Taitaa olla eläimiäkin», utaisi poika edelleen.

»On kaksi lehmää», vastasi Mikko.

»Entäs, onkos teillä lapsia?»

»On niitäkin kaksi, poika ja tyttö, ja poika on jo neljännellä.»

»Mitkäs niiden nimet ovat?»

»Pojan nimi on Mikko, isän kaima, ja tytön Anna, äidin kaima», selitteli Mikko pojalle tarkoin ikäänkuin hän olisi ollut poliisitutkinnossa.

»Milloinkahan minä saisin käydä teillä?» tiedusteli Heikki.

»Eipä sitä tiedä, jospa siellä saisit käydäkin jonakuna kesänä», sanoi Mikko — — —

Poika perehtyi Mikkoon niin, että hän kävi salvoksella joka päivä. Pitemmiltäkin matkoilta hän tuli sinne, sillä hän kulki ympäristön taloissa yötä olemassa ja hakemassa iltasta ja einettä, mutta puolisensa hän söi aina salvoksella Mikon kanssa. Eräänä kertana istui poika kauan aikaa hirsiläjän päällä miettivän ja alakuloisen näköisenä.

»Mitäs Heikki nyt miettii?» kysyi Mikko.

»Kun ei ole mitään semmoista työtä, jota minäkin voisin tehdä», sanoi poika alakuloisesti.

»Ole huoletta, kyllä sitäkin saadaan. Tulehan nyt ensin kontille», lohdutteli Mikko.

»Minkäslaista työtä se sitten olisi, jota minäkin voisin tehdä?» utaisi poika syömästä päästyä.

»Voisitkohan sinä noita lastuja kokoilla tuohon latoon?» kysyi Mikko.

»Miksen», sanoi poika iloisesti ja hyppäsi ylös ja alkoi hapuilla lastuja syliinsä.

»No, no, älähän nyt päätäsi seinään lyö. Paras on levätä vähän syönnin päälle; kyllä vielä on aikaa työtäkin tehdä», sanoi Mikko jäähdytellen pojan liikanaista työntöä.

Kun Mikko ryhtyi työhönsä, rupesi poikakin lastuja kantamaan. Kun hän oli jonkun ajan tuota tehnyt, kysyi hän äkkiä:

»Mutta onkos teille mitään apua siitä, jos minä näitä lastuja kokoan?»

»On, on.»

»Saatteko te nämät lastut itsellenne?» sanoi poika ja katsoi kysyvästi Mikkoa silmiin.

»Kyllä saan. Minä myön ne paikkakunnan mökkyreille, ja sillä keinoin saadaan konttiin evästen lisiä», toimitti Mikko.

»No sitten ei mene minunkaan työni hukkaan», sanoi poika tohtuneena ja alkoi kantaa lastuja.

Kun lastut tulivat vihdoon kannetuiksi, kysyi poika: »Mitäs minä nyt teen?»

»Nyt on ilma jo niin lämmennyt, että kuori on hirsistä irti. Rupea senvuoksi repimään kuusihirsistä kuoria ja vie ne tuonne latoon kuivumaan», kehoitti Mikko.

»Mitä niillä tehtäisiin?» utaisi poika.

»Kannat ne kerppuina kylän karvarille, niin hän antaa sinulle niistä rahaa», sanoi Mikko.

Heti ryhtyi poika työhön.

Kun poika oli saanut tavaransa myödyksi, toi hän Mikolle kourallisen vaskilantteja.

»Ei, ei. En minä ota niitä, nehän ovat sinun ansiotasi, pidä ne itse», sanoi Mikko.

»Mitä minä niillä tekisin, minä tahdon maksaa ruokani», sanoi Heikki itsepintaisesti.

»Älä ole hauska rahojesi kanssa, kun ei ole mitään pakkoa niitä kuluttaa, kyllä sinä silti saat minun kontistani syödä. Kokoile nyt niin paljon rahoja, että saat kengät jalkaasi», kehoitteli Mikko.

»Mitähän minä nyt tekisin, kun ei ole enää lastunkantamista eikä parkinkiskomista?» kysyi Heikki eräänä kertana.

»Enpä nyt oikein tiedä, jokohan rupeisit soittelemaan», arveli Mikko leikkillisesti.

»Mutta kun minulla ei ole, millä minä soittelisin», muistutti Heikki.

»Minun täytyy yönseutuna tehdä sinulle torvi», lupaili Mikko.

Kun he menivät Seinälään taasenkin yöksi, hakkasi Mikko lepänkappaleen tienvierestä ja vei sen menessään yöpaikkaansa. Siellä hän kaverteli lepästä oikein rattisuisen torven. Hän laitto sen hienompaan päähän ohuesta katajanlastusta kielen, ja torvi rupesi heti törähtelemään. Heikki oikein vapisi innostuksesta ja pyhästä kunnioituksesta, kun kuuli todellakin torven ääntelevän. Mikko antoi Heikinkin koetella torven tenhovoimaa, ja sitä ihastusta ja riemua ei voi kielen kertoa, mitä poika nyt tunsu. Mikko selitti, ettei torvi vielä ollutkaan valmis. Hän poltti torven kupeeseen kaksi pientä reikää ja sanoi sitten Heikille, että hänen tuli pitää soittaissaan sormiansa noiden reikien päällä ja vuorotellen nostella niitä ja sulkea reiät jälleen, niin torvi antaa aina eri äänen.

Tuo torvi oli jonkunmoisen klarinetin muotoinen rakennus. Kaiketi ei Mikkokaan ollut mikään soittokoneitten mestari, että hän olisi äänet voinut ääniasteikon mukaan sovittaa, mutta kuitenkin osui niin olemaan, että perusäänestä ensimmäinen ääni oli kvartti ja siitä ensimmäinen ääni ylöspäin kvartin iso terssi, ja niin muodoin oli tuossa koko koneistossa vaan kolme ääntä.

Poika ei malttanut nukkua yökausiin, sillä torvi oli aina mielessä. Hän oli ylhäällä jo ennen Mikkoa ja valmiina lähtemään salvokselle.

Sinne tultua kysyi hän: »Miten minä nyt tällä soitan?»

»Sinä puhallat torveen, aukaiset ja suljet reiät sormillasi, ei siinä muuta tarvita», sanoi Mikko.

Poika istui hirrentyvällä ja alkoi harjoitella.

Kun hän piti aluksi etumaisen reiän auki ja sulki sen heti kiinni, äänti kvartti ensin ja sitten perusääni. Kun hän sitten vipautti toistakin reikää sormellansa, muodostui sävelikkö tämän kaltaiseksi: Tuu, tuu, tuutia tuu. Samana päivänä oli Heikille jo pysyvä sävel muodostunut, eikä se siitensä koskaan muuttunut.

»Missä minä tällä torvella soittelisin?» kysyi Heikki eräänä kertana.

»Noo — — soittle häntä nyt pitkin teitä, sinne ja tänne kaikilla teillä ja kujilla, äläkä unhoita käydä minullekin soittamassa», esitteli Mikko.

Poika lähti nyt kävellä telsimään pitkin tietä, puhaltaen vahvasti torveensa, ja nyt hänen poskensa vasta pullollaan olivat. »Tuu, tuu, tuutia tuu» kuului nyt kaikilta teiltä, kujilta ja talojen pihoilta. Ihmiset tutustuivat tuohon Heikin säveleeseen, niin että he sen kuultuaan sanoivat: »Pullo-Heikki sieltä tulee.» Heikin soittotaito teki hänen repaleisen elämänsä paljon paremmaksi. Ihmiset eivät enää kiusoitelleet eivätkä nyrvineet poikaa niinkuin jotakin yhteiskunnan hylkiötä, vaan rupesivat pitämään häntä tuutiatuineen ja pulloposkineen yhteisenä hupinaan, ja niin annettiin hänelle mielellään ruokaa ja turvaa.

Heikki ei unhoittanut varmintä ja parasta ystäväänsä Mikkoa, vaan tuontuostakin hän pistäysi Mikon salvokselle.

»Menettekö te nyt kotiin kesäksi?» kysyi poika eräänä kertana Mikolta, kun riihi alkoi olla jo harjapäällä.

»En minä nyt menekään, minä olen ottanut ison asuinrakennuksen urakalla salvaakseni», selitti Mikko.

»Missä se on?» kysyi poika.

»Se on kaukana, et sinä sitä tiedä», sanoi Mikko umpikuljuun.

»Mihinkäs minä nyt kesäksi joudun?» tiedusteli poika, ikäänkuin muistuttaen Mikkoa, että hän on luvannut hänet viedä kotiaan katsomaan.

»Rupea Seinälään paimenpojaksi.»

»Eivät he huoli minusta», arveli poika.

»Kyllä. He puhuivat jo kerran siitä minulle, ja sinullahan on valmis paimentorvikin», sanoi Mikko.

Niin kelvoton ja nuori kuin Heikki vielä olikin, pääsi hän kuin pääsikin Seinälään paimenpojaksi. Kyllä silloin Takaliston kylän saloilta kuului yhä vaan tuutiatuu — — —

Kun syksy tuli ja karjat otettiin sisälle, ilmestyi Heikki yhtäkkiä Kirves-Mikon salvokselle. Siinä oli kymmenen muuta miestä työssä ja Mikko viidentenätoista. Ällistellen katseli Heikki noita miehiä, etsien heidän seastansa Mikkoa. Kun hän hänet vihdoin huomasi, päästi hän heti torvestaan iloissaan

tuutiatuun.

»Jopas taasenkin on Heikki maissa», sanoi Mikko ja tuli poikaa tervehtimään.

»Voi, voi, kuinka paljon täällä on miehiä; ovatko he pahoja?» sanoi Heikki ja katsoi Mikkoa niin kysyvästi ja luottavasti silmiin.

»Eivät he ole pahoja; he ovat kaikki minun palkkaamiani miehiä», vakuutti Mikko.

Tämän kuultuaan poika rupesi yhtämittaa puhaltamaan torvestaan tuutuutuutiutuuta.

»Menettekös te tulevana kesänä kotinne käymään?» kysyi Heikki eräänä kertana Mikolta.

»Kyllä varmaankin menen», vakuutteli Mikko.

»Saankos minä tulla silloin teidän kotianne?» kysyi Heikki.

»Kuinkas muutoin. Olenhan minä luvannut Heikin käydä mökkiäni ja perhettäni katsomassa», myönteli Mikko.

Pojalle tuli nyt hyvät päivät. Hän tuli yhteiseksi iloksi koko miehistölle. Kaikin vaalivat he poikaa ja vuorottain oli hän heidän eväskontillaan syömässä. Harvoin hän kävi kylillä soittelemassa ja ruokaansa etsimässä. Mutta muiden salvumiesten vuoteelle ei hän pannut maata, vaikka kuinkakin olisivat koettaneet häntä kehoittaa ja narrailla; Kirves-Mikon kupeilla hän vaan tahtoi yönsä viettää, eikä Mikko häntä siitä estänytkään.

* * * * *

Tähän aikaan oli Kirves-Mikon asuntoon tullut eräs muutos. Siihen saakka oli hänen asuntonsa ollut vaan omin luvun kruununmaalle tehty mökki, mutta nyt oli Mikko hakenut mökilleen laillisessa järjestyksessä täydellisen asukasoikeuden, ja ensi kesänä oli maat mitattavat ja pyykitettävät. Mikon oli siis mentävä kotiinsa valvomaan etujaan, jouti taikka ei.

Niinkuin hepo kesää odotti nyt Heikki sitä hetkeä, jolloin päästäisiin lähtemään tuonne Mikon kotiin. Kun kesänkielessä tuli urakka valmiiksi ja kun Mikko ilmoitti Heikille, että nyt sitä lähdetään meidän mökkiä katsomaan, ei Heikin ilolla ollut rajoja. Hän hyppeli ja pyöri ympäriinsä, ja kyllä silloin saatiin kuulla tuutiutuuta.

Heikki oli silloin kahdeksan vuoden ikäinen. Hän oli Seinälässä ollessaan kiskonut parkkia ja sillä tavalla lisännyt lanttejaan, niin että oli voinut hankkia kengät jalkaansa, ja muuta vaatetta oli annettu talosta. Oikein miehen alulta näytti poika nyt juoksennellessaan Mikon ympärillä. Senkin seitsemän asiaa oli hänellä kaikenlaisiin syrjämutkiin, eikä häntä näyttänyt yhtään uupumus haittaavan tuolla penikulman pituisella matkalla.

Kun tultiin Kirves-Mikon pihalle, oli se Heikistä paras paikka maailmassa. Kaikki epäsuotuisat kohdatkin olivat juuri niinkuin niiden tuli olla, ja tuo pieni tupakin näytti hänestä paremmalta kuin Seinälän isot rakennukset. Tämä kai tuli siitä, että se oli hänen parhaan ystävänsä koti, sillä olihan Mikko osoittanut hänelle enemmän kuin kukaan muu ihmisyyttä ja myötätuntoisuutta.

»Voi, kun saisin täällä aina olla!» huudahti poika ikäänkuin peljäten, ettei hän saisi sinne ainaiseksi jäädä, ja kaivaten pysyväistä myötätuntoisuutta kurjaa olentoansa kohtaan.

Pihalle tuli Mikon vaimo lapsineen jo tulokkaita vastaanottamaan.

Mikko poika oli jo aika vikkellä poikavesseli, mutta Anna vasta huonosti kävellä taaperteli äitinsä käsipuolella.

»Olethan sinä tuonut vieraitakin mukanasasi», sanoi vaimo Mikolle iloisesti.

»Olenhan minä tuonut. Tämä on minun Heikki ystäväni, tulkaapa nyt tervehtimään, lapset, vierasta», kehoitteli Mikko.

Lapset tulla hitustelivat Heikin luo ojennetuin käsin; ujostellen he katsella töllistelivät kahden puolen toisiaan.

»Tulkaa nyt huoneeseen, että saatte lepoa ja ruokaa», kehoitteli emäntä.

Kun tulokkaat olivat syöneet kelpo aterian, panivat he lepäämään ja Heikki nukkui pari tiimaa, mutta herätessään tuntui hänestä niin rauhalliselta ja turvalliselta.

Seuraavana päivänä tuli maanmittari apumiehineen paikalle, ja mittaaminen, jyvittäminen ja

tangoittaminen alkoi. Metsään lähtiessään sanoi Mikko Heikille: »Pidä nyt huolta lapsista, että emäntäkin pääsee asioihinsa.»

Ilmielin täyttikin Heikki tuon tehtävänsä, ja lapset pian perehtyivät Heikkiin, niin että he pitivät häntä ikäänkuin veljenänsä. He tottelivat Heikkiä kaikissa niinkuin ainakin vanhempaa johtajaansa. He kulkivat ahoilla poimimassa kukkasia, marjoja, pyöreitä somia kiviä ja mitä muuta heille mieluista oli. Nämät he kantoivat talouspaikkoihinsa ja leikkivät niillä. Hän antoi lasten törähytellä tuohon mainioon torveensakin, jota hän ei ennen ollut antanut kenenkään tehdä. Erinomaista huolta piti Heikki siitä, etteivät lapset päässeet lähelle tuota syvävesistä järvenrantaa ja ettei heille tulisi mitään vaaraa ja vahinkoa.

Emäntä oli hyvin tyytyväinen nykyiseen asemaansa, kun hänen ei alituisesti tarvinnut pitää huolta lapsista, vaan sai nyt vapaasti työskennellä.

Vaikka Heikki olikin jo kahdeksanvuotias, ei hän tuntenut vielä iitäkään, vaikka olisi tiellä vastaan tullut; kukapa hänestä olisikaan huolta pitänyt. Tämä seikka huoletti Mikkoa ja emäntää kovin, sillä heidän mieleensä oli ikäänkuin itsestään juurtunut semmoinen vaistomainen tunne, että Heikki ei kuulu kenellekään muille kuin heille. Tuntui siltä kuin poika olisi heillä syntynyt ja kaiken ikänsä heidän luonaan ollut. Samanlainen tunne lienee Heikilläkin ollut. Tuo pojan lukemattomuus saattoi isäntäväen huomaamaan, että nuo vaistomaiset tunteet asettivat heille velvollisuuksiakin.

Kuitenkaan ei isäntäväen mieleen vähääkään juolahtanut, että tuo orpo ja kaikkien hylkimä ja ylönkatsoma poika raukka olisi heiltä pois ajettava, varsinkin kun he huomasivat, millä rakkaudella ja luottavaisuudella tämä turvitteli heihin.

Tähän kaikkeen nähden ruvettiin nyt poikaa kirjalle opettamaan. Emäntä ohjasi häntä alulle ja isäntäkin, silloin kun hänellä oli joutohetkiä.

Tämä oli Heikille kova pähkinä purra. Vapaana ja valtoimena ja aivan ohjaamattomana retostellen ilotonta elämänsä aamua yksin maailmassa, ei hänellä ollut vähintäkään tietoa tuosta välttämättömästä ja tärkeästä ihmisen tehtävästä. Nyt tulivat nuo monilukuiset ja monimutkaiset kirjaimet äkkiä hänen eteensä, ja niitä hänen piti oppia tuntemaan. Ne olivat Heikin mielestä niin yhdennäköisiä ja samassa sanomattoman erilaisia, että niistä oli ihan mahdoton selvää saada. Kuitenkin oli Heikki nöyrä ja tottelevainen ohjaajilleen ja koki tankata kirjaimia päähänsä, silloin kun häntä siihen käskettiin. Vissit tiimat päivässä täytyi Heikin tehdä tuota mielestään tukalaa työtä.

Kun poika pääsi pois lukuhommastaan, oli hän niinkuin maasta irti. Sutii, lähdettiin nyt heti ulos lasten kanssa leikkimään. Heikillä oli harras halu tehdä jotakin työtä. Hän oli ottanut tavakseen uurastaa kivikkomäkeen järvenrannalle peltoa. Maalla ei ollut kuin yksikerrassa kiviä, ja nekin enimmäkseen pieniä. Rautakangella hän väänteli pienimpiä kiviä ja vyörytteli mitä jaksoi järveen. Voi sitä iloa, mikä lapsille tuli, kun kivi jyrkkää mäkirinnettä vierien mennä molskahti järven syvään veteen. Silloin lapset kaikin riemuiten räpyttivät käsiään ja huutain hoilaten hyppäsivät jäljessä ja uudella innolla lähtivät toista kiveä irti kiskomaan.

»Mitäs ne lapset siellä järvenrantatörmällä puuhaavat?» kysyi isäntä eräänä kertana.

»Me teemme sinne oman pellon», selitti Heikki tohtuneena.

»Katsosta vaan näitä nuoria työpukareita. Eipä vaan vähää ole pää väärässä, mutta varokaahan, ettette järveen putoa», sanoi isäntä nauraen.

»Kyllä varotaan», sanoi Heikki.

Kun sitten väsyttiin pellontekoon, istuttiin kivellemme lepäämään tai mentiin marjailemaan, ja silloin kuului ehtimiseen tuutiatuu.

Isäntä kulki päiväkaudet metsissä maanmittarien jäljessä, ja emäntä toimi muissa hommissa. Ainoastaan niiton- ja leikkuunajaksi keskeytettiin maanmittaustyöt.

Eräänä kertana olivat lapset taasenkin pellonteossa. Heikki oli niin innostunut työhönsä, ettei huomannut ensinkään, että talon poika ja tyttö livahtivat pois pellontekopaikalta. Nämät olivat menneet venevalkamaan, jossa oli lukossa oleva vene. Poika meni veneeseen ja alkoi peräpuolella melalla loria vettä, mutta tyttö jäi rannalle seisomaan. Kuinka poika siinä lienee lorailut, yhtäkkiä hän pulskahti päätänsä myöten järveen. Kun tyttö päästi kauhean hätähuudon, huomasi Heikki heti, että lapset olivat poissa ja että nyt on hätä käsissä. Nopeasti kuin nuoli juoksi hän rantaan ja käsitti heti vaaran suuruuden. Siinä oli rannalla verkkovapeita pystyssä; niihin oli jokaisen yläpäähän lyöty erityinen puunaula, josta verkot pantiin riippumaan, kun niitä ahdettiin kuivaamaan. Tuommoisen vapeen sieppasi Heikki käteensä ja juoksi veneenperään. Ilma oli kirkas ja järvi tyyni kuin peili. Oitis hän näki,

kuinka poika maata kellotti järven hiekkapohjassa. Heti työnsi Heikki vapeensa kiinni pojan vaatteisiin, kieraisi vavetta muutaman kerran ympäri ja alkoi nostaa poikaa järven pohjasta ylös. Aivan helposti nousikin poika vedenpintaan, jossa Heikki sai hänet käsiinsä, ja niin hän nosti pojan suulleen veneen pohjalaudoille. Suureksi avuksi oli tuo puunaula vapeen päässä. Sillä kun Heikki kiersi vavetta, takertuivat pojan vaatteet lujasti siihen, niin että poika pysyi kiinni vapeessa.

Tähän saakka oli Heikki toiminut niin kylmäverisesti kuin ei olisi mitään tapahtunut; lieneekö itse mitään siitä tietänytkään. Mutta nyt hän vapisi niinkuin haavanlehti. Hän koetti käännellä poikaa puolelta toiselle, jolloin tämän suusta pulpahti vettä.

Sillä välin oli tyttö huutain juossut kotiinsa, ja emäntä kiiruhti hädissään rantaan. Mutta Mikko poika olikin jo istumassa veneen pohjalla, ja Heikki piteli häntä kiinni. Poika hengitti jo täydellisesti, mutta hän oli vielä heikko ja ikäänkuin pökerryksissä.

Äiti ei tiennyt, itkeäkö vai nauraa, niin valtavasti vaikutti häneen vaaran suuruus ja ilontunne poikansa pelastumisesta.

Hetken aikaa annettiin pojan siinä toinnutella, mutta kun hän siitä vähän elpyi, kantoi äiti hänet huoneeseen, missä häneltä riisuttiin märät vaatteet yltä ja puettiin kuivat päälle.

»Voi, voi, Heikki, kuinka huolettomasti sinä pidit lapsia silmällä, kun oli tuommoinen vaara yksin päivin tulla», sanoi emäntä hieman nuhtelevaisesti.

Vaikkei nuhde ollut sen kovempi, vaikutti se kuitenkin Heikkiin niin, että hän purskahti valtavaan itkuun. Hän tunsi kipeästi, kuinka tottelematon ja huolimaton hän on ollut suurimpia hyväntekijöitensä kohtaan. Hän itki yhtämittaa koko rupeaman, eikä häntä oltu saada vaikenemaan, vaikka isäntäkin kotiin tultuaan koetti häntä lohdutella parhaan taitonsa mukaan, lukien juuri Heikin ansioksi sen, että poika pelastui.

* * * * *

Aika on vierähtänyt useita vuosia eteenpäin. Mikon asuntoa ei enää sanotakaan mökiksi. Maanmittarien työ on aikoja sitten loppuun suoritettu, ja suorat rajapiirteet kulmakivineen osoittavat selvästi, minkävertaisen maapalasan omistajaksi Kirves-Mikko on tullut Luojamme lahjoittamasta yhteisestä maasta. Mökistä tuli nyt erityinen Kirves-Mikkola niminen talo, joka juteusi yhteen tuon entisen tilallisten yhteiskunnan kanssa.

Tällä välin oli Heikkikin miehistynyt kelpo lailla. Lyhyenlanta hän oli vieläkin ruumiiltaan, mutta hyvin juurevaa laatua. Työtä hän oli tehnyt pesässä vointinsa mukaan ja päivästä päivään, vuodesta vuoteen hän aina varmistui sen mukaan kuin ruumiilliset voimat kehittyivät. Ei hän ollut sen enempää kysynyt, saako hän talossa olla, eikä talonväki ollut pyytännyt Heikkiä vähän vähääkään edelleen talossa olemaan; se tuli kummaltakin puolelta ikäänkuin itsestään.

Heikki oli nyt rippikoulun iässä.

»Eikö Heikkiä jo haluttaisi mennä muualle onneansa etsimään, olethan nyt jo niin vaurastunut, että voit tulla toimeen missä tahansa?» sanoi isäntä eräänä kertana Heikille.

Heikki ei vastannut siihen mitään.

Mutta tämän puheen kuultuansa tuli Heikki sanomattoman noloksi ja umpikuljuiseksi. Hän ei puhunut kenellekään mitään, olla nuhjusteli vaan yksinään ja miettivän näköisenä; oli niinkuin joku raskas murhe olisi häntä painostanut.

Kolmen vuorokauden perästä hän ilmestyi arkana ja ujona isännän kamarin ovipieleen. Siinä hän pelokkaan näköisenä sijoitteli jalkojaan.

»Mitäs Heikki nyt tuumailee, kun niin miettivän näköisenä seisoskelee?» kysyi isäntä.

»Niin, minä tuota vaan ajattelen, että eikö teillä enää työtä olekaan, kun minun pitää lähteä pois?» sanoi Heikki ujosti.

»Kukas sinua on käskenyt pois lähtemään?» sanoi isäntä kummastellen.

»Sanoittehan te, että saisin mennä muualle, jos tahtoisin, mutta minä en tahtoisin», sanoi Heikki värisevin äänin.

»En minä sitä tarkoittanut, että sinun olisi mentävä; sitä vaan, että jos sinua ei haluttaisi meillä olla, niin saisit mennä muualta parempaa onneasi etsimään», selitteli isäntä.

»Kyllä minua haluttaisi olla», sanoi Heikki, vähän häpeillen.

»No, ole sitten Jumalan nimessä niin kauan kuin haluttaa; ole niinkuin kotonasi», sanoi isäntä.

Heikki lähti pois.

Nyt hän tuli taas iloiseksi ja avomieliseksi. Hän toimi, hyöri ja pyöri kaikilla talouden aloilla ja teki työtä niinkuin viisi miestä.

Rippikoulun aika alkoi lähestyä. Tämä antoi Heikille paljon lisähuolta. Milloin vaan vähänkin oli loma-aikaa, koetti hän kaikin voimin iskeä kirjaimia päähänsä ja saada niiden avulla sanoja kokoon. Vaikka hän olikin jokseenkin paksupäistä laatua, takertui sinne onttoon otsaan kuitenkin yhtä ja toista sananmutkaa ja ongelmaa. Näin tavoin oli Heikki suurella työllä ja vaivalla tullut siihen määrään lukutaitoiseksi, että hän rippikoulun alkaessa voi jotenkuten kirjaa sisältä lukea. Katkismuksen hän oli hatarasti päähänsä pöntännyt.

Näin varustettuna lähti hän nyt rippikouluun. Mutta ensi luetuksessa hylkäsi papisto hänet huonon lukunsa takia.

Nyt vasta Heikille takkalo tuli. Kovin kovasti koski se häneen, kun hän tuli noin vaan hyljättyksi rippikoulusta. Hän tuli niin alakuloiseksi ja noloksi, ettei viikkokausiin nähty hänen suutaan naurunhymyssä. Siihen sijaan hän luki nyt kahta ahkerammin kaikkina joutohetkinään. Varsinkin pyhäpäivät hän oli niin ahkera, että tuskin jouti syömään. Kyllä työ näytti kovalta, sillä leuka jätisi ja tuskanhiki valui kasvoilta. Oli omituista nähdä, kuinka moneen mutkaan ja soppeloon vääntyili Heikin pullea naama, kun hän koki sanoja päähänsä pöntätä. Silmiä myöten olivat kasvojen lihakset liikkeessä tuossa tärkeässä, mutta vaikeassa työssä.

Tuommoisella ahkeruudella voitti Heikki niin paljon, että häntä rippikoulun tullessa voi sanoa välttäväksi lukijaksi; katkismuksenkin oli hän jotenkin tarkoin iskenyt päähänsä.

Näillä tiedoilla varustettuna lähti Heikki toisen kerran onneansa koettelemaan. Kun papisto oli tutkimuksensa tehnyt, sanoi rovasti:

»Lukusi on kyllä välttävä, mutta oletko käynyt kiertokoulussa?»

»No, enhän minä...», sanoi Heikki, ja hänen pulleat poskensa leimahtivat punaiseksi kuin turkinpippuri.

»Mikset ole käynyt? Siellä pitää käydä, et sinä muutoin pääse ripille», sanoi rovasti jyrkästi.

»Mitenkäs minä siellä ... orpopoika? Ja leipä on ollut kerjäämisessä», sanoi Heikki ujosti.

»Niin no — oma asiasi, saat mennä», sanoi rovasti, heiluttaen päätään taaksepäin ja nakaten samassa kirkonkirjan lehden nurin.

Raskaalla mielellä, mutta vähän äkätuulella, lähti Heikki astelemaan Kirves-Mikkolaa kohden, yhtä täysinäinen eväskontti selässä kuin mennessäkin.

»Kuinka siellä nyt kävi?» utaisi emäntä Heikin kotiin tultua.

»Yhtä hyvästi kuin ennenkin, ei paremmasti eikä pahemmasti», sanoi Heikki yksikantaan.

Tämä viimeinen koulumatka ei näyttänyt vaivaavan Heikkiä hetikään niin paljon kuin ensimmäinen, näyttipä siltä kuin ei hän olisi piitannut koko kovasta onnestaan yhtään mitään.

Kuitenkaan ei hän lukemasta herennyt.

Uusi Testamentti tuli nyt hänen lempikirjakseen, mutta hän luki sen ohessa katkismustakin ja virsikirjaa. Ahkerasti hän oli joutohetkinä noiden kirjojen ääressä.

Kun rippikoulu-aika taasenkin tuli, kysyi emäntä: »Eikös Heikki ala hankkia rippikouluun...?»

»Mitäpä minä sinne...»

»Kuinkas muutoin», arveli emäntä.

»Eihän ne ota kuitenkaan, ja mitäs ja milläs minä nyt kiertokouluun, kahdeksantoista vanha mies?» arveli Heikki.

»Mutta ethän sinä saa akkaakaan, ellet käy ensin ripilläsi», sanoi emäntä puolileikillään.

»Mitäpä tämmöinen mies akalla... Hyväpä, kun omankin henkensä elättää», arveli Heikki jurosti. — —

Pieni oli vielä Kirves-Mikkola talokseen, mutta työvoimia oli siinä sivussa lisääntynyt ikäänkuin tietämättä. Itse isäntä oli parhaissa voimissaan, ja hänellä sitäpaitsi oli intoa, halua ja kykyä vaikka minkälaiseen työhön. Heikistä oli juteentunut vankka ja roteva työmies taloon ja hän riehui työn ääressä niinkuin rämekekarhu. Molemmat isännän lapsetkin kykenivät jo keveitä töitä tekemään, ja emäntä myöskin autteli voimiensa mukaan.

»Eikö sinun, Heikki, tee mielesi lähteä Amerikkaan, johon muut niin innolla rientävät?» sanoi isäntä kerran.

»Mitäpä minä siellä... Kyllä täälläkin on Amerikkaa minulle», arveli Heikki.

»Noo — kokoaisit rahoja.»

»Mitäpä minä niillä rahoilla...? Onhan tässä teillä hyvä ruoka ja riittävä vaate», tuumaili vaan Heikki.

»Mutta kun tämä meidän tupakin on niin pieni, että se tahtoo käydä ahtaaksi», sanoi isäntä.

»Ei se mitään tee; tehdään uusi ja isompi, onhan hirsiä ja miehiä», arveli Heikki.

»Mutta hevostapa ei ole», muisti isäntä.

»No niin, se hevosen asia, mutta ehkäpä sekin vielä saadaan», sanoi Heikki.

»Peltommeikin ovat vielä niin pienet, että tahtoo väkisinkin toisina vuosina pyrkiä pettu pöydällemme», sanoi isäntä, ikäänkuin tehden tarkkaa luetteloä Heikille talonsa puutteellisuuksista.

»Tulkoon vaan, mutta parempi on kaarnakin kotoinen, kuin on vieras vehnäleipä. Minä en pelkää pettua; me teemme lisää peltoa, niin pettükkin loppuu pöydältämme», sanoi Heikki luottavasti.

Kun Kirves-Mikkolaiset yksistä neuvoin tekivät utteruudella työtä, vaurastui heidän elämänsä vähitellen, mutta varmasti. Vuosi vuodelta tuli aina lisää joku peltotilkku ja niittylampare; ilmestyipä navettaankin jokunen hatasarvi ja sonnimullikka entisten lisäksi, ja pettuleipä tuli aina harvemmin pöydälle.

Kun kolmisen vuotta oli näin ponnisteltu, toi isäntä eräänä kertana nuoren hiirakkotamman taloon. Voi, minkä ilon se toi tullessaan noille salon yksinkertaisille asujamille! Jokainen sitä helli, taputteli, sillitteli ja ruokki. Hevonen perehtyi pian noihin hyväluontoisiin ihmisiin niin, että se juoksi kaikkialla heidän jäljessään ikäänkuin koira. Erittäinkin piti Heikki elukasta hyvää huolta. Hän kantoi sen eteen mehevimmät, pehmeimmät ja makeimmat heinät ja suki, pesi, puhdisti ja loimitti sitä. Hevonen olikin lihava kuin hylje, ja sen karva kiilsi kuin sametti. Lyhyet kotiajot se suoritti niin virkusti ja rajusti, että sitä katseli oikein ilomielin.

Eihän muuta, ensi talvena ruvettiin hirrenhakuuseen ja -vetoon. Kun vetomatka ei ollut pitkä, kertyi niitä pian rakennuspaikalle tarpeeksi asti.

Nyt ryhdyttiin rakennushommiin ja Mikko, tuo aimo salvomies, opetti Heikkiä ja poikaansa. Heikistäkin tuli välttävää kirvesmies, joka teki kunnollista työtä, vaikka se hitaastikin kävi, kun täytyi tarkkaa tehdä.

Keväällä kylvöntekoon ruvetessa oli salvos harjapäällä ja vesikatossa.

»Olen ajatellut — tuota noin, että etteköhän te voisi minuttakin valmistaa noita huoneita, tehdä heinää ja leikata?» virkkoi Heikki eräänä kertana isännälle.

»Mihinkäs sinä sitten aiot mennä?» kysyi isäntä kummastellen.

»No enhän minä mihinkään ... ajattelin vaan, että kun minusta ei ole paljonkaan apua nikkaroisissa ja kun voitte heinän tehdä ja vähät leikkuut leikata, niin — niin mietin itsekseni, että minä saisin olla aina pellonteossa, että talo paisuisi ja petäjäinen poistuisi», tuumaili Heikki.

»Saathan sinä tehdä, kuinka tahdot. Yhtähän se on, pieksi sutta tai petäjää, taloon päin se kumminkin on», sanoi isäntä ja nauraa hymähti.

»Ottaisinkohan minä ensin käsiini tuon vierumäen pellon alun, jota minä poikasena jo aloittelin ja josta ei ole sen parempaa sittemmin tullut? Siinä olisi meillä aina siemenenvara», ehdoitteli Heikki.

»Ryhdy vaan siihen. Yhtähän se on, veti tukasta tai parrasta, kunhan se vaan yhteen kokoon päin käypi; kyllä me pidämme huolen huoneenlaitosta, niitosta ja leikkuusta», myönteli isäntä.

»Olen ajatellut sitäkin, että meillä on kovat ja ahtaat peltomaat, emmekä voi parhaalla tahdollammekaan niitä tarpeeksi asti levittää. Mutta meillä on tuolla lammen eteläpäässä tuo Jalkasuo, joka on avullista, savipohjaista viljelysmaata, ja siitä olisi hyvä vedenmeno lampeen. Minusta tuntuu siltä, että meidän täytyisi kuivata se Jalkaräme, jos mielimme talostamme taloa tulevan», esitteli Heikki.

»Johan sinä nyt mahdottomia tuumaillet! Ensin aiot raivata tuon kivikkomäen järvenrannalla ja sitten jo olet ajatuksissasi Jalkasuolla. Ei veikkonen, vähät voimat eivät kaikkeen riitä», sanoi isäntä naurahdellen.

»Yksi ensin, toinen sitten. — — Hyvä tahto voipi paljon», sanoi Heikki ja lähti.

Työnjako seurasi nyt itsestään. Heikki meni järvimäelle kiviä vääntelemään ja isäntä rupesi höyläilemään uuteen rakennukseen ovia ja akkunoita ja apunaan piti hän nuorta Mikkoa. Koko kesänä ei hän ollut tuosta työstä pois muulloin kuin kylvön, niiton ja leikkuun aikana. Näin tavoin valmistui syksyksi uudessa rakennuksessa kaksi huonetta asuttavaksi. — Isäntä itse nikkaroi, muurasi ja teki kaikki mitä tarvittiin; hän oli mies, joka pystyi kaikkeen.

Mutta olipa Heikilläkin järvimäen rinteellä jo laajalta kivikasoja, jossa oli koko lailla työnlisiä Hiiorolle tulevana talvena.

* * * * *

Aika on taasenkin vierähtänyt eteenpäin. Kirves-Mikkolassa on tapahtunut paljon muutoksia. Uusi tupa on kaikin puolin valmis, ja Heikilläkin on siinä ominainen kamari. Järvenvierulle on ilmestynyt semmoinen pelto, että siihen kylvetään kaksi tynnyriä ohria, eikä siinä ole koskaan pannut halla. Jalkarämeen halki on kaivettu kaunis viemäri, ja sen toisella puolen on pitkiä, suoria sarkoja, joista toiset savettuina kasvavat rehevää ruista ja kauraa ja vanhimmat kedot uhkeaa heinää; niissä paikoissa oli Heikki teutunut.

Talon tyttärestä, Annasta, oli kasvanut soleva ja miellyttävä neito. Huhuja alkoi kuulua, että Seinälän Yrjö likentelee Annaa. Kun tämä puhe tuli Heikin korviin, tuntui hänestä siltä, että Anna olisi Yrjölle liian hyvä. Kun Heikiltä kysyttiin, mihin hän tuon luulonsa perusti, vastasi hän: Yrjö oli minulle poikasena paha, ja minä pelkään, että hän on Annallekin paha. Hänelle vakuutettiin, että Yrjö on vakaantunut kelpo mieheksi, silloin Heikki sanoi: »No ottakoon hän hänet sitten.»

Eräänä syksynä toi isäntä Heikin kouraan sata markkaa rahaa.

»Pitäähän sitä Heikillekin jolloinkin palkkaa maksaa; tuossa on rahaa vähän tarpeisiisi», sanoi isäntä.

Ikäänkuin unissaan otti Heikki rahat vastaan, ja isäntä meni kamariinsa. Kauan aikaa katseli Heikki yksinään noita rahoja mietiskellen. Vihdoin selkeni hän, nousi ylös ja lähti astelemaan isännän kamariin.

»Mitä minä näillä teen, onhan minulla ruoka ja vaate talosta? Ottakaa takaisin nämät rahat, paremmin te nämät tarvitsette», sanoi Heikki ujostellen.

Isäntä ei tiennyt mitä ajatella. Puoliväliin toistakymmentä vuotta oli Heikki tehnyt palkatonta työtä, oli tehnyt niinkuin mies, ja nytkään ei hän tahtonut ottaa vastaan tuota vähäistä palkkiota.

»Otahan nyt edes puoletkaan», sanoi isäntä hämmästyksestä selvittyään.

»Enkä ota, mutta jos suvaitsette, niin otan markan, että vaan ostan kasakkia juhlatupakaksi», sanoi Heikki, joka oli joutohetkinään ahkera nurkantakaisia visapiipussaan kydetään.

Ja markan Heikki ottikin ja muut rahat laski isännän eteen pöydälle ja meni pois.

Huhut Annan ja Yrjön suhteesta alkoivat toteentua. Eräänä kauniina talvipäivänä ajaa karautti Kirves-Mikkolan kartanolle pulskalla hevosella ja reellä pari miestä; he olivat Seinälän sulhasväkeä. Kun he astuivat huoneeseen, tuli talonväki heitä tervehtimään, mutta kovin ujosteli ja punasteli Anna sitä tehdessään.

Mitä siitä. Kihlajaisethan siinä tuli kuin tulikin, eikä kellään ollut mitään vastaansanomista; asia lieneekin jo ennen varaselta ollut hiljaisuudessa sovittu. Heikki otti nyt kasakkinsa juhllallisesti esiin, avasi sen ja pani seisomaan kamarinsa pöydälle. Salakähmää oli hän pannut puhtaan paidankin päälleen ja nyt hän karisti perskat pois känäpiipustaan ja täytti sen kasakilla. Heikiltäkin tultiin kysymään, olisiko hänellä mitään vastaansanomista, jos Anna nyt vietäisiin pois.

»Mitäpä minulla... Mutta sen sanon, että Annaa pitää hyvästi kohdella; hän on hyvä tyttö», tuumaili Heikki.

»Hyvästi minä aionkin häntä pitää», sanoi sulhanen naurussa suin.

Mutta Heikin silmistä vierähti pari kyyneltä, joita hän koki tuhria näkymättömiin karkealla kädenseljällään.

Juhlallisesti tarjosi Heikki kasakkia sulhasjoukollekin. Hänen mielikseen pistivät he piippuunsa, ja Heikki näytti olevan hyvin itsenäinen ja hyvällä tuulella.

»Kas vaan! Oikeinhan Heikilläkin on kaupungin tupakkaa», sanoi sulhanen piippuun pannessaan.

»Ei minulla monasti...», sanoi Heikki.

Heikki tuli nyt totisen näköiseksi ja näytti miettivän jotakin. Yhtäkkiä puhalsi hän paksun savun suustaan ja sanoi samassa: »Poimitaan se mehevä marja kaukaisilta kankahilta», ja samassa katsoa vilkaisi hän Annaa ja Yrjöä silmiin, ja nyt nähtiin Heikin pulloposket olevan hymyn vuoksi hyvin kikkeränä.

Asiat menivät tavallista rataansa, ja tuo Kirves-Mikkolan metsäkukka vietiin vankkaan Seinälän taloon.

Mutta muutakin vielä tapahtui Kirves-Mikkolassa. Nuori Mikko oli kasvanut pitkäksi, pulskaksi mieheksi. Hän oli hyvätapainen ja siivo nuorukainen. Jo pitemmän aikaa olivat kylän neitokset luoneet häneen halukkaita silmäyksiä. Eipä aikaakaan kun alettiin kuiskia, että Mikko lähentelee Seinälän Sanna. Sitä ei pidetty ensimältä totenakaan, mutta kuiskeet eivät vaan lakanneet. Koko jutun loppu oli kuitenkin se, että Seinälän rikkaan talon tyttö parin vuoden päästä tuotiin Kirves-Mikkolaan, tuohon aloittelevaan uutistaloon miniäksi.

Isoja häitä ei pidetty. Mutta kun puhemies morsiamen ja sulhasen kanssa ajoi kartanolle, otettiin heidät ystävällisesti ja avosylin vastaan. Hyvästi vieraat syötettiin, juotettiin ja kaikin puolin hoidettiin.

Taaskin otti Heikki kasakin esille ja asetti sen pöydälleen. Kun vieraat sinne tulivat, tarjosi Heikki kohteliaasti heille kasakkiaan.

»Kauanpa Heikillä kaupungin tupakka piisaakin, vai oletko sinä uutta ostanut?» kysyi puhemies.

»Enhän minä, mutta eihän sitä niin huvasti...», arveli Heikki, puhallellen paksuja savuja kasakistaan.

Näin tavoin ei Kirves-Mikkola tullut paljontakaan tappiolle, vaikka menettikin Annan.

* * * * *

Jalkaräme oli jo laajalti viljelty. Uhkeasti kasvoi se savettuna sekä viljaa että heinää. Siellä oli Heikki monta, monta vuotta yksin mullostellut. Talo oli paisunut siihen määrään, ettei pettua enää koskaan näkynyt pöydällä, ja navettaan oli ilmestynyt kaikkiaan viisitoista möököstä. Oli talossa leipää ja leivänsärvintä, ja Seinälän Sanna oli hyvin tyytyväinen oloonsa, vaikka tulikin rikkaasta Seinälästä tähän pieneen korpikotiin.

Nuori Hiiro, vanhan Hiiron varsa, oli jo aikoja sitten kasvanut vankaksi hevoseksi. Sekin oli saanut varsan, hiirakko-oriin, joka oli Heikin lempieläin.

Heikki oli nyt jo vanhanpuoleinen mies. Kun hän oli päivät päästään kesäisinä aikoina mylletinyt tuolla Jalkarämeellä, istuskeli hän sieltä tullessaan iltamalla takkakivellä, vedellen ahkeraan savuja piipustaan. Useinkin oli muu väki levolla, kun hän tuli kotiin Jalkasuolta.

Eräänä iltana palasi Heikki tuosta mieltäytään tavallista myöhemmin kotiin. Muut olivat jo menneet levolle, mutta Heikki istui nytkin lämpimälle takkakivelle vetelemään savuja ja mietiskelemään omia mietteitään.

Kuinka Heikki siinä nyt istuskeli ja mietiskelikään, kuuli hän äkkiä kartanon takana olevasta hevostaasta Hiiron kellon kiihkeään soimisen; oli niinkuin se olisi täyttä laukkaa hypännyt jotakin pakoon. Vaistomaisesti hypähti Heikki ylös ja syöksyi hakaan kellon ääntä kohden. Oli syyskuun puoliväli ja kuu valaisi taivaalta.

Mikä näky! Hiiro kiersi täyttä laukkaa yhtä rengaskiertoa ja susi hypätä loikki vähän ulompana samaan suuntaan. Varsa hyppäsi emänsä edellä, ja emä näytti pitävän erinomaista huolta siitä, ettei varsa vaan jäisi takapuolelle.

Hetkeäkään arvelematta syöksi Heikki sutta vastaan. Kun susi oli kovassa vauhdissa, tuli se Heikkiin palliksi, ja siinä sai hän sitä hännästä kiinni. Susi koetti riistää itseään irti, vaan häntä oli Heikin kourissa niin lujasti kuin ruuvipihdissä. Silloin heittäysi susi selälleen, kápertyi Heikin käteen ja pureskeli sitä pahanpäiväisesti. Mutta samassa sai Heikki tupestaan puukon oikeaan käteensä, kuotaisi sillä pedon mahan halki ja heti oikaisi susi konttinsa.

»Vai tulet sinä, penteleen vonkale, taas meidän Hiiroa hätyyttämään», karjahti Heikki työnsä tehtyään.

Kun Hiiro huomasi vaaran olevan ohi, päästi se oikein höröttävän hirnauksen ja tuli aika vonkaa varsansa kanssa Heikin luo. Siinä se sitten hökötti ja tuhuri turvallaan Heikkiä ikäänkuin kiitellen, kun tämä pelasti hänet varsoineen niin suuresta vaarasta.

Heikki ei uskaltanut heittää hevosia hakaan, vaan toi ne tullessaan kotiin ja pani talliin.

Tähän saakka ei Heikki ollut tuntenut mitään kipua kädessään, mutta kun hän jälleen istui takkakivelle rauhaan, tuli se tuimille tuskille ja verta tippui haavoista ehtimiseen. Hän ei voinut mennä maata, istui vaan takkakivellä tuskitellen kättänsä.

Kun väki nousi ylös, tapasivat he Heikin kurjassa tilassa. Suuri lätäkkö oli verta lattialla ja Heikki ätyröi haavojansa.

»Herra Jumala, mikä sinulle nyt on tullut? Missä olet itsesi haavoittanut?» hätäili emäntä Heikin nähtyänsä.

Muukin väki kerääntyi Heikin ympärille.

Hätimmiten selitti Heikki, mitä oli tapahtunut, ja kaikki kauhistelivat sitä kuullessaan.

Kuten parhaiten taittiin, puhdistettiin Heikin käsi verestä ja sidottiin moninkertaisilla puhtailla liinarievuilla ja niin saatiin verenvuoto pysähtymään.

Heikki oli nyt niin heikko ja valju, että hänet täytyi laittaa vuoteelle maata. Kipu yltyi ylymistään, ja käsi alkoi ajettua. Kolmen vuorokauden kuluttua oli käsi kuin tukki, ja Heikki tunsi kuoleman lähenevän.

Hän kutsui silloin isännän luoksensa ja pyysi ujosti, että tämä noutaisi papin hänen luokseen.

Isäntä lupasi ilolla täyttää sairaan toivomuksen ja heti lähti hän matkaan.

Pitäjään oli hiljakkoin tullut nuori pappi rovastille apulaiseksi, ja tämä se nyt lähti sairaan luo. Kun hän tuli Heikin huoneeseen, tervehti hän sairasta ystävällisesti ja kysyi: »kuinka voitte?»

»Huonosti.»

»Sielun vai ruumiin puolestako vointi tuntuu huonolta?» utaisi pappi.

»Molempain.»

»Teillä ei taida olla paljonkaan hyviä töitä, joilla luulisitte ansaitsevanne Jumalan armon?» arveli pappi.

»Eihän niitä paljoa... Erään työn tiedän kuitenkin tehneeni, jota en luule Jumalan minulle viaksi lukevan.»

»Mikäs se olisi?»

»Se kun pelastin isäntäni pojan hukkumasta», sanoi Heikki.

»Kuinka se tapahtui?»

Heikki selitti nyt kaikki juurtajaksain.

»Luuletteko tällä teolla ansainneenne Jumalan armon?» kysyi pappi.

»Mitäs sitä senvertaisella... Huonosti käypi, jos ei Jumala minua armostansa auta», sanoi Heikki.

»Onko teidän tunnollanne mitään erityistä, joka teitä vaivaa?» utaisi nyt pappi.

»Ei mitään erityistä, mutta kuitenkin tiedän joka päivä rikkoneeni Jumalaa vastaan. En ole elänyt niinkuin hänen pyhä oikeutensa vaatii ja sentähden tiedän ansainneeni iankaikkisen kadotuksen, jos ei

Jumala minua laupeudessaan armahda», tuumaili Heikki.

Pappi huomasi nyt, että hänen edessään oli murtunut ja katuva sielu. Hän rupesi laveasti puhelemaan Jumalan suuresta rakkaudesta katuvaista syntisiä kohtaan, kuinka Hän tykönsä kutsuu kaikkia, jotka työtä tekevät ja ovat raskautetut, ja kuinka hän ei heikkoa ruokoa särje eikä suitsevaa kynttilää sammuta.

»Mutta mitenkäs minun kanssani on, kun en minä ole tullut osalliseksi Herran ehtoollisesta? Sitä juuri minä tahtoisin pastorilta tietää», sanoi Heikki.

»Kuinka se niin on? Olethan jo vanhanpuoleinen mies», sanoi pappi hölmistyen.

»Niin se on; minä en ole käynyt ripilläni», vakuutti Heikki.

»Te ette siis osaa lukea?»

»Kyllähän tuota sentään jotenkuten», arveli Heikki.

Pappi luetti koetteeksi Heikillä Uutta Testamenttia ja kyseli häneltä ulkoa katkismusta sieltä täältä.

»Ihmeellistä! Tehän osaatte lukea hyvästi sekä sisältä että ulkoa. Ettekö te sitten ole yrittäneetkään kouluun», sanoi pappi ihmetellen.

»Kyllä on yritetty kahdestikin, mutta minua ei huolittu», sanoi Heikki.

»No, joko silloin osasitte lukea niin hyvästi kuin nytkin?» kysyi pappi.

»Kyllä.»

»Minkä sanottiin vikana olevan, kun ei huolittu?»

»Kun en ollut kiertokoulua käynyt. Mutta mitenkäs minä kiertokouluun...?
Olin isätön, äiditön orpopoika.»

»Mitä, ettekö te olekaan tämän talon miehiä?» kysäisi pappi.

»Olenhan minä laillani, mutta ei minulla ole hituistakaan osaa tähän taloon. Aivan avutonna kerjäläispoikana otti tämän talon isäntä minut huostaansa ja kasvatti mieheksi. Sitä hyvää työtä olen kokenut sittemmin työlläni maksaa. Kuitenkin luulen saavani tässä olla kuolemaani saakka, joka ei tunnu kaukana olevankaan», tuumaili Heikki.

»Isäntä sanoi teidän taistelleen suden kanssa», sanoi pappi.

»Taistelinhan minä, ja sillähän se tuo käsikin on tuommoinen...», sanoi Heikki.

»Eikö se teistä tunnu hyvältä työltä?» kysyi pappi.

»Eipä tuo, pelastin vaan Hiiron ja varsan», sanoi Heikki.

Pappi tutkisteli nyt laveasti Heikin käsitystä uskosta ja syntein anteeksi saamisesta. Sitten hän kysyi:

»Luuletteko nyt kuolevanne?»

»Niin luulen.»

»Ja luulette myös hukkaan joutuvananne?» kaiveli pappi syvemmälle ja syvemmälle.

»Niin luulen, ellei Jumala armahda. Pelkään, että hän lukee minulle viaksi, kun en ole käynyt ripillä», selitteli Heikki tilaansa.

Pappi huomasi edessään olevan yksinkertaisimman ihmisen, mitä suinkin olla saattaa, mutta joka yksinkertaisuudestaan huolimatta käsitti kristinopin perustukset paremmin kuin moni oppinut ja rikkiviisas. Pappi mielti tovin itseksensä. Sitten kävi hän kutsumassa koko talonväen Heikin kamariin. Hän piti pitkän ja liikuttavan puheen, kuinka hän on löytänyt murtuneen, totisesti uskovan kristityn, joka pienen muotoseikan vuoksi on tullut suljetuksi pois seurakunnan yhteydestä, ja että hän nyt tarkoin sairaan tilaa tutkittuansa aikoo omalla vastuullaan ottaa hänet seurakunnan jäseneksi ja jakaa hänelle pyhän ehtoollisen. Tähän tekoonsa pyysi hän läsnäolevia seurakunnan puolesta todistajiksi.

Kun pappi oli ehtoollisen antanut, tuntui Heikistä kuin raskas kivi olisi vyörähtänyt pois hänen sydämeltään ja tyyni rauha ja tyytyväisyys astunut sijaan.

Sitten tiedusteli pappi Heikiltä, mikä hänen nimensä on, että hän voipi kirkonkirjoihin merkitä hänet ripille lasketuksi mieheksi.

»Pullo-Heikiksi minua on kaiken ikäni sanottu», vastasi Heikki.

»Ei suinkaan se ole teidän oikea sukunimenne», sanoi pappi oudoksuen.

»Hinni Kelpala kuuluu äitini nimi olleen», sanoi Heikki.

Pappi kirjoitti sen muistiin.

Nyt rupesi pappi tarkastelemaan Heikin ruumiillista tilaa. Hän otti kääreen pois haavojen ympäriltä, pesi ja puhdisti sen kuivuneesta verestä ja muusta liasta ja kääri koko käden olkapäätä myöten puhtaisiin, paksuihin kääreihin. Pappi neuvoi vieressä seisovaa Sannaa, miten on meneteltävä, ja määräsi, että kääreet on muutettava neljä kertaa päivässä.

Pappi lähti nyt pois ja isäntä meni häntä kyytiin. Pappilan kotiapteekista lähetti nuori pappi voitehia isännän mukana Heikin käteen ja neuvoi, kuinka niitä käytetään.

Ihme kumma! rupesi käsi vähitellen parenemaan, vaikka kaikki luulivat Heikin olevan mennyttä miestä. Kauan eli Heikki vielä sen jälkeen kaikkien kunnioittamana.

Pitkin ikäänsä piti hän torveansa suuressa arvossa. Juhlallisesti se riippui hänen vuoteensa kohdalla naulassa. Paljosta ja ahkerasta pitelemisestä oli sen pinta mustunut ja tullut kiiltäväksi ikäänkuin se olisi kiilloitettu.

Kun kesäilloin tultiin työstä ja Heikki sattui olemaan mietteissään, sivui hän torvensa, meni tuvan takana olevan jylhän kuusikon reunaan isolle kivelle istumaan, ja silloin saatiin taasenkin kuulla: »Tuu, tuu, tuutia tuu», niin että metsä kahjahteli.

KILPELAN VELJEKSET.

Kilpelän uudistalo Hämeessä oli synkällä sydänmaalla isonlaisen Vierujärven rannalla. Talo sijaitsi eteläänpäin viertävällä rinteellä. Vihreätä koivu- ja lepikkometsää oli laajalti ympäristössä, mutta taampana oli laaja, neitsyeellinen ikihongikko, jossa ei vielä koskaan ollut kirveenisku kalskahdellut.

Neljä vuotta olivat Kilpeläiset asuneet tässä yksinäisessä salon sydämessä. Mutta vaikka asutusaika ei ollut sen pitempi, näkyi kuitenkin, että siinä oli paljon saatu aikaan. Mäellä seisojaksi puhdas, vanhoista hongista salvettu rakennus, jossa oli tilava pirtti ja toisessa päässä kaksi kamaria; tarpeelliset ulkokuoneet olivat myös kunnossa. Suuri ala peltoa oli tehty tuohon vieruun kankaaseen, jossa ei ollut kiviä kuin yksi kerros. Siinä kasvaa rehoitti jo hyötyisiä ohra ja peruna. Taaempana oli iso kaski, jossa rehevänä kasvoi ruishalme.

Paikka oli mehevä; mansikoita ja muita marjoja kasvoi ympäristössä. Järven rannalla oli nuottakota, johon isonlainen nuotta oli ahdettu.

Useasta ehkä tuntuu kummalliselta, kun niin vähässä ajassa on saatu niin paljon aikaan, mutta Kilpeläiset olivatkin oikeata hämäläisväkeä, joka ei suinkaan kammonut työtä eikä vähästä säikähtynyt.

Sopii luoda silmäys tuon uudistalon henkilökuntaan. Iisakki, perheenisä, oli iältään noin kuudenkymmenen vuoden paikoilla. Pituudeltaan oli hän yli kolmen kyynärän, ja hartiat olivat leveät kuin kuopankatto. Kun hän jyrkällä kourillaan tarttui työhön käsiksi, ei silloin raskaskaan taakka näyttänyt paljon painavan. Hänen vaimonsa nimi oli Saara, kookas ja roteva oli hänkin. Rinnakkain olivat he pitkäaikaisen elämänsä taistelot taistelleet, yhtenä ilonsa iloinneet ja surunsa surreet. Heillä oli kolme lasta, kaksi poikaa ja yksi tytär. Vanhimman pojan nimi oli Aaro, nuorimman Pentti; tyttärestä oli tehty äitinsä kaima.

Samaa maata olivat lapset kuin vanhemmatkin. Kumpainenkin pojista oli neljä tuumaa yli kolmen kyynärän. Niin jyrkeviä eivät he vielä olleet kuin isäukko, mutta täyteläisiä ja noreita he olivat kuin salon siroin honka. Saara tyttö oli myös kookkaimpia ja rotevimpia naisia mitä olla taitaa.

Suvun yleisenä tunnusmerkkinä oli suuret siniset silmät ja vaaleankeltaiset kutrit. Vanhuksilla oli tosin jo hapsset harmaantuneet, mutta nuoremmassa polvessa olivat ne täydessä kukoistuksessaan. Muutenkin olivat he kaikin puolin kauniita ja miellyttäviä ihmisiä. Aaro oli täyttänyt

kaksikymmentäkolme, Pentti kaksikymmentä ja Saara kahdeksantoista vuotta.

Piikoja ja renkejä olivat Iisakki ja Saara olleet, kun he naimisiin menivät. Kättensä työllä olivat he itsensä elättäneet ja lapsensa ihmisiksi kasvattaneet. Lopusta olivat he olleet muonarenkeinä muutamassa kartanossa ja tulleet siinä hyvästi toimeen.

Kun lapset kasvoivat aikuisiksi, pisti Iisakille mieleen, että olisi parempi, jos olisi oma kontu, vaikkapa kehnompikin, jossa saisi mielensä mukaan raataa; jäisihän tehty työ perillisten hyväksi, joka muuten nyt menee hukkaan.

Kun tämä kerran selkeni Iisakille, lähti hän sydänmaalle etsimään talonpaikkaa. Semmoisen hän löysikin Vierujärven rannalta, ja hänen valintansa onnistui hyvin.

Oitis muutti perhe tälle uudelle talonpaikalle ja työtä alettiin tehdä ankarasti. Heidän jättiläisvoimiensa ja ahkeruutensa edessä eivät paljon kaakarrelleet kivet eikä kannot. Heidän kävi tekeminen työtä paremmin kuin monen muun, sillä tarkkoja kun olivat, oli heillä säästössä viljaa ja varoja niin paljon, ettei heidän tarvinnut elatuksesta huolehtia, vaikk'eivät ensi vuosina maasta mitään saaneetkaan.

Kun kesäisin tuli sievä ilta, pistäysi perhe järvelle nuottaa vetämään, ja muutamalla kierroksella saivat he tuosta kalarikkaasta vedestä niin paljon kaloja kuin talouden tarpeissa meni. Eikä niitä kaupaksi kannattanutkaan pyytää, sillä mihinkäpä niitä olisi täällä synkällä salolla myöty. — Tämä kalainen järvi edisti paljon heidän toimeentuloansa särpimen puolesta, sillä ei heillä ollut vielä kuin pari lehmää.

Rauha, rakkaus ja yksimielisyys vallitsi perheessä, ja tämäkin auttoi suuresti heidän töitään ja pyrkimisiään. Nuoret rakastivat ja kunnioittivat vanhempiaan kaikella rakkaudella ja kuuliaisuudella. Isän pieninkin viittaus oli kylliksi, eikä kenenkään mieleen jolkahtanut tehdä mitään vastaväitteitä. Eipä kummakaan, jos niin oli, sillä tuolla synkän korven keskellä ei nuorilla ollut mitään viettelevää seuraa, joka olisi voinut istuttaa heihin turmioon ja väärälle jäljelle viepiä intohimoja. Ainoastaan metsän tuore ja puhdas siimes ja linnut lauluineen olivat heidän ainaisina seurakumppaneinaan. Näistä ja toistensa kanssa seurustelusta saivat he hupinsa, ja siinä oli heille kylläksi. — —

Perheen miespuolisella henkilöllä oli jokaisella jyrävä ja tarkka luodikkonsa. Näitä he hoitivat niinkuin silmäteräänsä ja ne olivat tulleet heille niin rakkaiksi kuin olisivat ne olleet heidän toinen sielunsa. Tarpeeseen olivatkin nämät aseet tuolla synkällä salolla, kun petoeläimet tahtoivat liika usein lähennellä heidän taloan, vaanimaan heidän kotieläimiään. Usea kontiokin sai heille turkillaan maksaa liikanaisen rohkeutensa. Kun semmoinen vaara oli tarjolla, kävivät isä ja pojat yksissä neuvoin otson kimppuun. Pojilla oli pyssyt mukanaan, mutta isä oli varustettuna keihäällä, siltä varalta, jos luoti sattuisi pettämään. Vaikka kukin heistä oli varma ampuja, ei luoti aina sattunutkaan, ja silloin sai isä keihäällänsä vastaanottaa metsänkiivaan raivoisan ryntäyksen.

* * * * *

Harvoin kulki mitään viestejä ja tietoja muusta maailmasta tuohon tiestä syrjässä olevaan uudistaloon. Aikaisemmin oli vain kuulunut, että Venäjä uhkasi nostaa sodan Ruotsia vastaan. Kuitenkin olivat nämät tiedot ainoastaan kaukaisia kulkupuheita ja semmoisinaan ei niistä paljonkaan välitetty.

Jonkun ajan kuluttua meni Kilpelän Iisakki kirkolle, jonne oli kolme penikulmaa matkaa. Siellä sai hän tietää, että nuot huhut alkoivat toteutua. Venäjän tiedettiin varustelevan ja aikovan rikkoo rauhan ja rynnätä rajan yli Suomeen. Tämä tieto sai kaikki ihmiset huoliinsa, mutta syvimmin se tuntui koskevan Kilpelän Iisakkiin. Raskaalla mielellä palasi hän kirkolta kaukaiseen, yksinäiseen kotiinsa. Heti huomasivat kaikki, että perheenisä oli tavallista synkempi. Kuitenkaan ei kukaan tunkeutunut utelemaan syytä hänen raskasmielisyyteensä, koska he kaikki kunnioittivat melkein pä arastellen häntä. He tiesivät ennestään, että kyllähän isä kuitenkin asiansa selittää, kun hän katsoo soveliaan ajan tulleeeksi.

Iisakki oli väsynyt matkan vaivoista ja hän tarvitsi ruokaa ja lepoa. Kun hän oli levännyt, tuli hän pirttiin ja synkkä varjo pimitti hänen otsansa. Hän istuuntui pöydän päähän penkille, ja muu perhe kokoontui lähitienoolle, sillä he arvasivat isän nyt rupeavan kertomaan kirkkokuulumisia.

Iisakki päästi ensin syvän, pitkän huokauksen ja sitten hän alkoi puhua:

»Huolettavia uutisia on minulla teille kerrottavana. Kovat ajat ovat kansallamme odotettavissa. Ei voi edeltäpäin arvata, mitä kärsimyksiä aika tullessansa meille tuopi. Venäjä varustelee ja aikoo tulla maahamme suuren sotajoukon kanssa. Maamme on aivan varustamaton ja vähäinen sotaväkemme on hajoitettuna ympäri maata ja Ruotsista ei ole paljon apua toivomista, sillä Tanska on myös julistanut sodan Ruotsia vastaan. Isänmaa on vaarassa ja se tarvitsee jokaisen poikansa torjumaan vihollisen

ryntäystä. Jumala rankaisee meitä kovakorvaisuutemme tähden, kun emme ole ottaneet vaaria hänen varoittavasta äänestään. Itse olen jo liian vanha aseisiin tarttumaan, niin mielelläni kuin sen tekisinkin, mutta Jumala on minulle lahjoittanut kaksi vankkaa poikaa, ja toivon, että he ilolla tarjoavat voimansa isänmaan palvelukseen.»

Kun isä oli puheensa lopettanut, kavahti Pentti ylös ja löi jyrkän nyrkkinsä pöytään ja sanoi: »Se ei saa tapahtua; vihollinen on torjuttava pois maasta.» Aaro sieppasi luodikonsa seinältä, puristeli ja tarkasteli sitä.

»Semmoiset aseet eivät sodassa kelpaa; kyllä se antaa aseet, joka työnkin. Mutta mitä te mietitte, aiotteko uhrata itsenne isänmaan palvelukseen», puheli isäukko.

»Se on hartain halumme, jos vaan te annatte suostumuksenne siihen», sanoivat veljekset innostuneina.

»Jumala teitä noista sanoistanne siunatkoon! Nyt voin rauhassa ja ilolla kuolla, kun minulla on tuommoisia poikia», sanoi ukko, pyyhiskellen kyyneleitä silmistään.

Äitiin ja sisareen tekivät nämät tiedot ja tuumat päivänvaihtamisen vaikutuksen. Heidän sydäntään ahdisti kovin se tieto, että rakkaat pojat lähtisivät tuolle vaaralliselle retkelle, jossa voipi käydä niinkin, ettei sieltä hengissä palata. Mutta kun he olivat tottuneet alistumaan kaikissa isän tahtoon, eivät he nytkään panneet ainoallakaan sanalla sitä vastaan.

Hetimiten ruvettiin laittamaan pojille varustuksia matkaa varten.

Viikon päästä lähtivät jo veljekset eväillä ja vaatteilla varustettuina matkaan. Sydämelliset jäähyväiset otettiin, ja isä varoitti heitä muistamaan sitä pyhää velvollisuutta, jota he nyt menivät täyttämään. Äiti ja sisar vuodattivat runsaita kyyneliä, vaan sekä isän että poikain mieli oli aivan murtumaton.

Nuorukaiset suuntasivat matkansa Hämeenlinnaa kohden, ja perille päästyänsä kirjoitettiin he kohta sotarulliin ja sijoitettiin harjoituskomppaniaan.

Nuot kauniit, voimakkaat ja siivot nuorukaiset herättivät pian huomiota ympäristössään, erittäinkin päällystössä. Tämän tähden kohdeltiin heitä ystävällisesti ja sävyisästi. Jonkun kerran sattui niin, että joku miehistä, joka oli oppinut olemaan kaikissa päälläpäsmärinä, yritti voimiinsa luottaen saamaan veljeksiä valtansa alle, mutta nämät työnsivät hyökkääjän niin voimakkaasti pois luotaan, ettei hänen tehnyt mieli enää toista kertaa koettaa.

Kauan ei ollut aikaa uusia tulokkaita sotatemppeihin harjoittaa, sillä Venäjä julisti sodan ja alkoi marsittaa joukkojaan rajaa kohden. Näin oli 1808-1809 vuoden sota alkanut. Kun siellä täällä hajallaan olevat Suomen sotajoukot oli saatu hätäpikaa kootuiksi, lähetettiin osa niistä rajalle päin vihollista vastaan, ja niiden joukkoon komennettiin Aaro ja Penttikin. Niin tultiin Kymin joelle, jossa oli silloinen valtakunnan raja.

Kun vihollinen hyökkäsi rajan yli, perääntyi Suomen joukko vähälukuisuutensa vuoksi sen edestä. Siellä täällä syntyi kuitenkin pienempiä kahakoita, joissa suomalaiset sitkeästi pitivät puoliaan, vaikka kohta heidän täytyi väistyä ylivoiman alta.

Näissä kahakoissa osoittivat Pentti ja Aaro erinomaista kuntoa ja uljuutta. Muutamassa kahakassa saartivat venäläiset suomalaisten kapteenin, joten tämä oli vähällä joutua vangiksi. Tämän vaaran huomasivat veljekset. Hätäpikaa kokosivat he joitakin miehiä ympärillensä ja ryntäsivät kapteenia auttamaan. Vihollisen rivi murrettiin ja kapteeni pelastettiin.

Näin tavoin herättivät veljekset rohkeudellaan alusta saakka päällikköjen huomiota.

Veljekset rakastivat toisiaan todellisella veljenrakkaudella. Tappelunkahakoissa olivat he aina rinnakkain siellä, missä ottelu oli tuimin. Jos toinen oli vaarassa, siinä oli jo toinenkin, eikä siinä suinkaan säästetty iskuja.

Kauan eivät veljekset saaneet olla tässä osastossa. Sillä kun Viaporian alettiin varustaa riittäväällä miehistöllä, komennettiin muiden muassa veljeksetkin sinne varustusväkeen. Siellä he asuivat molemmat samassa teltissä, sillä paljon varustusväen takia ei ollut linnoitusten huoneustoissa kaikille tilaa.

Näin kului aikaa joitakin viikkoja. Pentti alkoi käydä vähäpuheiseksi ja synkkämieliseksi. Tämä kummastutti kovin Aaroa, ja hän koetti keksiä syytä siihen, mutta turhaan.

»Miksi sinä, veliseni, olet tullut niin kummalliseksi?» kysyi Aaro eräänä kertana Pentiltä.

»Kuinka kummalliseksi?»

»Ethän tuota enää puhu, et pukahda mitään, vaikka olit aina ennen puhelias ja iloinen. Istua nollotat vaan itsekseksi miettivän näköisenä ja ajatuksiisi vaipuneena. Pahoin pelkään, että sinua on ruvennut sota peljättämään.»

Pentti näytti säpsähtävän. Hän hyppäsi kiivaasti istualtaan ylös ja loi tuiman silmäyksen Aaroon.

»Semmoistako minusta luulet? Olenko antanut aihetta sinulle semmoiseen otaksumiseen? Siltäkö sinusta on näyttänyt käytökseni niissä kahakoissa, joissa olemme seisoneet vihollisen kanssa silmä silmää vasten? Ei veikkoni! jos joka mies pelkäisi sotaa ja tappelua sen verran kuin minä, eipä silloin olisi joukossamme ainuttakaan pelkuria», vakuutti Pentti.

Jonkun ajan kuluttua rupesi Pentti kulkemaan öillä ulkona ja usein hän tuli vasta aamun koittaessa telttiin.

»Missä, Herran nimessä, sinä öillä kuljet? Saatat ajattelemattomuudellasi henkesi vaaraan», sanoi Aaro kerran Pentille, kun hän palasi telttiin.

»Eipä siitä pelkoa; siitä saat olla aivan huoleti.»

»Mutta missä sinä sitten kuljet ja luihnaat? — Sinun retkesi eivät ole kunnollisia retkiä.»

»Sinun ei tarvitse sitä peljätä», sanoi Pentti, ja siihen se asia sillä kerralla jäi.

Muutaman viikon kuluttua oli Pentillä kourakaupalla kultarahoja, kun hän palasi aamulla telttiin. Niitä hän näytteli ja tarjosi niistä puolia Aarolle.

Aaro hämmästyi. Hän katsoi tuimasti Penttiä silmiin ja kysyi kiivaasti:

»Mitä tämä merkitsee?»

»Etkö tuota nyt ymmärrä? Sitä se merkitsee, että tässä on rahoja, jotka ovat meille kylläkin hyvään tarpeeseen», sanoi Pentti.

»Mutta mistä olet nuot rahat saanut? Ne eivät ole kunniallisia rahoja.»

»Löysin.»

»Valehtelet.»

Aaroa kovin huolestutti Pentin nykyinen käytös. Hänkin vaipui syviin mietteisiin, ja raskas huokaus kohosi hänen rinnastaan. — »Jumalani... Olisiko se mahdollista?» pääsi Aarolta ikäänkuin itseksensä. Sitten hän taasen vaipui ajatuksiinsa ja silmännähtävästi kalpeni hän.

Vihdoin näytti Aaro havahtuvan mietteistään. Hän oikaisi itsensä suoraksi ja kuiskasi Pentin korvaan tuskin kuultavasti: »Isänmaan pettäjä.»

»Kuinka niin?» kysyi Pentti vaaleten.

»Olet myönyt nahkasi ja isänmaasi viholliselle.»

»Älä joutavia puhu. Ota nyt puolet näistä rahoista», sanoi Pentti, mutta hänen äänensä vapisi.

»En ikinä ota äyriäkään niistä rahoista, sillä ne ovat hirveän rikoksen palkka; kirous ja rangaistus seuraa niitä», sanoi Aaro lujasti.

Sinä päivänä ei puhuttu monta sanaa, ja veljesten väli oli iäksi rikkoontunut. Tosin pyyteli Aaro, että Pentti heittäisi pois tuon vaarallisen ja liukkaan tien, jolle hän oli antautunut, mutta Pentti ei vastannut siihen ainuttakaan sanaa.

Seuraavana yönä poistui Pentti taasenkin teltistä, mutta hän ei palannutkaan enää takaisin.

Kun aamuhuuto tuli, ei Penttiä ollutkaan. Kysyttiin Aarolta, mihin hän on joutunut, mutta Aaro vastasi vain: »En tiedä, olisiko saanut päälliköltä lomaa.»

Pentti ei palannut enää koskaan, ja vihdoin poistettiin hänet miesluettelosta.

Täytyy muutamalla sanalla selittää, miten Pentti joutui tuolle jäljelle.

Kuten ennen on jo mainittu, oli Pentti hyvin komea mies. Eräänä kertana oli hän lähetetty suojeluskirjalla varustettuna kaupunkiin jollekin kapteenin asialle. Heti kaupungin rantaan päästyään

huomasi hän kauniin venäläisen naisen, joka häntä alituisesti tähtäili. Kun Pentti lähti liikkeelle, seurasi nainen hänen jäljessään. Muutaman hetken päästä laski joku kätensä Pentin olkapäälle. Pentti säpsähti ja katsoi taaksensa. Siinä seisojaksi tuo äskeinen nainen ja eräs venäläinen sotamies; tämä oli laskenut kätensä Pentin olkapäälle.

»Tämä neiti on kovasti mielistynyt teihin ja haluaisi likemmin tutustua kanssanne», sanoi sotamies selvällä suomen kielellä.

»Kuinka olisi mahdollista tutustua neidin kanssa, sillä minä selvästi huomaan, että hän on venäläinen ja asuu täällä kaupungissa vihollisten keskellä», sanoi Pentti ihmeissään.

»Siitä pidetään kyllä huolta, että saatte yön aikana kohdata toisenne.»

»Millä tavalla?»

»Teille hankitaan venäläisen sotamiehen puku, jonka puette päällemme, ennenkuin lähenette kaupunkia, ja mies, jonka tapaatte kappaleen matkaa rannasta jäällä, sanoo teille tunnussanan.»

»Mitä ihmisiä tämä neito sitten oikeastaan on?»

»Ei tällä kertaa sen parempi kuin venäläisen kapteenin taloudenhoitajatar.»

»Vaikka neito onkin erinomaisen viehättävä, on hän kuitenkin vierasta kansallisuutta ja vihollisemme joukkoon kuuluva. Niin ollen ei kannata ryhtyä tuohon vaaralliseen seikkailuun ja antautua toimiin, joissa saattaisi vielä henkensäkin menettää», päätteli Pentti.

»Älkää sanoko niin. Asia kyllä kannattaa miettimistä. Neito on äärettömän rikas ja hän on suurta sukuakin, vaikka isänmaansa rakkaus on hänet saattanut nykyiseen asemaansa. Hänellä on ollut loistaviakin naimatarjouksia, vaan hän on ne kaikki hyljännyt. Mutta heti teidät nähtyään mielistyi hän teihin ja tahtoi nyt tutustua likemmin kanssanne. — Miettikääpä tätä asiaa», selitti tulkki.

Koko tämän keskusteluajan oli neito hyvin levoton ja vuoroin punastui ja vaaleni. Hän sijoitteli levottomasti itseään paikasta toiseen, katsellen vuoroin Penttiä, vuoroin tulkkia silmiin, saadaksensa selvän asiainmenosta.

Pentti mietti hetkisen. Kovaa taistelua taisteli hänen sisällinen ihmisensä. Loistava tulevaisuus, rikkaus ja kunnia oli hänen silmäinsä edessä tarjona, mutta toiselta puolen kielsi isänmaanrakkaus ja velvollisuus häntä vastaanottamasta tuota loistavaa tarjousta. Pentti oli ikäänkuin kahden tulen välissä. Vihdoin teki hän päätöksensä. Hän lupasi tulla, mutta ei ennen kuin neljäntenä yönä.

Kun tulkki käänsi tämän Pentin päätöksen neidolle, välähti tämän silmissä ilonleimaus ja hänen kasvonsa menivät mitä viehkeimpään hymyyn. Hän tarttui Pentin käteen, puristi hellästi ja kauan sitä, mutta neidon käsi vapisi. Tehtyään hennon ja sievän kumarruksen erkanivat he.

Tämä kohta se saati Pentin vähäpuheiseksi Aaron luona ollessaan, sillä oli hänellä nyt miettimisen aihetta.

Kun Pentti ensi kerran lähti yölliselle retkelleen, oli kaupungin rannassa sama sotamies häntä vastassa, joka oli ollut tulkkina hänen ja neidon välillä. Hän saati Pentin perille asti, eikä mitään vastuksia ollut. Vahtisotamiehetkin olivat saaneet käskyn päästää esteettä sisälle yölliset kulkijat. Neito ei kapteenilta salannut, mihin seikkailuun hän oli antautunut, vaan selitti seikkaperäisesti hänelle kaikki asianhaarat. Kapteeni ei ensinkään pannut pahaksensa tuota seikkailua. Hänen mieleensä juohtui, että kun hän saisi Pentin suostumaan tuohon alkaneeseen yritykseen, saisi hän Pentistä oivallisen välikappaleen, jota hän voisi apunaan käyttää sotatarkoituksiinkin. Sillä hän tunsu Suomen sotavoimat, niiden tarkoitukset ja vehkeet; ja hän tunsu maan kauttaaltansa, sen vuoret, virrat ja järvet. Ottaen kaikki nämät lukuun, edisti kapteeni minkä voi Pentin ja neidon yhtymistä.

Eräänä kertana tuli kapteeni yöllä siihen huoneeseen, jossa Pentti ja neito olivat. Pentti säikähti tuota kohtausta, niin että oli henkensä heittää. »Älä pelkä, älä pelkä», koki kapteeni hokea, ja mukana oleva tulkki sai selittää, ettei kapteenilla ollut mitään pahoja tarkoituksia.

Tulkin avulla koki kapteeni kaikella venäläisellä liukkaudella Pentille selittää, kuinka edullinen tarjous hänellä nyt oli, jommoista ei tule osaksi edes yhdelle tuhannesta. Tästedes ei Pentillä tulisi olemaan mitään puutetta. Hän saisi haltuunsa suuret omaisuudet, paljon kunniaa ja kauniin puolison. Osoittaakseen Pentille tulevan elämän esimakua, antoi hän hänelle kourakaupalla kultarahoja.

Hurmaantuneena kaikesta siitä loistosta ja rikkaudesta, mitä edessään näki, alkoi Pentti taipua viettelykseen, vaikka hänen omatuntonsa soimasikin häntä isänmaanpetoksesta.

Toisenlaista oli nyt Pentillä edessä kuin mitä oli oppinut ennen näkemään. Kaikki paikat huoneissa kuhisivat silkistä ja kulta loisti huonekalujen koristuksista. Jos istui johonkin sohvaan tai nojatuoliin, kukahti niihin kainaloita myöten. Ja entä sitten tuo ihana naikkonen, jommoista hän ei ikinä ennen luullut tavanneensa!

Näistä kaikista hurmaantuneena oli Pentti täydellisesti voitettu ja keveällä sydämellä lähti hän noita Juudaksen penningeitä viemään veljensä Aaron luo. Näitä venäläiseltä kapteenilta saatuja kultarahoja hän sitten Aarolle näytteli.

Kukaan ei Viaporissa tiennyt, mihin ihmeeseen Pentti oli joutunut. Yleiseen kumminkin luuloteltiin, että hän olisi karannut. Aaro yksin tiesi, kunne Pentti oli vajonnut. Tämä tieto teki Aaron sydämelle niin kipeää, ettei hän tahtonut voida elää. Ei uni eikä ruoka hänelle maistanut, ja kaikki oudoksuivat, kun hän laihtui, niin ettei hänestä ollut muuta kuin varjo jäljellä. Aaron sielua painoi sanomaton tuska ja ahdistus, kun hänen veljensä, jota hän niin verrattomasti rakasti, piti joutua isänmaanpettäjäksi. Hänestä tuntui siltä kuin hänkin olisi ollut osallinen tuohon hirveään rikokseen, koska hänen suvussaansa oli tuommoinen petturi. Pois oli nyt Aaron sydäimestä haihtunut veljellinen rakkaus. Hän kirosi mielessään Pentin ja vihasi häntä enemmän kuin mitään vihollista. Kaikki tämä tunto ja tieto kävi sitäkin raskaammaksi Aarolle, kun hän sai sen yksin kantaa, sillä ei hän hirvinnyt yhdellekään ihmiselle avata sydäntään.

Vähitellen alkoi Aaro kuitenkin kostua, mutta ääretön viha ja ylönkatse Penttiä kohtaan jäi hänen sydämeensä vallitsemaan.

Tämmöisenään kului aika siihen saakka, kun Viaporin antautuminen tapahtui. Yhtä raskaalla mielellä kuin muutkin sotilaat laski Aaro antaumisessa aseensa maahan.

Kun Aaro pääsi Viaporista vapaaksi, meni hän Suomen sotajoukkoihin ja joutui Adlercreutzin osastoon. Kaikissa niissä taisteluissa, mitä sillä osastolla oli kestettävänä, oli Aaro aina mukana ja hän osoitti entistä uljuutta ja rohkeutta. Mutta synkkämielinen, vähäpuheinen ja miettivä oli hän aina silloin, kun ei ollut tappelun tuoksinassa.

Tuli sitten Salmen tappelu. Vihollinen kävi suuremmalla miesvoimallaan ankarasti päälle, mutta sitkeästi pitivät suomalaiset puoliaan. Vihollisen joukosta karautti silloin eräs ratsumies muiden edelle, seisautti hevosensa ja huusi selvällä suomen kielellä: »Antaukaa, suomalaiset, vastustuksenne on turha, sillä meille on tulossa iso apujoukko.»

Tämän äänen kuultuaan säpsähti Aaro.

»Isänmaan pettjä!» mutisi hän itsekseen.

Samassa nosti hän aseensa poskelleen, laukaus kuului ja päätään myöten suistui ratsastaja hevosen selästä maahan, ja hevonen hyppäsi täyttä laukkaa vihollisten joukkoon.

Samassa kun Aaron kivääri laukesi ja kun hän huomasi ratsastajan putoavan, kaatui hän itsekin tunnotonna maahan niinkuin luodin lävistämänä. Lähellä olevat luulivat hänen todellakin saaneen luodin rintaansa, eivätkä tappelun tuoksinassa pitäneet hänestä sen enempää lukua. Mutta Aaro olikin vain pyörtnyt, sillä hänen luotinsa oli kaatanut isänmaan kavaltajan, hänen oman veljensä — Pentin.

Kauan makasi Aaro tunnotonna, mutta kun tappelun tuoksina läheni häntä, tointui hän pyörtymyksestään. Kun viholliset tämän huomasivat, kääreentyivät useat heistä ottamaan Aaroa vangiksi. Siinä tuli tuima ottelu, ja Aaro kaasi yhden vihollisen, haavoitti toisen ja raivasi itselleen pääsyn omiensa luo.

Suomalaiset olivat voitolla tässä tappelussa, mutta aralta ylipäälkoltä tuli perääntymiskäskey, juuri kun voitto näytti varmalta.

Salmen tappelun jälkeen korotettiin Aaro alaupseeriksi.

Kaikissa niissä kärsimyksissä, vaivoissa ja taisteluissa, joita Suomen sotajoukko sai kokea perääntyessään vihollisen edessä aina Länsipohjaan Ruotsin puolelle, oli Aaro osallisena. Oravaisten tappelussa oli hän yksi niitä, jotka uimalla merenlahden poikki samosivat omiensa luo.

Aaro oli Länsipohjassa mukana Hörneforsin tappelussakin. Hän taisteli Dunckerin rinnalla ja raivosi niinkuin karhu, jolta pojat on riistetty, levittäen kauhua ja tuhoa vihollisten keskuksä. Mutta kun Duncker sai kuolinhaavan rintaansa ja kaatui, raivasi Aaro tiensä vihollisen rivien läpi ja pääsi eheänä siitäkin pätkähästä.

Silloin kohta tehtiin Haminan rauha, mutta Aaro ei päässyt lähtemään vielä kään omaistensa luo Hämeeseen, vaan hänen täytyi viipyä Länsipohjassa talven yli. Kevällä kun rauha oli vakaantunut, läksi

Aaro muiden mukana rakkaille synnyinseuduilleen.

Paljon oli Kilpelä Aaron poissa ollessa muuttunut. Kovasti oli isäukko jo vanhennut, samaten äitikin, mutta ankarointa työhmissä olivat he vieläkin, sillä he olivat noita kovia tervasjuurakoita, joihin ei ikä hevillä pysty.

Muuttunut oli Aarokin. Ennen niin iloinen ja vehmas nuorukainen oli tullut juroksi ja vähäpuheiseksi. Sodan ankarat vaivat ja kärsimykset olivat häntä kovasti runnelleet. Sota-asioista ei Aaro ottanut paljon puhuakseen, sillä isänmaan menettäminen kalvoi kovasti hänen sydäntään.

Todellista syytä Pentin kuolemaan ei Aaro ollut koskaan kenellekään maininnut; yksinkertaisesti oli hän kotiinsakin ilmoittanut Pentin kaatuneen Salmen tappelussa.

Aaro, päästyään vakaantumaan taloudellisiin toimiin, haki itselleen elämäkumppalin, köyhän ja iäkkään, mutta siveän palvelustytön. Moni rikas ja ylpeä neito kadehti tytön onnea, mutta Aaro ei heistä välittänyt; hän teki valintansa vaan oman sydämensä vaatimusten mukaan.

Tarmokkaasti ja yksistä neuvoin ryhtyivät he taloudellisiin toimiin, ja se heiltä menestyikin.

Vanhukset alkoivat heikontua, niin etteivät voineet enää työtä tehdä, mutta heille tuli nyt muuta mieluisaa tehtävää, sillä he saivat ruveta vaalimaan ja hoitelemaan Aaron lapsia, noita Kilpelän nousevia nuorteita vesoja.

Ainoastaan vaimolleen kertoi Aaro seikkaperäisesti Pentin vehkeet ja millä tavalla hän sai surmansa.

RITULAN SIINA.

I. Rukkaset.

Ritulan talo oli suuren kylän laiteella. Se ei ollut mikään kuuluisa rikas, mutta ei rutiköyhäkään. Sen isäntäväki kuului tuohon vakavaan kristillismieliseen suuntaan, joka on niin kauan kunnialla kansaamme pystyssä pitänyt. Heillä oli vain kaksi lasta, poika ja tyttö; pojan nimi oli Leonart, mutta häntä sanottiin sekä kylän kesken että kotona lyhemmittäin vain Nartiksi. Sisaruksista oli Nartti vanhin; tyttären nimi oli Siina.

Näitä lapsiaan vanhemmat koettivat kasvattaa parhaan taitonsa mukaan Jumalan pelvossa. Jok'inkin päivä piti lasten lukea joku määrätty kappale raamatusta, ja vanhemmat kokivat sitä sitten selittää ja heidän mieliinsä painaa. Sitäpaitsi viljeltiin Ritulassa paljon muutakin kirjallisuutta ja sanomalehtiä. Näiden avulla pääsivät Nartin ja Siinan henkiset voimat jo aikaisin kehittymään.

Lapset olivatkin siivoja, hiljaisia ja tottelevaisia, eivätkä koskaan panneet vanhempiensa tahtoa vastaan.

Näin tavoin kului aika niin, että Nartti oli kahdenkymmenen- ja Siina seitsemäntoistavuotias. Nartista oli sukeentunut kookas, voimakas ja uljas nuorukainen; sitävastoin ei luonto ollut Siinalle jakanut noita lahjojaan niin suuressa määrässä. Ensi näkemältä teki hän kaikkiin vastenmielisen vaikutuksen. Hiusmarto oli melkein liian matalalla, nenä lähti liian jyrkästi otsasta ja aivan tarpeettomasti oli se noussut korkeaan kyömyyn. Hipiäkään ei ollut semmoinen kuin sen monen mielestä olisi pitänyt olla. Jotenkin mustantymperä se oli ja sen himmeän verhon seasta rusotti hieman jonkunmoista punaa. Mutta tarkemmin katsoessa näytti hänen hipiänsä siltä kuin hienonhieno läpikuultava samettinukka olisi sen peittänyt. Vartalo hänellä oli solakka ja hento ikäänkuin kaikkein hienoimmista pontimista kokoonpantu. Hänen käyntinsä oli notkeata ja sulavaa ja niin keveätä, ettei hänen askeltensa ääntä kuulunut; olisi luullut jonkun hengen siinä liihoittelevan.

Kun hän jotakin puhui, oli ääni hienoa, sulavaa ja hiljaista; se kuulosti melkein kuiskutukselta.

Nuorison joukossa oli Siina ujo ja kartteleva. Hän haki aina jotakin syrjäistä soppea ja siellä hän yksinään istua nuhjusteli, välittämättä muiden nuorten hommista ja riennoista yhtään mitään. Mutta mitä enemmän toiset nuoret saivat seurustella hänen parissaan, sitä enemmän kiintyi heidän huomionsa häneen. Sattuiko joku häntä puhuttelemaan, herätti oitis hänen pehmeä, kuiskuttava äänensä myötätuntoisuutta, mutta sitäkin enemmän hänen järkevät ja täsmälliset vastauksensa. Jos hän jossakin liikkui, olivat kaikkien silmät kääntyneet katsomaan tuota lyhyenlääntä solakkaa, hentoa ja notkeaa olentoa.

Ei ollut kulunut vielä täyttä vuottakaan siitä, kun Siina ilmestyi nuorison joukkoon, ennenkuin kaikki kylän nuorukaiset olivat ehdottomasti kiintyneet häneen. Eivät nuorten leikit ja kisat olleet mistään kotoisin, ellei Siina ollut joukossa. Sattuiko hän joskus jäämään niistä pois, tunsu jokainen nuori mies salaista kaipuuta sydämessään.

Kerran tuli toisesta pitäjstä eräs pulska, keikarimainen nuori mies käymään Lenulan pitäjässä. Hän oli hyvin itsetietoinen paremmuudestaan ja etevämmyydestään muiden nuorten miesten suhteen. Tämä tieto määräsi hänen käytöksensä muita kohtaan. Hän oli röyhkeä ja suulas puheissansa, eikä suinkaan kaikesti punninnut sanojansa, olipa muiden mieli musta tai valkea.

Pyhäpäivä oli. Heti kylään tultuansa haki hän nuorison seuraa. Siellä oli hän suuna, päänä, eikä näyttänyt välittävän kenestäkään vähän vähääkään, hölisi ja lausui vain arvosteluita kaikista, mitä hänen päähänsä sattui pöllähtämään. Kylän nuoriso oli hämmästyksissään tuommoisesta käytöksestä. Salaperäisesti silmäilivät he toisiaan, ja jos jollakin oli toiselle jotakin sanomista, teki hän sen kuiskaamalla.

Joukossa oli tietysti Ritulan Siinakin. Kun keikari hänet huomasi, astui hän Siinan eteen.

»Äkkimakea sinä olet», sanoa mällisti hän Siinalle vasten silmiä vähääkään häikäilemättä.

Kalman kalpeaksi kävi Siina, ja kaikki muutkin hämmästyivät sanomattomiksi, vilkaisten toisiaan silmiin. Keikari käänteli vaan itseänsä pöyhkeänä kuin kukko rikkatunkiolla.

Kun ensimmäinen hämmästys oli mennyt ohi, sanoi Siina hiljaisella sointuvalla äänellä:

»Miksikä te niin sanoitte? Sanokaa minkä tähden minä olen äkkimakea... Olkaa hyvä... Itsenikin olisi varsin hyvä tietää, minkä vuoksi minä olen äkkimakea...»

Tämän jälkeen lähti Siina notkein, hennoin askelin kävelemään keikarin edestä toisten luo.

»Kyllä on melkein hävytöntä tuolla tavalla esiintyä, semminkin nuorta neitosta kohtaan», sanoi joku kylän pojista.

Yleinen nurina kuului nuorison joukosta.

»Minä teen mitä tahdon, enkä välitä kenestäkään yhtään mitään», sanoi keikari uhmaillen.

»Sanotteko niin! Mutta jos semmoisia mielipiteitä kannatatte, niin on paras, että poistutte seurastamme, sillä me emme aio sallia, että tuommoisia hävyttömyyksiä viskataan aiheettomasti viattomia ja kunniallisia ihmisiä vastaan», sanoi eräs roteva nuorukainen, astuen samassa keikarin eteen.

Tämä, toisesta pitäjstä kotoisin oleva Raimälän rikkaan talon ainoa poika, joutui nyt itsekin hämilleen. Hän huomasi, ettei täällä käyntykään laatuun rikkautensa ja etevämmyytensä nojalla pilkata ja ylönkatsoa ihmisiä. Hän kävi hiljaiseksi ja ujoksi, eikä vähään aikaan lausunut ainuttakaan sanaa. Vihdoin sanoi hän alakuloisesti: »Minä satuin sen ajattelemattomasti sanomaan.»

»Ei koskaan pidä ajattelemattomasti semmoisia sanoja suustaan päästää... Ihminenhan Siinakin on ja paraitapa onkin», sanoi poika.

Tuo kohta oli saanut nuorison niin hämilleen ja raskasmieliseksi, ettei heidän haluttanut seurustelua enää jatkaa, vaan he erkanivat ja itsekukin meni kotiinsa.

Raimälän Kaalu ei tiennyt mitä tehdä. Ei hän kehdannut seurata nuoria, kun nämät lähtivät pois, vaan ypö yksikseen hän jäi nyt miettimään tilaansa.

Hänen sydäntänsä kaiveli kovasti, kun hän oli tullut noin suuresti nolatuksi.

Oikeastaan oli hänellä muutakin asiaa, ei ainoastaan kyläilemisen halu. Hän oli tullut naimiskauppaa hieromaan rikkaan Pirolan Hiljan kanssa ja sitä tarkoitusta varten aikoi hän viipyä Lenulassa useita viikkoja.

Hilja oli kylän parhaita tyttöjä. Hän oli kookas ja kaikin puolin pulska ihminen. Luonteeltaan oli hän tunnettu sävyisäksi ja muuten siveäksi käytökseltään. Hän oli rotevaliikkeinen ja sangen kätevä kaikissa naisten töissä; hän oli Siinan parhaita ystäviä.

Kun Pirolan Hiljakin oli tuossa nuorisoujoukossa ja kun tuossa ensimmäisessä kohtauksessa noin nolosti kävi, ahdisti Kaalun sydäntä kovin. Hän ei ollut Hiljaa koskaan ennen tavannut; tämä oli vasta tunnustelukohta. Hiljaa miellyttääkseen oli hän etevämmyyttään, tuota pöyhkeilemistään ja keikaroimistaan harjoittanut, mutta se menikin päin mäntyy; selvästi oli hän huomannut, kuinka Hiljan

otsa rypistyi tuon viimeisen tapauksen jälkeen.

Siinä istui Kaalu nyt yksinään miettien ajattelemattomuuttaan ja kovaa onneaan. Näinköhän hänen piti tyhjin toimin ja suurella häpeällä palata kotiinsa? Kaalusta tuntui siltä, että Pirolan suuret rikkaudet luiskahtivat aivan hänen ohitsensa ja kaikki tämä hänen oman tyhmyytensä takia. Surulliset ajatukset vaivasivat nyt Kaalua.

Vihdoin hän päätti, ettei hän asiaa siihen heitä, vaan koettaa sen saada perille ajetuksi. Hän lähti kävelemään kestikievariin, johon hän otti majapaikan, sillä ei hänen mielestään sopinut Hiljan kanssa tuon kovanonnen tapauksen perästä suoraa päätä mihinkään tuumiin ryhtyä.

Viikkokaudet käveli nyt Kaalu kylillä. Kun hän sattui tapaamaan jonkun nuorukaisen tahi neitosen, tekeytyi hän niin kohteliaaksi kuin suinkin mahdollista. Hän tervehti heitä ystävällisesti ja puheli heille mitä imartelevimmin. Näin tavoin tahtoi hän voittaa takaisin, mitä hän tönkykedellensä oli menettänyt.

Eräänä iltana kävi niin, että Ritulan Siina kauppamieheen mennessään tuli tiellä Kaalua vastaan. Jo kaukaa tunsivat molemmat toisensa ja kummankin sydän rupesi kovasti pamppailemaan. Kevyenä ja notkeana tulla hipsutteli Siina solvailijaansa vastaan. Mutta jo kaukana kohotteli Kaalu lakkiaan ja kumarrellen sanoi hyvän päivän. Kun he tulivat vastakkain, tarttui Kaalu Siinan käteen ja pyysi anteeksi tavatonta käytöstänsä häntä kohtaan. Siinan käsi hieman vapisi, mutta Kaalun mielestä se tuntui niin pehmoiselta ja lämpöiseltä.

»Mitäpä siinä on anteeksi annettavaa — enhän voi olla parempi kuin olen, eikä se ole minun vikani», sanoi Siina melkein kuiskaavan hiljaisesti.

Tähän ei Kaalulla ollut mitään sanomista, sillä mikään lauselma ei tuntunut sopivan tuohon Siinan terävään muistutukseen.

Niin he erkanivat, mutta kauan katseli Kaalu Siinan jälkeen, joka keveänä mennä lihoitteli tietä eteenpäin.

Tuo kohtaaminen kävi niin kipeästi Kaalun sydämeen, ettei hän voinut enää vierailujaan sinä päivänä jatkaa. Hän palasi majapaikkaansa ja koko yönä oli Kaalulle päänvaivaa tuon yksinkertaisen kohtaamisen vuoksi.

Ensi pyhänä kokoontui kylän nuoriso erääseen taloon, ja sinne ohjasi Kaalukin askeleensa. Ujona ja ystävällisenä ilmeni hän heidän seuraansa, jopa niin ujona, että toisien täytyi kehoittaa häntä tulemaan ovipielestä peremmäksi. Näyttipä siltä kuin Kaalusta olisi kaikki paremmuutensa tunne kadonnut. Seurustelu kävikin laatuun, sillä ei nyt ollut mitään semmoista, joka olisi ristiriitaisuutta ja hankaluuksia nuorison kesken synnyttänyt. Kaaluakin kohtelivat kaikki ystävällisesti niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, eikä koko viimepyhäisestä rettelöstä lausuttu sanaakaan. Siina ja Hilja seurustelivat myös Kaalun kanssa; kaikki näytti unhoittuneen.

Räimälän talo oli Pirolassa hyvissä kirjoissa rikkautensa takia — mikseikäs, sillä kyllähän rikkaat toisensa tuntevat —; hyvissäpä sen ainoa perillinenkin.

Kun Kaalu eräänä päivänä ilmestyi Pirolaan, otettiin hänet sangen ystävällisesti vastaan. Isäntäväki vei hänet heti vierashuoneeseen, syöttivät, juottivat ja hoitivat vierasta niinkuin parhaiten taisivat. Isäntä oli aina vieraan parissa, kysellen häneltä yhtä ja toista Räimälän talouden asioista, samalla ilmoitellen sitä ja tätä omasta taloudestansakin. Paljon tuli siinä ilmi asioita molemminpuoliseksi suureksi tyytyväisyydeksi.

Hyvä oli alku, mutta Hilja näytti vaan kylmältä ja yhtäkaikkiselta. Ei hän monasti silmää näyttänyt, ja jos Kaalu yritti hänelle jotakin puhua, vastasi hän vaan lyhyesti ja meni pois.

Vanhukset kehoittivat Kaalua jäämään taloon yöksi, mutta hän ei voinut sitä tehdä, semminkään kun Hilja näytti niin kylmältä. Kaalu lähti majapaikkaansa, mutta isäntäväki pyysi häntä pistäymään toiste talossa. Vanhukset eivät halunneet mitään sen paremmin, kuin että he olisivat saaneet tyttärensä naitetuksi niin kuuluisaan ja rikkaaseen taloon. He taivuttelivat ehtimiseen tytärtään siihen suuntaan, kehuskellen sitä onnea, mikä siitä seuraisi. Eikä Hilja olisi juuri vastenmielinen ollutkaan tuohon tuumaan, ellei olisi ollut tuota kohtausta Ritulan Siinan kanssa. Se halvensi paljon Kaalua hänen silmissään ja hän piti koko miestä tyhmänä ja tunnottomana pöyhkeilijänä.

Kaalu rupesi nyt tiheämmin käymään Pirolassa, ja vanhukset taivuttelivat väliaikoina Hiljaa. Vihdoin kesytti Hilja siihen määrään, että hän kohteli Kaalua paremmin. Asia kehittyi siten, että kihlajaiset päätettiin pitää parin viikon päästä.

Kaalu ilostui nyt niin tästä uuden onnensa koittehesta, että hän jäi vielä viikoksi Lenulaan. Kun hän

useinkin oleskeli yksin majapaikassaan, pyöri hänen mielessään Ritulan Siina. Hän haki Siinan seuraa ja väliin kävi hän tämän kotonakin, vaikka hän muutoin enimmäkseen oleskeli Pirolassa Hiljan parissa. Mutta mitä useimmin Kaalu seurusteli Siinan luona, sitä enemmän alkoi tämä miellyttää häntä. Hiljassa ei ollut sitä hentoa ja sulavaa notkeutta, kuin Siinassa. Entäs sitten se vieno ja heläjävä, hieman värähtelevä ääni ja järkevä puhetapa, joka kaunisti Siinaa. Ritulan talossa vallitsi kaikkialla hyvä puhtaus ja järjestys, mutta erittäinkin Siinan huone oli niin siisti ja aistikkaasti järjestetty, että näytti siltä kuin se olisi itsestään semmoiseksi muodostunut.

Pirolassa sitävastoin vallitsi tavallinen arkipäiväinen siivo, eikä Hiljan kamari ollut sen aistikkaampi kuin muutkaan huoneet.

Kun Kaalu vertaili näitä näkökohtia toisiinsa, havaitsi hän niissä suuren eron. Kaikki tämä ja Siinan aistikas vaatteus vaikutti sen, että Kaalu rakastui Siinaan korvia myöten. Ei Siina nyt näyttänyt Kaalusta ensinkään »äkkimakealta.»

Kaalun käyntiretket Ritulassa tihenivät tihenemistään. Iltamilla teki hän Siinan kanssa pitkiä kävelyretkiä, sillä Siina ei tahtonut kieltää Kaalulta ihmisellistä kohtelua. Kerran kävi tällaisella retkellä niin, että Kaalu yhtäkkiä pysähtyi Siinan eteen. Molemmat seisahtuivat. Kaalu katsoi kiinteästi Siinaa silmiin ja otti häntä kädestä kiinni. Ehdottomasti takaantui Siina pari askelta ja näytti hyvin hämmästyneeltä. Samassa vetäisi hän kätensä pois Kaalun kädestä.

»Minun sydämelläni on eräs asia, joka siellä raskaasti painaa», sanoi Kaalu.

»Mikäs se sitten olisi?» sanoi Siina, tarkistaen kuuloaan ja huomaavaisuuttaan.

»Asia on sitä laatua, etten tiedä, uskallanko sitä ensinkään sanoa.»

»Olisi sitten ollut paras, ett'ette olisi ollenkaan sitä ilmoittanut», sanoi neito.

»Mi-mi-nä ra-kastan teitä sydämestäni», änkytti Kaalu.

Siina kalpeni, vetäytyi taammaksi, eikä voinut vähään aikaan virkkaa mitään.

»Kuinka te rohkenette semmoista sanoa? Te, jolla on jo melkein kihlattu morsian. Te, joka olette minua niin suuresti pilkannut ja halveksinut. Luuletteko, että naisen sydän on teidän leikkikalunne, jonka kanssa saatte menetellä niinkuin haluttaa. Teillä on häilyvä sydän, joka ei pidä mitään pyhänä, eikä minua haluta sitoa kohtaloani niin horjuvaan mieheen. Hävetkää toki vähän ja menkää morsiamenne luo ja pitäkää pyhänä liittonne, jonka kerran olette solmineet», sanoi Siina.

Kaalun oli niinkuin puusta pudonnut. Hän luuli kuvitellun etevämyytensä nojalla olevansa oikeutettu saamaan kenen tytön suostumuksen hyvänsä. Ja nyt tuo Ritulan hento tyttö antoi hänelle rukkaset.

Äänetönnä lähtivät he kävelemään Ritulaa kohden. Kartanoon vievälle portille tultuaan ojensi Kaalu kätensä hyvästijätöksi Siinalle, ja äänetönnä puristi tämä hieman Kaalun tarjottua kättä.

Kaalun lähti nyt tallustelemaan Pirolaa kohden, mieli syttäkin mustempana.

Sinne tultuaan oli hän vähäpuheinen ja jörömäinen. Tämän huomasi talon väkikin ja he ihmettelivät, mikä on mahtanut sulhasmiehelle tulia, kun hänessä on tapahtunut sellainen mielenmuutos.

Niine puheineen lähti Kaalu pötkimään oitis kotimatalle Räimälään, Monenlaisia mietteitä pyöri nyt hänen päässään ja mieli oli apeana. Kuitenkin lohdutteli hän itseänsä sillä, ettei toki Hiljan tietoon tulisi hänen seikkailunsa Ritulan Siinan kanssa. Niin muodoin olisi hänellä jäljellä Pirolassa turvapaikka, mihin olisi hyvä paeta tappionsa jälkeen; olihan siellä hänellä melkein kihlattu morsian.

Kun määräaika oli kulunut, ajoi Kaalu puhemiehen kanssa korskuvalla hevosella Pirolaan kihlajaisia viettämään. Heti kartanolle tultua huomasi Kaalu, etteivät asiat ole enää niinkuin ennen. Vieraita ei tultu kartanolle vastaanottamaan, eikä pähevosetakaan riisumaan eikä talliin viemään; itse he saivat hevosen riisua ja sitoa omiin rattaihinsa kiinni. Sitten he astelivat perheentupaan. Isäntä ja emäntä tulivat vieraita tervehtimään ja veivät heidät kamariin. Kun kahvit oli juotu ja tupakat pantu, alkoi puhemies esitellä asiaansa.

»Tämä meidän pitäjän uljain ja rikkain poika on katsonut hyväksi tulla kainalaiseksi kanakseen valitsemaan teidän kultanuppustanne ja pyytää nyt teiltä hänen kättään.»

»Me olemme antaneet täyden vallan tyttärellemme, tehköön hän itse kuinka tahtoo», sanoi tytön isä kylmänvoittoisesti.

»Kun asiat niin lienevät, niin olkaa hyvät ja kutsukaa Hilja tänne», pyysi puhemies.

Mutta Kaalu kävi yhä kalpeammaksi. Ujostellen tuli Hilja huoneeseen. Hän seisahtui ovipieleen ja oli tavallista punaisempi.

»Käypäs istumaan tänne peremmäksi, Hilja. Meillä olisi sinulle vähän asiaa», kehoitti puhemies.

»Pysynpä minä tässäkin», sanoi Hilja ujosti.

»Me olemme tulleet tänne perustelemaan ennen solmituita asioita ja tuomaan sinulle tämän uljaan nuorukaisen kihloja. Talon ja pojan tunnet jo ennestään, ettei minun tarvitse enää niitä ruveta selvittelemään», tuumaili puhemies.

Kihlat olivat kamarin pöydällä. Niitä oli kaksi isoa silkkisaalia, kolme vankkaa kultasormusta ja naisen kultakello. Nämät otti puhemies käteensä ja tarjosi niitä Hiljalle.

»Joko te olette asianne suorittanut Ritulan Siinan kanssa?» sanoi tyttö pisteliäästi, eikä ottanut kihloja vastaan.

»Minä kyllä en ymmärrä, mitä nuot sanat tarkoittavat, mutta ota vaan nämät kihlat vastaan ja päätetään kaupat. Minä takaan, ettet lyö kättäsi poroon, kun pääset tämän Rämälän Kaalun kanssa elämäsi päiviä viettämään», koki puhemies puhella, saadakseen asiansa hyvään loppuun.

»En ikinä, sillä olen huomannut, että koko mies on tyhjä kerskailija ja pöyhkeilijä, joka luulee saavansa naissydämen kanssa leikitellä kuinka kulloinkin haluttaa», sanoi neito ja pujahti samassa ovesta ulos.

Kaalusta tuntui siltä kuin kokonainen jäävuori olisi paiskattu hänen sydämeensä. Kaukaan aikaan ei hän kyennyt puhumaan mitään, ja hämilläänpä oli puhemieskin.

»Mikähän lienee Hiljalle tullut, kun hän on niin muuttunut?» sanoi Kaalu vihdoin ja kohautti vähän itseään.

»Mitä tuo lienee tuolta Ritulasta kuullut; kuului hän jotakin puhuvan 'äkkimakeasta', parempansa moninkertaisesta solvaisemisesta ja jotakin semmoista, jota en täydellisesti ymmärtänyt», sanoi Pirolan isäntä.

Nolona lähti nyt sulhasväki pois, eikä siinä pitkiä hyvästijättöpuheita pidetty; kylmä, mykkä kädenanto vain, siinä kaikki.

Kun Pirolan Hilja ja Ritulan Siina tapasivat sen jälkeen ensi kerran toisensa, itkivät he sylitysten kauan aikaa, sillä heidän sydämessään tuntui siltä kuin he olisivat suuresta vaarasta pelastuneet.

II. Siinan vaikutus nuorisoon.

Ritulan Siina rupesi nyt tuntemaan oman arvonsa. Selvästi huomasi hän, että hänellä on vaikutusvaltaa nuorisoon. Hän tiesi tarkoin, ettei hän suinkaan ollut mikään kaunotar, eikä sen nojalla voisi muiden huomiota puoleensa vetää. Mutta hän tunsii omaavansa muita lahjoja, joita usein puuttuu hyvinkin kauneilta neitosilta.

Tämän tietonsa ja itsearvonsa tunnossa ei Siina enää ensinkään ujostellut toisten nuorien seurassa. Notkeana ja hentona liihoitteli hän kuin keijukainen ja häikäilemättä puheli hän sointuisalla pehmeällä tavallaan kenen kanssa tahansa.

Varsin merkillistä oli, että kun ulkopitäjistä tuli nuoria miehiä Lenulaan naimapuuhiissa, takertuivat he melkein poikkeuksetta Siinaan, kun vaan kerrankaan sattuivat hänen pariinsa tulemaan. Seurauksena tuosta kaikesta oli useinkin se, että aiottu naimiskauppa jäi sikseen.

Kun Siina kohteli vieraitaan aina ystävällisesti ja sävyisästi, ottivat nuoret miehet asian siltä kannalta, että Siina osoittaa heille erityistä huomaavaisuutta. Ja semmoisesta otaksumisesta seurasi, että he rupesivat Siinalle rakkaudentunnustuksiansa tekemään.

Mutta Siinapa ei ollutkaan niin vain ensi oksalta ammuttava. Oitis rupesi hän selittelemään, kuinka väärän käsityksen vieras oli hänestä saanut. Hän oli muka päättänyt aina olla naimatonna. Vieraalle olisi parasta, että hän menisi sen neitosen luo, jota varten hän oli tänne tullutkin.

Tavallisesti kävi niin, että nuoren miehen sydän oli kylmennyt tarkoitettua impeä kohtaan, ja apealla mielellä palasi hän kotiinsa.

Tämmöisiä tapauksia sattui niin usein, että ne rupesivat herättämään yleistä huomiota.

Joku muistutti kerran Siinalle, miksikä hän niin paljon eroittaa aiottuja avioliittoja.

»Enhän minä ole heitä hakenut enkä pyytänyt heitä tarkoittamistaan tytöistä erkanemaan; päinvastoin olen kehoittanut pysymään sen neitosen kimpussa, jota varten ovat tulleetkin», sanoi Siina vähän loukkaantuneena.

Tulipa taas kerran vieraasta paikkakunnasta eräs pulska nuorukainen käymään Lenulassa. Päätä pohkaa takertui hän Keimalan Tiinaan kiinni.

Tiina oli kaunis tyttö Jumalan luoman puolesta, mutta hän oli pahassa maineessa epäsiiveellisyytensä takia. Hän oli muuten räivä ja rivopuheinen, kuten semmoiset tavallisesti ovat.

Tähän tyttöheisakkaan mieltä tuo upea nuorukainen niin, ettei hän lyönyt ei laskenut muualle kuin Keimalan Tiinan pariin, eikä hän välittänyt muista kylän neitosista yhtään mitään.

Tiina ylpeili tuon pojan voitettuaan ja julkisesti käveli hän tämän kynkässä seurapaikoissa.

Tämä harmitti Ritulan Siinaa. Hän sovitti niin, että hän tuli kohdanneeksi tuon pojan.

Siina pani nyt kaiken viehättäväisyytensä ja vaikutusvaltansa liikkeelle. Hän kohteli nuorukaista ystävällisesti, puhua leperteli hänelle kaikenlaisia asioita sointuvalla tavallaan sekä kehoitti pojan käymään häntäkin katsomassa.

Jo ensi näkemältä teki Siinan olento poikaan hyvän vaikutuksen. Kutsua noudattaen meni hän tapaamaan Siinaa. Yhä suurempaa huomaavaisuutta ja kohteliaisuutta osoitti Siina nuorukaiselle. Ja ennenkuin poika lähti Ritulasta iltasella pois, oli hän täydellisesti mieltynyt tyttöön.

Keimalan Tiina alkoi haihtua pois hänen mielestään, ja Siina sai siellä yhä enemmän sijaa. Hän ei hakenutkaan enää Tiinan seuraa, mutta Siinan luona käymiset tihenivät.

Ei ollut montakaan vuorokautta vielä kulunut, kun poika jo teki Siinalle rakkaudentunnustuksen.

Siina selitti nyt pojalle, ettei hän sitävarten ole ollut hänelle ystävällinen, että siitä semmoisia asioita koituisi, vaan että hän on ystävällinen kaikille ihmisille; samassa hän selitti haluavansa olla aina naimatonna.

Paikalla nousi poika ylös, ojensi kätensä Siinalle hyvästijätöksi ja pötki suoraa päätä kotiinsa käymättä edes Keimalassa.

»Jopahan taasenkin sait eroitetuksi rakastavaiset toisistaan», muistutettiin nytkin Siinaa.

»Sen tein aivan tahallani», sanoi Siina.

»Miksikä niin?»

»Poika olisi ollut liian hyvä mies Keimalan Tiinalle, ja minä en sallinut asian niin käydä. Poika kiittää kerran minua siitä, että eroitin hänet semmoisesta ihmisestä kuin Keimalan Tiina on», sanoi Siina levollisesti.

»Taisit mieliä poikaa itsellesi», sanottiin.

»Se on väärä syytös. Hänet olisin saanut vaikka kymmenin kerroin, jos vaan olisin halunnut», sanoi Siina päättävästi.

»Kosiko hän sitten sinua?»

»Sepä nyt on tietty — kuinkas muutoin», sanoi Siina oman arvonsa tunnossa.

»Mikset häntä sitten ottanut? Pulska poika eikä kuulu olevan varatonkaan», muistutettiin.

»Hän ei sopinut minun luonteelleni.»

»Mitä hänessä sitten oli moittimista? Siivo ja höyli poika.»

»Te ette ole oppinut tuntemaan ihmissydämiä. Törylän Erkillä on itsepintainen ja taipumaton luonne, joka ei anna vähääkään perään, minkä hän kerran luulottelee oikeaksi, ja semmoista en minä tahdo», selitti Siina.

Todellista aikomusta ei Siinalla ollutkaan olla ja elää naimatonna. Mutta hän oli mielestään perin tarkka tuntemaan ihmisiä. Aivan pian otti hän selvän kaikista oudoistakin henkilöistä, kun hän vaan sai hetken heidän kanssaan keskustella, ja paikkakunnan nuoret miehet tunsivat häntä niin tarkkaan, että

olisi voinut niinkuin kirjasta lukea, mitä kunkin sydämen pohjalla liikkui.

Niin ainakin Siina luuli ja tähän luuloon hän lujasti luotti.

III.

Siina valitsee.

Omassa pitäjässä oli Nytkälä-niminen talo. Se oli pitäjän vankimpia. Siinä oli neljä poikaa, ja nuorimman veljen nimi oli Tuomas eli Tommi niinkuin häntä yleiseen nimitettiin. Veljekset olivat kaikki muut tunnetut hiljaisiksi ja siivoiksi nuorukaisiksi, mutta jo aikaisin huomattiin Tommissa rajupäisyyttä. Muutkin veljekset olivat välttävän näköisiä ja kookkaita miehiä, mutta Tommi oli heistä kaikkein komein.

Jo varhaisesta lapsuudesta oli Tommi Ritulan Siinasta kylän somin poika. Iän varttuessa oli Tommi aina Siinan ajatusten ja tarkoitusten esineenä. Tommi oli paria vuotta nuorempi Siinaa, joten hän oli vielä ikäänkuin kehityksen alainen, ja Siina tarkoin tähysteli, mitä tuosta tulisi. Kukaan kuolevainen ei tiennyt mitään noista Siinan mietteistä, sillä hän oli järkevä tyttö, joka osasi kätkeä kaikki mielitekonsa sydämensä syvimpään sopukkaan.

Tommi kehittyi yhä rajupäisemmäksi. Hänellä oli taipumusta ryypimiseen, ja vankka mies kun oli, joutuivat ihmiset välistä hänen kanssaan helisemään. Pohjaltaan hän kuitenkin oli hyväluontoinen nuorukainen. Kun nuot rajuuden puuskat olivat menneet ohi, katui hän katkerasti tekojaan, jopa niin että hän väliin itkikin. Hän pyysi anteeksi niiltä, joita vastaan oli rikkonut ja aikoi vakaasti ruveta hillitsemään rajua luontoansa.

Tämän kaiken huomasi Siina, vaan ei se vaikuttanut hänen mielipiteeseensä yhtään mitään.

Ritulan ja Nytkälän talojen väliä oli siksi pitkältä, etteivät Siina ja Tommi usein tavanneet toisiansa, semminkään kun Tommi ei ollut halukas pyhinäkään kylissä kulkemaan. Enimmiten istui hän kotona, lueskellen kirjoja.

Eräänä kauniina kesäisenä pyhäiltana tuli Tommi kylille ja niin osui hän kylän nuorison joukkoon. Vähääkään häikäilemättä astui Siina oitis Tommia tervehtimään ja sanoi: »Näkeepä Tomminkin kerran nuorten joukossa.» Samassa ojensi hän kätensä Tommille tervehdykseksi.

Tommi tarttui tarjottuun käteen, mutta Siina ei niin pian heittänytään hänen kädestään irti. Tommista tuntui tuo käsi niin pehmoiselta ja lämpöiseltä. Häntä oudostutti Siinan ystävällinen ja lempeä tervehdys, sillä ei hän ollut koskaan semmoista osakseen saanut. Tommi ei ollut vielä koskaan ollut tekemisissä vähän vähääkään neitosten kanssa. Siinan hän kyllä tunsu nälöltään sekä tavoiltaan, mutta jotakin vastenmielisyyttä oli hän aina tuntenut sydämessään tyttöä kohtaan.

Nuoriso leikki vapaassa luonnossa viheriällä kentällä. Siellä juostiin leskeä, oltiin ruohonäkkisillä, kätettiin sormusta ynnä muuta semmoista; oli siinä iloa ja hauskuutta.

Tommi istui syrjässä kivellä, katsellen toisten iloa. Hänen mielestään ei koko joukossa ollut niin hentoa, notkeaa ja kekseliästä neitosta kuin Siina. Tommi lämpeni hitaasti, mutta varmasti ja ei aikaakaan, kun hän jo yhtyi toisiin, ja pian oli hän leskeä juostessa Siinan parina —!

Tommin kylillä käymiset rupesivat nyt tihentymään. Hänestä tuntui siltä, ettei ollut oikein hyvä olla, ellei vaan Siina sattunut olemaan toisien joukossa. Ei hän tiennyt, miksikä se niin oli, mutta semmoiselta se vaan tuntui.

Vähitellen rupesi asia Tommille selkenemään. Mitähän jos...? mutta nuot veljet... — — —

Ei kovinkaan paljon aikaa kulunut, ennenkuin kylässä alkoi kuulua huhuja, että Siina ja Tommi ovat — kihloissa. Eikä kumpikaan heistä koettanutkaan sitä tyhjäksi tehdä. — Mitäs siitä, julkinen asia.

Tommia oli vaivannut ajatus veljistään. Kuinka kävisi tuoda vaimo niin monilukaiseen perheeseen. Eikä erotakaan sopinut; olisi jäänyt pienelle osalle. Mutta kylläpä Siina nyt jo osasi asioita johtaa.

»Mitäpä tuosta huolehdit, tule meille, onhan tässä tilaa.»

»Mutta tuo Nartti?»

»Mitäpä hän meitä haittaa, ihminenhän hänkin on. Ellei muuten sovi, jaetaan talo kahtia tai maksetaan Nartti pois», perusteli Siina uutta talouttaan.

»Millä rahoilla?»

»Oletkos ajattelematon? Tottahan sinäkin kotoasi jotakin saat. Muuten on meillä lupa tehdä työtä ja pyrkiä eteenpäin.»

Siihen täytyi Tommin tyytyä. — — —

Kun asia tuli vakavana totena kyläläisten tietoon, kummailtiin sitä suuresti. Siinalla oli ollut heidän mielestään loistaviakin tarjouksia, paljonkin parempia kuin Tommi, ja kaikki hän oli vaan karkoittanut luotaan! Tommi ei ollut missään hyvässä maineessa kyläläisten kesken rajupäisyytensä vuoksi ja Siinalle hän vaan kelpasi — hänelle, joka muiden suhteen oli ollut niin sanomattoman vaatelias.

Ei voitu Siinan vaalia kyllin ihmetellä.

»Kuinka sinä, ystäväni, tuohon Tommiin voit mieltä?» kysyi eräs ystävä Siinalta.

»Mitä moittittavaa hänessä sitten olisi?»

»Hän ryypiskelee ja on tavasta rajupäinen», sanoi ystävä.

»Kyllä minä hänet taltutan. Muuten on se minun oma asiani, eikä kuulu sinulle vähän vähääkään. Kyllä ymmärrän, että tämä on ensimmäinen kontti, joita aiotaan minulle ruveta kantamaan, mutta sen sanon edeltäpäin, etteivät ne minuun tee toivottua vaikutusta. — Minä olen vaalini tehnyt», sanoi Siina päättävästi.

Siihen kontinkantamiset sitten jäivätkin, sillä tieto Siinan päätöksestä oli levinnyt kylälle.

Siina oli kihloissa ollessaankin yhtä ystävällinen ja kohtelias kaikille ihmisille kuin ennenkin.

Silloin hän sattui kerran seurustelemaan erään arvossa pidetyn pojan kanssa. He keskustelivat kauan, ja Siina oli avosydäminen kuten ennenkin. Vihdoin esitteli poika, että tekisivät pienen kävelyretken ihanan kesäillan viileässä. Siina suostui siihen, ja niin lähdettiin liikkeelle. He eivät hakeneet syrjäpaikkoja, vaan kävelivät yleisillä ja julkisilla teillä.

»Kuinka sinä voit tuohon Tommiin yhtyä», sanoi poika, ottaen Siinan kädestä kiinni.

»Mitä moitetta hänessä sitten olisi?» kysyi Siina, samassa vetäisten kätensä pois pojan kädestä.

»Semmoinen rajupäinen jörö.»

»Yhdellä on yksi vika, toisella toinen. Tommi on pohjaltaan hyväsydäminen, ja kun hän oppii hillitsemään rajun luontonsa, tulee hänestä miesten parahia. Siinä on varmasti minun osani, ja kukaan ei voi asiaa toiseksi muuttaa», sanoi Siina lujasti ja päättävästi.

Kun Tommi sai tietää, että Siina oli ollut kävelyllä tuon pojan kanssa, tuli hän sanomattoman mustasukkaiseksi. Ajatuksiinsa vaipuneena kulkea myrrysteli hän yksinään eikä puhunut kellekään monta sanaa.

Yhtäkkiä levisi kylälle tieto, että Tommi oli pieksää mukiloinut tuon pojan pahanpäiväiseksi, jopa niin, että poika joutui vuoteeseen.

Yleensä luultiin, että Siina ottaa nyt eronsa Tommista, mutta niin ei käynyt. Tapauksen tietoonsa saatuaan haki Siina heti Tommin käsiinsä. Sanaa lausumatta kävelivät he Ritulaan ja sulkeutuivat Siinan kamariin.

»Kuinka voit tuommoista tehdä? Oikein saa hävetä käytöstäsi», sanoi Siina nuhtelevasti ja katsoi kiinteästi Tommia silmiin.

»Mitä hänen sitten tarvitsee tulla siihen liehtaamaan ja sukoistelemaan», sanoi Tommi jyrkästi.

»Oletko todellakin niin yksinkertainen, että voit tuommoiset asiat siltä kannalta ottaa! Pitääkö minun tekeytyä vihamieliseksi kaikille ihmisille senvuoksi, kun olemme päättäneet kohtalomme yhdistää? Sinä olet aivan syyttömästi lyönyt viatonta nuorukaista, sillä mitään sen enempää ei siinä kohtauksessa ollut kuin tavallinen kohteliaisuus, jota me olemme velkapäätt kaikille ihmisille osoittamaan», sanoi Siina.

»Sinä siis aiot hyljätä minut», sanoi Tommi jurosti.

»En, sitä en tee, vaikka vielä mitäkin tulisi. Mutta sinun tulee pyytää anteeksi ja muutenkin hyvittää hänet, sillä minä en suvaitse, että jättäisitte noin ruman rikoksen sovittamatta», sanoi Siina ja samassa kiersi hän kätensä Tommin kaulaan.

Tommi heltyi ja tuli nöyräksi kuin lammas; Siina olisi voinut kääriä hänet vaikka sormensa ympärille.

Kyöneleet vierivät Tommin silmistä ja hän lupasi mennä oitis sovittamaan rikoksensa.

Siina kävi usein hoitelemassa syyttömästi rusikoidun pojan haavoja, mitkä eivät kovin pahoja olleetkaan, ja pian toipui potilas.

Tällä tavoin saatiin tuo ruma asia sovitetuksi niin, ettei se mitään pahempaa jälkeä jättänyt.

IV.

Hankauksia.

Häät pidettiin ja Tommi siirtyi Ritulaan asumaan, sillä hän oli lunastanut Nartin osan, ja Siinan vanhemmat luovuttivat kaiken taloudenhoidon nuorelle parille.

Ankaraa huolta piti nyt Siina kotinsa järjestyksestä ja puhtaudesta. Ja hän saikin talon tässä suhteessa vähitellen siihen kuntoon, että Ritulaa mainittiin esikuvaksi monessa ympäristön pitäjässä.

Ei sitä vierasta käynyt Lenulassa, joka ei olisi pistäynyt katsomassa tuota kuuluisaa Ritulaa. Ja yhtä kohtelias, vierasvarainen ja ystävällinen oli emäntä kaikille, niin köyhille kuin rikkaillekin. Köyhiä ei hän tosin vienyt vierashuoneeseen, mutta aina oli hänen kätensä ojennettuna auttamaan heitä ja hartaasti otti hän osaa heidän suruihinsa. Muutoin kehoitti hän heitä istumaan, istui itse heidän rinnallensa ja kuunteli kärsivällisesti, mitä heillä kullakin oli sanomista.

Arvokkaammat vieraat vei hän heti vierashuoneeseen, jossa hän koetti saada heidät viihtymään.

Kun hänen itsensä täytyi mennä laittamaan vieraille suunavausta, komensi hän Tommin sillä välin pitämään vieraille seuraa.

Tommi koki kyllä parhaansa mukaan huvittaa ja viihdyttää vieraita, mutta hiljainen ja juro kun hän luonteeltaan oli, ei se ottanut onnistuakseen. Yritettiinkö jotakin puhelemaan, loppui se aivan pian ja ikävä äänettömyys sai taas vallan. Mutta kun emäntä joutui vierasten pariin, kyllä silloin kielet pääsivät valloilleen ja ikävyyks haihtui.

Isännästä oli vastenmielistä tuo ylöllinen vierasten käynti. Hän oli luonteeltaan säästäväinen ja tarkka, ja hänelle kävi peloksi, että alinomainen vierasten kestitseminen tuottaa häviötä taloudelle. Tämäkin osaltaan vaikutti siihen, että isäntä oli niin vastahakoinen ja juromainen vieraita kohdellessaan.

»Ei meidän taloutemme kestä tuota alituista tavarain ja ajan hukkaa, joka meillä on tullut melkein jokapäiväiseksi tavaksi alinomaisten vierasten vuoksi», sanoi isäntä.

Emäntä päästi iloisen naurunhohotuksen.

»Sanotko — ajatteletko niin? Eivät vieraat kuluta kovinkaan suuria summia. Hyvästi järjestetyssä talossa on aina jotakin, jota sopii vieraille suunavaukseksi tarjota. Ole koko asiasta aivan huoletonna, kyllä minä itse huolehdin sinunkin puolestasi. Sen vaan voin sinulle vakuuttaa, ettemme me sen takia maalta merelle joudu. Meidän tulee osoittaa kohteliaisuutta kaikille ihmisille. Miltä se tuntuisi sinustakin, jos olisimme ihmisiä kohtaan tylyt ja jurot kuin puukonnielijät ja siten poistaisimme kaikki vieraat luotamme», selitteli emäntä.

Isännällä ei ollut siihen mitään sanomista ja siihen hänen täytyi tyytyä, vaikka vähän vastenmielisesti.

Rakastivatko Siina ja Tommi toisiaan?

Tommi rakasti vaimoansa melkein liiaksikin. Hän oikein jumaloitsi häntä, ja siitä seurasi, että hänellä oli melkein aina hienoa mustasukkaisuutta vaimoansa kohtaan. Ainoa vastenmielisyyttä, mikä tavasta ilmeni hänessä vaimoonsa, oli tuon ankaran puhtauden vuoksi, jota emäntä ehdottomasti kaikilta vaati, mutta äänetonni koetti Tommi kärsiä sitäkin.

Siina rakasti myös ehdottomasti miestänsä, vaikka tavasta olikin erimielisyyttä heidän välillensä. Kun vaan Tommi totteli häntä kaikissa ja alistui hänen tahtoansa noudattamaan, niin oli kaikki hyvin. Mutta tämäkin alistuminen tuntui Tommista vastenmieliseltä. — — —

Lenula oli luonnonihana paikka. Viljelykset olivat laajat ja hyvästi hoidetut. Talot olivat hyvästi raketut, ja puhtaus vallitsi kaikkialla. Aivan kylän laidassa oli iso kalarikas Lenujärvi. Kylä sijaitsi sen itäpuolella, ja viljelykset ulottuivat aivan järven rantaan saakka. Kaunis oli näköala järvelle, joka kesäisinä aamuina aukesi peilikirkkaana monine kauniine, lehtevine saarineen ja useine pitkine niemineen ja lahdelineen katsojan eteen. Kaunispa oli järveltäkin katsella tuota muhkeata kylää viljavine vainioineen, ja melkein sen keskellä sijaitsevaa korkeahuippuista valkeaksi kalkittua

kivikirkkoa.

Tuon luonnon ihanuuden vuoksi tuli Lenulaan aina paljon herrasväkeä kesävieraiksi. He majoittuivat sinne tänne kylässä, mutta mieluummin valitsivat he majapaikakseen järveä likimpänä olevia taloja. Järven viileä henki loi vilpastusta kesän kuumuuteen ja kalastelemaan mennessä pääsi pikemmin järvelle. Heillä oli melkein kaikilla kalastusneuvoja mukanaan, yhdellä yhdenlaisia, toisella toisenlaisia. Kun sää oli kaunis, näki järvellä useita valkopurjeisia venheitä kiitävän, yhden sinne, toisen tänne.

Luonnollistahan on, että kesävieraat tutustuivat ympäristöönsä, niinpä Ritulaankin. He mieltiyivät oitis siihen puhtauteen ja täsmällisyyteen, mikä talossa vallitsi. Ensi katsannolta teki emännän ulkonäkö heihin vähän vastenmielisen vaikutuksen, mutta kuta enemmän he tutustuivat hänen sisälliseen ihmiseensä, sitä miellyttävämmäksi hän heistä tuli, ja tuo ulkokohtainen vastenmielisyys haihtui kuin tuhka tuuleen.

Kesävierasten joukossa oli useita ylioppilaitakin. Eräs heistä varsinkin kiintyi Siinaan, sillä hän tapasi naisen, jolla oli selvä käsityskanta, ja hyvä arvostelukyky. Hän löysi emännässä vastakaikua omille mietteillensä ja senvuoksi hän usein tuli Ritulaan puhelemaan emännän kanssa. Useista asioista olivat he yksimielisiä, mutta tavasta tuli heille ristiriitaisuus aatteissa, ja se sai heidät joskus sanakiistaan. Siina ei suinkaan vähällä kummalla antanut periaatteistaan itseänsä luovuttaa. Ja kun hän oikein periaatteellisesti selvitteli omaa kantaansa ja samassa koetti järjellisesti kumota vastaväittäjänsä mielipiteitä, jäi tämä useinkin tappiolle.

Isäntä katseli tuota ylioppilasta vähän karsaasti, sillä hän piti häntä liian tunkeilevana.

»Mitäs tuo valkolakki täällä aina tekee, mitä hän tahtoo ja toimittaa?» sanoi isäntä kerran emännälleen.

»Jokos taas! Eihän hän mitään muuta tee kuin keskustele minun kanssani», sanoi emäntä.

»Hän joutaisi hyvällä syyllä olla poissa meidän talosta, mokomakin tyhjätöimittäjä», sanoi isäntä jurosti.

»Herrainen aika! Enhän minä voi olla niin epäkohtelias, että ajaisin hänet pellolle, sillä tuleeahan meidän hyvästi kohdella ihmisiä», sanoi emäntä ja siihen se asia jäi.

Eräänä pyhäaamuna tuli ylioppilas taasenkin Ritulaan. Oltiin juuri kirkkoon lähdössä. Kun emäntä oli vierasta tervehtinyt sanoi hän hänelle:

»Pyydän anteeksi, etten voi tehdä seuraa teille, sillä olen juuri kirkkoon lähdössä.»

Vieras näytti hämmästyneeltä ja hammastensa välistä mutisi hän:

»No, kaikkea häntä nyt.» Kuitenkin poistui hän talosta.

Seuraavana päivänä oli ylioppilas jo taasenkin Ritulassa. Emäntä otti kohteliaasti vastaan ja vei vierashuoneeseen.

»Miksikä te tunnutte eilen olevan tyytymätön, kun minä menin kirkkoon?» kysyi emäntä oitis, kun he olivat istuutuneet.

»Niin. — Minusta tuntui vähän oudolta, kun te niin ajatteleva ihminen viitsitte tuommoisiin mennä», sanoi ylioppilas vähän häikäillen.

»Minkälaisiin?» kysäisi emäntä, ikäänkuin hän ei olisi täydelleen ymmärtänyt ylioppilaan odottamatonta lausetta.

»Tuommoisiin kuin kirkkoonkin.»

»Mitä! Ettekö siis pidä kirkosta?»

»En.»

»Ettekö uskonnostakaan?»

»En.»

»Jopa te olette onnettomin ihminen, mitä maan päällä on», sanoi emäntä kauhistuksissaan.

»Kuinka niin?»

»Eipä siinä luulisi olevan kysymisen varaa. Onnettomin ihminen on se, jolla ei ole uskoa Jumalaan.»

»Koko jumaluus on vaan tyhjää lorua, jolla koetetaan tuhmia, sivistymättömiä ihmisiä peljätellä», sanoi ylioppilas.

»Ettekö usko sielun kuolemattomuuteenkaan ja tulevaiseseen elämään?»

»En.»

»Kurjaakin kurjempi ihminen olette. Turhaanko Jumala loi ihmisen sielulliseksi olennoiksi, kun ei ihmisellä olisi muuta elämää kuin tämä ajallinen lyhyt ja viheliäinen elämämme?»

»Mikään Jumala ei ole ihmistä luonut, koska Jumalaa ei ole olemassakaan», sanoi ylioppilas kolkosti.

»Mistä ihminen sitten on tullut?»

»Hän on kehittynyt itsestään.»

»Kuinka te voitte järjellisenä ihmisenä semmoisia päätelmiä tehdä? Pitäisihän toki ymmärtää, etteihän mitään voi tekemättä tulla. Luontokin kaikissa vaiheissaan ja nytkin kukoistavassa ihanuudessaan todistaa, ettei kaikki tämä ole itsestään kehittynyt, vaan niillä on täytynyt olla joku suuri, viisas ja voimallinen luoja», tuumaili emäntä.

»Niin se sanoo, joka ei niitä asioita ymmärrä», tokaisi, ylioppilas.

»Herra varjelkoon minua teidän tavallanne näitä asioita ymmärtämästä. Ei ole vielä maailmaan mitään niin ihanaa oppia ilmestynyt kuin kristinoppi on. Mihin ihmisraukka hädän ja tuskan aikana viheliäisyydessään ja tuskassaan pakenisi, ellei hän tietäisi, että hänellä on armollinen Jumala, joka anteeksi antaa kaikki synnit ja rikokset, kun vaan katuvaaisena hänen Poikansa turvissa anoo häneltä armoa ja anteeksiantamusta.»

»Voihan ihminen rauhoittuneena elää tuommoisitta taikatempuittakin», väitti ylioppilas.

»No, millä tavalla?»

»Siten, että koettaa noudattaa totuutta ja oikeutta, eikä tee kenellekään vääryyttä.»

»Se on väärä turva, joka ei ole vielä koskaan kestänyt koetuksen aikana. Ei ole mikään viisaustiede voinut antaa turvaa ja lohdutusta hätäntyneelle sielulle, mutta kun kannamme surumme ja tuskamme Herran eteen, niin saamme kohta omantunnon rauhan», sanoi emäntä.

»Omatunto — mikä se on?»

»Ettekö ole koskaan tunnossanne semmoista ääntä kuullut, joka teille sanoo, mikä on oikea ja mikä väärä?»

»Noo — kyllähän, mutta sen olen saanut tietopuolisesta opista», sanoi ylioppilas.

»Oletteko seurannut tätä ääntä?»

»Kyllä melkein; mitenkäs muuten tietäisin, mikä on oikein, mikä väärin.»

»Siinäkin asiassa on teissä erehdys. Tuota ääntä, joka povessanne liikkuu, ette ole saanut sinne maallisilla tiedoillanne, vaan se on Jumalan laki, jonka hän jo luomisessa istutti ihmisen sydämeen. Mutta minä huomaan, että te olette tuon omantuntonne mietteillänne tehnyt hyvin venyväksi, ja uskon, ettei tämä voi teille aina selvästi sanoa, mikä on oikein ja mikä väärin. Jos teidän käsitteenne pääsee leviämään kansaan, niin on sen perikato lähellä, sillä kansat, jotka ovat Jumalansa hyljänneet, ovat aina hävinneet. Tekisitte viisaasti, jos rupeaisitte tarkemmin miettimään asiaa, ettekä levittäisi tuota turmiollista oppianne», puheli emäntä vakavasti.

»Enpä minä olisi uskonut, että te olette noin kovin jumalinen», sanoi ylioppilas.

»Selvästi tunnen, etten ole kylläksikään jumalinen, ja sitä olen paljonkin surrut. Kun nyt olette avonaisesti epäuskoisen sydämenne paljastanut, niin minun täytyy ilmoittaa, etten halua teidän kanssanne enempi seurustella», sanoi emäntä päättävästi.

Ylioppilas joutui hyväisestään hämilleen.

»On varsin ikävä, että asia niin päättyi, mutta luulen, että te ette ole minua täydellisesti ymmärtänyt», sanoi ylioppilas.

»Aivan täydellisesti — saatte mennä», sanoi emäntä.

Ja niin lähti tuo materialistinen uskonsankari.

V.

Kohtaus.

Kaukaan aikaan ei tuo Ritulan emäntään kiintynyt ylioppilas käynyt talossa.

»Pääsimmehän toki tuosta tungetteliijasta viimein eroon», sanoi isäntä emännälleen eräänä kertana.

»Kaikista huonoista ihmisistä täytyy totuuden ihmisten eroon päästä», sanoi Siina.

»Niinkö se on? Minä olen ollut huomaavinani, ettet sinä pidä minusta mitään tuon ylioppilaan ohella», sanoi Tommi yksinkertaisuudessaan.

»Erehdyt ystäväiseni; sinusta pidän enemmän kuin kaikista muista yhteensä. Mutta minua kummastuttaa tuommoinen ajattelematon mustasukkaisuus, kun et sinä soisi maailmassa olevankaan muita kuin sinut ja minut.

»Ei veikkonen! Kaikki kansalaiset, veljet ja sisaret, ovat luuta meidän luustamme ja sentakia olemme me velvolliset heitä ihmisellisesti kohtelemaan», sanoi Siina.

Kului joku aika. Vähitellen teki ylioppilas taasenkin tuttavuutta taloon. Ensimmältä tuo vanha tuttava arasteli; oli niinkuin hän olisi häpeillyt entisiä mielipiteittensä ilmauksia. Mutta kun hän pääsi emännän kanssa puheisille, oli hän olevinaan katuvaan syntinen. Hän koetti selittää, kuinka hän oli aivan yhtä mieltä emännän kanssa uskon asioissa, mutta hän oli vaan tahtonut koetella emäntää saadakseen tietää, mitä mieltä hän oli.

Kun emäntä tämän kuuli, sulsi hänen sydämensä heti, ja entinen ystävyys alkoi jälleen.

Melkein myötäänsä oli nyt ylioppilas Ritulassa vieraana. Sattuiko joku muu vieras olemaan talossa kun hän tuli, poistui hän heti, sillä hän tahtoi yksinomaan olla kahden kesken emännän kanssa.

Emäntä useinkin illan siimeksessä päivän töistä päästyänsä meni kävelemään virkistääkseen itseänsä.

Kerran muutamana kauniina kesäiltana meni hän järven rannalle kävelemään. Äkkiarvaamatta ilmestyi hänen eteensä mieshenkilö. Emäntä hämmästytti pahanpäiväiseksi, mutta samassa huomasi hän, ettei tulija ollut kukaan muu kuin tuo ylioppilas.

Tämä teki emännälle nöyrän kumarruksen, lausuen samassa hyvän illan. Puhellen niitä näitä, esitteli hän, että istuttaisiin lähellä olevalle turvepenkille, että saataisiin haastella.

Ylioppilas koetti nyt kaikenlaisilla imarteluilla ja melkein intohimoisesti puhua lepperellä emännälle.

Yht'äkkiä kumartui hän emännän puoleen ja sanoi kuiskaamalla:

»Minä rakastan teitä sydämeni pohjasta», ja samassa hapuili hän Siinan kättä omaansa.

»Mitä te nyt puhutte! Minä olen rakkauteni luvannut yhdelle ainoalle miehelle, ja se riittää. Minulla ei ole rakkautta antaa kenellekään toiselle», sanoi Siina lujasti.

»Eihän toki niin. Luulen teidät tuntevani», sanoi ylioppilas ja samassa hän kietoi kätensä Siinan ruumiille.

Siina kauhistui kovin tuota tekoa. Hän riuhtaisi itsensä irti tuosta tungetteliijasta, ja niin hän seisoi muutaman askeleen ulompana tuota hävytöntä nuorta miestä.

»Oletteko tuommoinen! Missä teidän oikeuden ja totuuden tuntonne nyt on?» sanoi Siina, ja hänen kasvonsa olivat tavallista punakammat äkkinäisen hämmästyksen takia.

Ylioppilas ei uskonut vielä tuotakaan. Hän luuli Siinan käytöstä vain tavalliseksi naisen oikuksi, jommoisia hän ehkä oli ennen tavannut.

Hän hyökkäsi nyt Siinaan käsiksi ja koetti häntä valloittaa.

Äkkinäisellä voimain ponnistuksella riuhtaisi Siina taasenkin itsensä irti ja samassa läimäytti hän aika korvapuustin ylioppilaalle. Mutta kun sekään ei auttanut, päästi hän kamalan hätähuudon.

Samassa syöksyi pensaikosta esiin roteva mies. Tämä oli Siinan veli Nartti, joka myöskin sattui olemaan iltakävelyllä tuossa kauniissa järvenrannan metsikössä.

Kun Nartti ilmestyi uhkaavana ylioppilaan nokan eteen, hämmästyti tämä kelpo tavalla.

»Tuhannen peeveliä! Oletteko todellakin tuommoinen roisto, että hätyytätte naitua naista!» huudahti Nartti, sillä hän oli oitis huomannut asian oikean laidan.

»Enhän ole mitään pahaa tehnyt, tahdoin vain naista naurattaa», sanoi ylioppilas puolustellen itseään.

»Kyllä minä panen sinut tuolla tavalla naisia naurattamaan senkin roisto. Tuossa on sinulle ensimmäinen ja tuossa toinen», sanoi Nartti mäjätellen ylioppilasta korville puolelle ja toiselle. Kun hän pääsi ylös kompuroimaan, oli uusi mäjäys aina valmiina; ei silloin ollut ylioppilaan hienot sääret maassa lujasti kiinni.

Vihdoin täytyi Siinan mennä Narttia hillitsemään.

»Anna hänen nyt jo olla, onhan hän jo kylkiseen saanutkin rangaistusta huonosta työstään», sanoi Siina, ja niin pääsi ylioppilas taasen jaloilleen.

»Vai olet sinä tuommoinen tihulainen kaikkine sivistyksinesi ja oppinesi! Luuletko, ettei kansan lapsissa ole suurempaa siveellistä voimaa kuin sinunlaisissasi on? Ellei niin olisi, olisi kansan perikato käsissä, sillä semmoinen mädännäisyys ei voi kauan pystyssä pysyä», haukuskeli Nartti vielä kaupanpäälliseksi.

Häpeissään lähti ylioppilas turvottunein naamoin mennä lurjustelemaan pois.

Siina ja Nartti lähtivät nyt kotiaan. Siina oli vielä hätäntyneen näköinen, ja Tommi huomasi oitis, ettei emäntä ollut tavallisissa oloissaan.

»Mikä sinua nyt vaivaa, kun olet noin tuohtuneen näköinen?» kysyi Tommi.

Siinasta oli tuo juttu niin tavatonta laatua, että hän ei olisi mielellään siitä tarkkaa selkoa tehnyt. Muuten hän oli vielä niin hätäyksissään, ettei hän olisi kyennytäkään siihen. Mutta Nartti selitti juurtajaksain koko tapahtuman.

»Enkö minä ole kauan aikaa epäillyt tuon ainaisen tungettelijan tarkoituksia? Hän on ollut mielestäni niin vastahakoinen otus, etten ole häntä hyvällä omallatunnolla kärsinyt. Mutta tulehan vielä kerrankin tänne mokomakin saikarasääri, niin kyllä minä sinulle lähtöpässit annan», tuumaili Tommi.

Siinasta oli tuo kohtaaminen niin häpeällistä laatua, ettei hän olisi sen suonut tulevan yleisön tietoon. Hän rupesi pyytelemään, että asia pidettäisiin salassa, koska se ei olisi kenellekään ylösrakennukseksi. Siinan esitys hyväksyttiin yksimielisesti.

Kuitenkaan ei asia pysynyt salassa. Kohtauksen oli sattunut huomaamaan eräs poikaloppi, joka onkiretkellään oli kaukaa nähnyt koko tapauksen. Tämä kohta levitti tiedon ympäri kylää.

Ylioppilas parka joutui nyt pahempaan kuin pulaan. Kaikki rupesivat häntä sormellaan osoittelemaan ja säätyhenkilöt eivät voineet kyllin halveksia ylioppilaan halpamaista käytöstä.

Ei ollut hänellä muuta neuvoa kuin laputtaa pois koko paikkakunnalta ja heittää kaikki kesävierailut sikseen.

VI.

Muutoksia.

Ritulassa tuli nyt huomattavia muutoksia. Emäntä joutui nyt äidiksi.

Kynä ei voi kertoa sitä ilon ja autuuden tunnetta, jota Siina nyt tunsi sydämessään. Parin viikon kuluttua tunsi hän jo kykenevänsä kaikella äidillisellä lemmellä ja rakkaudella vaalimaan pienokaistansa, tuota kallista taivaan lahjaa, joka oli hänen huostaansa uskottu. Kyllä ei pienokaisen tarvinnut puutteessa olla. Pieninkin lapsen kirahdus herätti jo äidin huomion, ja oitis riensi hän tutkimaan, mitä pienokainen oli vailla.

Kun äiti voimistui niin paljon, että hän voi jotakin toimia, saatettiin lapsi pyhään kasteeseen, jossa hänelle nimeksi annettiin Aila.

Olisi luullut Tomminkin nyt hyvinkin ilostuvan tuosta uudesta onnesta, mutta niin ei ollut kumminkaan laita. Vaikka hän ulkonaisissa asioissa täyttikin kaikki aviomiehen tehtävät perhettänsä kohtaan, pysyi sydän kuitenkin kylmänä, sillä siellä kalvoi pieniä matoja. — Tuo, tuo tohvelin alla olemisen ja liikanaisten siisteyden vaatimus.

Joitakin aikoja ennen lapsen syntymistä, oli Tommi vaihtanut hevosta. Tuo hevonen oli kotikasvatti ja Siinan lempihevonen.

»Kuinka sinä omin päinesi saatoit vaihtaa tuon uskollisen palvelijan vieraisiin käsiin? Eikö vähääkään käynyt sydämellesi luovuttaessasi sen tuolle Koni-Mikolle, joka ei muuta tee kuin kulkee markkinoista markkinoihin pieksäen ja ruoskien hevosraukkoja niin, että ovat puolikuolleina hänen käsissään? — Sinun on paikalla mentävä purkamaan tuo tunnoton kauppa», komenteli Siina.

»No, minähän voitin alintain sata markkaa tuossa kaupassa», puolusteli Tommi.

»Vaikka olisit voittanut vielä kaksisataa, niin kauppa on kuitenkin purettava, sillä minä en salli sitä, että uskollinen eläin joutuu räikkääjän käsiin», sanoi Siina lujasti.

Ei Tommille muuta neuvoksi kuin purkaa kauppa.

»Kas, nyt sinä olit taasenkin kiltti, minun oma Tommini», sanoi Siina, kun Tommi oli tuonut Pollen kotiin.

»Kiltti!» murahti Tommi ja lähti kävellä jurpottelemaan pois. Mutta entistä jurommaksi ja vähäpuheisemmaksi kävi Tommi.

Kerran möi isäntä kesällä viisi tynnyriä rukiita.

»Kuinka sinä minun tietämättäni menet tänä aikana viljaa myömään? Oletko tehnyt lukua, riittääkö hinkalossa viljaa talouden tarpeiksi uutiseen saakka? Minä luulen, että jos sinun haltuusi yksinomaan jää talouden hoito, rupeaa hiiret hinkaloissa pian koppia lyömään», tuumaili Siina Tommille.

»Jo nyt on kumma paikka! Kyllä minä olen huono isäntä, kun en saa kohta rikkaa ristiin panna ilman sinun luvattasi», nureksi Tommi.

»Ei sinun tarvitsekaan. Meitähän on kaksi ja 'yhteisöthän ne ovat satimet karjamailla.' Mitä se sitten sinua haittaa, vaikka taloudelliset asiat punnitaankin yhteisesti, sillä kaksi voipi paremmin asiat harkita kuin yksi?» sanoi Siina.

»Haittaapa se. Eihän noiden muiden isäntien tarvitse olla tuommoisen komennon alla», tuumaili Tommi.

»Olkoon muualla miten tahansa, mutta meillä sen täytyy niin olla», sanoi Siina yksikantaan päättävästi, ja siihen se asia jäi.

Tämmöiset kohtaukset painuivat syvälle Tommin sydämeen. Ja vielä päälliseksi tuo ankara puhtaus ja järjestys, josta hän alituisesti sai muistutuksia. Kaikki nämät yhteensä vaikuttivat sen, että Tommi tunsii olevansa liika henkilö perheessä, jolla ei ole muuta tekemistä, kuin olla alituisesti voimattomana välikappaleena vaimonsa käsissä. Hän ei saanut olla minkään määrääjänä, ei minkään kaupan tekijänä, vaan kaikissa häntä käskettiin, velvoitettiin ja komennettiin.

Tuntien tämmöistä sortovaltaa harjoitettavan, ei perillisen syntyminenäkään voinut hänen synkkää mieltään ilahuttaa.

Kun lapsen syntyminen oli onnellisesti tapahtunut ja äidin henki pelastunut, tunsii Tommi tehneensä kaikki velvollisuutensa. Synkkämielisenä ja vähäpuheisena oleskeli hän melkein yksinään, eikä kutsuttunakaan monasti käynyt vaimoan ja lastaan katsomassa.

Hento vaimo ei täydellisesti parantunut kaukaan aikaan lapsivuoteesta. Tällä välin makasi Tommi usein yönsä väen puolella. Ei hän suurin välittänyt makuusijastaan, kääräisi vaan jotakin päänsä alle ja kytjähti penkille maata. Useakin tarjosi Tommille vuodettansa, mutta Tommi sanoi vain: »Kiitoksia paljon, pitääkää itse vaan vuoteenne, kyllä minä tässä toimeen tulen.»

Isännällä oli omalla puolellaan kylläkin komea ja pehmeä vuode, mutta hän tunsii itsensä siellä niin vieraaksi ja ikäänkuin armoilla eläjäksi.

»Mitäpä minä siellä tekisinkään, en minä kuitenkaan osaa olla niinkuin vaaditaan», ajatteli hän itseksensä penkillä maatessaan.

Täällä väen parissa tuntui Tommista kaikki niin kodikkaalta ja tutunomaiselta, eikä kummakaan, sillä semmoisissa oloissa hän juuri oli kasvanut ja mieheksi varttunut.

Väki kummasteli isännän elintapaa. Toiset arvelivat, ettei isäntä tahtonut maata toisella puolella, kun emäntä makasi siellä heikkona pienokaisensa kanssa, mutta toiset pudistelivat epäillen päätänsä.

Ensimältä ei emäntä tiennyt mitään tuosta Tommin elämän käänteestä, sillä hoitajatar ei tahtonut rasittaa häntä millään taloudellisilla huolilla. Sitä hän vaan oudoksui, kun isäntä niin harvoin kävi heitä katsomassa. Mutta hoitajatar osasi senkin sillä lailla selittää, ettei isäntä hennonut häiritä heitä käynneillään niin heikkoina ollessaan.

Noin kolmen kuukauden kuluttua toipui emäntä niin, että hän rupesi ottamaan osaa talouden toimiin. Silloin selkeni hänelle kaikki. Hän sai tietää, ettei koko tällä pitkällä ajalla ollut isäntä montakaan yötä maannut omalla vuoteellaan, vaan melkein aina väen puolella penkillä.

Siina vaivasi päätään monenkaltaisilla kysymyksillä ja otaksumisilla, mikä mahtoi isännän tuommoiseen käytökseen syynä olla. Varsinkin tämmöisenä aikana, jolloin olisi luullut olevan syytä ilostua entistä enemmän. Itse puolestaan ei hän luullut antaneensa Tommille mitään aihetta siihen kammoon, jota hän osoitti vaimoan ja lastansa kohtaan. Hän oli laittanut kotinsa semmoiseen järjestykseen, että siinä olisi luullut viihtyvän kenen hyvänsä. Mutta ehkäpä isännän kaihtemiseen ja jörömaisyyteen olikin syynä se, ettei hän tahtonut häiritä läsnäolollaan perheensä rauhaa heidän heikkoina ollessaan.

Näitä mietti Siina, mutta eipä hän täyteen selvyyteen sittenkään päässyt tuosta perheen rauhaa uhkaavasta elämän käänteestä.

Eräänä kertana tuli Tommi juron näköisenä lapsikamariin. Siellä oli kaikki niin valoisaa, puhdasta ja siistiä. Valkoiset, suoraksi silitetyt akkunakaihtimet estivät liikanaisen valon huoneeseen tunkeutumasta, pitseillä reunustetut puhtaat lakanat valaisivat sekä emännän vuodetta että pienokaisen kehtoa; oli niin puhdasta, ettei tomunhiukkaakaan näkynyt missään. Tommista tuntui siltä kuin pyhä siimes olisi varjostanut koko huonetta.

Hän tunsu itsensä aivan mahdottomaksi siellä asustelemaan. Hän ei luullut parhaalla tahdollaankaan voivansa niin elää ja olla, ettei hän saisi vaimoltaan alinomaisia nuhteita ja muistutuksia.

Kun isäntä näiden tunteittensa kanssa taisteli, seisten keskellä lattiaa, astui emäntä samassa huoneeseen.

»Kah! Olethan sinä nyt kerrankin täällä! Istuhan toki, että saadaan haastella kahden kesken», sanoi emäntä iloisesti.

»Mitäpä puhelemista meillä olisi?» sanoi isäntä jurosti, mutta istui kuitenkin.

»Sanotko niin? Kenellä sitten olisi keskenään puhelemista, ellei juuri isännällä ja emännällä?» kummasteli Siina.

»Mitä me sitten puhelisimme?» kysyi Tommi.

»Ajattelin puhua siitä, miksi sinä olet nykyään niin kummallinen», sanoi emäntä.

»Kuinka kummallinen?»

»Kummalliselta tuntuu minusta se, kun makaat yösi tuolla väen puolella, ajellen pitkin kovia penkkejä, etkä vietä öitäsi omalla vuoteellasi, jonka luulisin toki olevan siinä voimassa, että siinä sopisi paremmin levätä.»

»Minä en viihdy täällä», sanoi Tommi jurosti.

»Sano, ystäväiseni, mikset voi viihtyä. Minä olen kaiken voitavani tehnyt, saadakseni asuntomme niin mukavaksi ja siistiksi kuin suinkin, että viihtyisit paremmin luonamme. Mutta enemmän kummastuttaa minua, kun nyt juuri luulisi sinulla olevan enemmän aihetta iloon kuin koskaan ennen, ja sinä osoitat päinvastoin mitä suurinta tyytymättömyyttä ja suvaitsemattomuutta. Ja mikä kaikki on tähän kummalliseen käytökseen syynä?» puheli Siina surumielisesti.

»Hym!» hymähti vaan Tommi ja alkoi astella ulos huoneesta.

Siina oli koettanut saada selvää miehensä mielentilasta, mutta tämä suljettu kirja jäi hänelle yhtä hämäräksi kuin ennenkin.

VII.

Pahenee.

Näiden tapahtumain jälkeen makasi isäntä jonkun aikaa omalla vuoteellaan, mutta vähäpuheinen ja miettävän näköinen hän oli. Jos emäntä hänelle jotakin puhui, vastasi hän vaan: on tai ei. Taloudellisiin

kysymyksiin virkkoi Tommi vaan jurosti: »Mitäpä minusta.»

Tommin sielussa liikkui sen ohessa kuitenkin säälintunne vaimoansa kohtaan. Tämän tähden ei hän hennonut vaimolleen aivan vasten silmiä purkaa sydäntänsä eikä ilmaista, mikä raskas taakka oli vähitellen kertynyt painostamaan hänen mieltään.

Kun isäntä aamulla heräsi vuoteeltaan, meni hän oitis väen puolelle. Syömässä hän kävi säännöllisesti toisella puolella, mutta kun ateria oli päättynyt, siirtyi hän muiden mukana väen puolelle, sillä siellä hän tunsu viihtyvän. Työtä teki hän kahden edestä, mutta taloudellisiin asioihin ja toimiin ei hän ottanut vähintäkään osaa; ne kaikki jäivät emännän huostaan.

Kerran meni hän taas monesta ajasta lapsikamariin. Pienokainen makasi siinä niin autuaan ja viattoman näköisenä ja hymyili nukkuessaan niinkuin pieni enkeli.

Kauan seiso iä lapsensa kehdon ääressä, ja monenlaisia mietteitä liikkui hänen mielessään. Hän tunsu sanomatonta rakkautta ja sääliä lasta kohtaan. Hän olisi tahtonut ottaa lapsen syliinsä ja paeta hänen kanssaan kauas pois. Mutta samassa tunsu hän itsensä kykenemättömäksi siihen. Hänessä ei olisi miestä hoitamaan lasta sillä hellyydellä ja rakkaudella, minkä tuo toimi välttämättömästi vaatisi. Ehdottomasti täytyi hänen itselleen tunnustaa, että lapsen äiti pystyi siihen kymmeniä kertoja paremmin kuin hän. Ja hän alkoi jo huomata, että harvapa äiti piti lapsestaan niin hellää huolta kuin hänen vaimonsa.

Näitä miettiessään olisi hän niin mielellään suudellut nukkuvaa pienokaista, mutta tämä tuntui hänestä pyhyden loukkaukselta, eikä hän uskaltanut huulillaan koskettaa tuota enkeliolentoa. Hetken aikaa seiso Tommi vielä kehdon luona, katsellen tuota nukkuvaa viatonta lapsukaista, jolla ei ollut mitään huolia, murheita ja elämän suruja.

Suuret kyöneleet valuivat isän silmistä kaikkea tätä miettiessään.

Elämä ei käynyt entistä eheämmäksi Ritulassa. Isäntä rupesi taasenkin makailemaan yönsä väentuvan penkeillä, eivätkä mitkään Siinan rukoukset, kehoitukset ja selitykset voineet asiaa toiseksi muuttaa.

»Olkoonpa hän nyt niinkuin haluttaa, kylläpähän kerran siitä puhkeakaan», tuumaili Siina vaan rauhallisesti.

Itseksensä hän puuhaili vaan entiseen tapaansa talouden toimissa niinkuin ei olisi mitään tapahtunut. Sama puhtaus, sama sääntällisyys vallitsi nyt Ritulassa kuin ennenkin, ja vieraita kävi talossa niinkuin ennenkin.

Mutta yhä synkkämielisemmäksi kävi isäntä. Ainuttakaan kertaa ei hän tullut enää emännän puolelle vuoteeseensa, vaan makaili tuvan penkillä. Kun emäntä sen huomasi, toimitti hän väen puolelle erityiseen kamariin isännälle vuoteen.

Nyt tuli isäntä oikeaan oloonsa. Oli niinkuin suuri kuorma olisi pudonnut hänen hartioiltaan. Siellä hän tunsu viihtyvän omassa rauhassaan, jossa ei tarvinnut ketään arkailla.

Alettiin kummailla, miksi isäntä oli niin usein työstä poissa, vaikka hän ennen niin ahkerasti oli käynyt työssä tahi ainakin ollut sitä johtamassa. Kun väki tuli työstä, ilmestyi isäntäkin joukkoon ja tavallisesti oli hän erinomaisen hilpeällä ja iloisella tuulella. Hän keskusteli jokaisen kanssa erikseen ja kaikille oli hänellä viskata joku leikkisana.

Väestä tuntui siltä kuin isännästä olisi kadonnut kaikki jurous ja synkkämielisyys, ja hän saanut takaisin entisen hilpeän luonteensa. Kukaan ei kaukaan aikaan voinut sanoa, mikä tämän kummallisen muutoksen oli aikaansaanut.

Vihdoin huomattiin, että isännän kieli alkoi iloisimmillaan ollessaan — — sammaltaa, ja siitä älyttiin, että hän oli ruvennut yksinäisyydessään ryypiskelemään.

Tämä havainto teki Ritulan väkeen hämmästyttävän vaikutuksen. Emäntään se koski niin kovasti, että hän tuli oikein sairaaksi. Hän luuli nyt keksineensä syyn Tommin synkkämielisyyteen ja perheensä kammoamiseen, mutta se ei johtunut ensinkään hänen mieleensä, että tuon turman perustus ja alkulähde oli juuri hänessä itsessään.

Kaukaan aikaan ei Siina puhunut miehellensä mitään koko tuosta surullisesta ja suomattomasta asiasta. Mykkänä kantoi hän vaan raskasta kuormaansa, surren ja murehtien perheensä tulevaista tilaa. Hän koki tiedustella kaikella naisen neuvokkaisuudella noita turmion lähteitä, saadaksensa tukuiksi ne. Mutta kaikki tämä oli turhaa työtä, sillä Tommilla oli senkin seitsemän asiameistä, jotka yhdellä tai toisella tavalla hankkivat hänelle tuota haluamaansa ilolientä.

Ei kauan viipynytäkään, ennenkuin Tommin ryyppiskeleminen kävi niin julkiseksi, että hän oli myötäänsä humalassa. Eikä hän huolinut keltään vähääkään peitellä taikka salata tilaansa.

Tähän tilaan tultuaan kävi hän usein emännän puolellakin. Eräänä kertana tapasi hän salissa emännän istumassa surullisen näköisenä. Yhtä puhdasta ja siistiä oli siellä kuin ennenkin.

»Kah! täällähän sinä istut yksinäsi kuin lintu häkissään. Ja kaikki on niin hienoa ja puhdasta. Saanhan nyt kai kerran sylkeä tuohon lattialle, sillä minä olen vaan Tommi, raskaan työn tekijä, joka ei osaa hienostella», sanoi Tommi ja — ptrui! sylkeä roivasi hän puhtaalle matolle aika roivauksen.

Surumielisenä nousi Siina ylös, otti pyyhkeen ja siivosi huolellisesti syljen pois lattialta. Hän ei lausunut sanaakaan; meni vaan hiljaisena istumaan samaan paikkaan.

»Senhän minä tiesinkin! Minä en kelpaa asumaan sinun koristellussa pyhäkössäsi, sillä minä olen vaan Tommi. Minä vaan likaisin ja tahrisin sinun korusi. Mutta tiedä se, etten minä aio ruveta sinun tahdottomaksi välikappaleeksesi enkä keppihevoseksi, jommoiseksi näyt aikovan minut tehdä. Minä en saa tehdä enkä toimia mitään ilman sinun armollista lupaasi. Mutta nyt saat olla ja elää, puuhata ja päättää niinkuin itse tahdot. Minusta ei ole enää mitään haittaa sinulle, ja minun puolestani saat pitää semmoisen puhtauden kuin suinkin haluat», puheli Tommi ärtyisästi.

Hän nousi ylös istualtaan ja alkoi kävellä salin lattialla. Hän yritti mennä lapsikamariin, mutta Siina huomattuaan, missä tilassa Tommi oli, oli jo varaselta ottanut avaimen pois suulta.

»Senhän minä tiesinkin. Minä en saa kohdata omaa lastanikaan, jota niin sanomattomasti rakastan. Minusta ei ole sinulle elämänkumppaniksi, sillä minä olen vaan Tommi», sanoi isäntä ja meni pois.

Koko sillä ajalla ei emäntä lausunut luotuista sanaa, sillä hän älysi, ettei isäntään tuossa tilassa puhe vaikuttaisi niin mitään.

Isännän mentyä purskahti emäntä valtavaan itkuun. Nyt selkeni hänelle kaikki. Tommi oli purkanut sydämensä painon kokonaan. Siina älysi, mistä isäntä oli itsellensä kerännyt kaiken juroutensa, umpimielisyytensä ja kylmyytensä, ja hän huomasi jännittäneensä jousta liian kireälle, jopa niin että se oli aivan katkeamaisillaan. Hän syytti itseään ajattelemattomuudesta ja liiallisesta luottamuksesta itseensä ja kykyynsä hillitä muiden ihmisten luonteita. Hän älysi, ettei hän kyllin tarkoin tuntenut miehensä luonnetta, vaikka luuli niin tehneensä. Tämä kaikki painosti kovasti emännän mieltä.

Seuraavana aamuna meni emäntä toiselle puolelle isännän kamariin. Isäntä istui vuoteen laidalla nolon näköisenä, pää käsiin nojattuna. Hän säpsähti hyväisestään emännän tuloa.

»Hyvää huomenta, ukkoseni! Kuinka nyt voit?» sanoi emäntä iloisesti.

»Onpahan niinkuin tuossa», sanoi Tommi jurosti, eikä hievahtanut paikaltaan.

Emäntä otti tuolin, siirsi sen lähelle isäntää ja istuutui siihen.

»Kuinka sinä olet tuommoiseen tilaan joutunut? Etkö vähääkään ajattele, kuinka suureen vaaraan olet itsesi ja perheesi saattanut?» aloitteli emäntä.

»Kuinka suureen vaaraan?»

»Pitäisihän järjellisen ihmisen kysymättäkin älytä, minkälaiset vaarat tuommoisesta elämästä seuraa. Ensinnäkin menetät terveytesi, ihmisyytesi ja kunniasi, ja sitten saatat häpeään koko perheesi. Samalla joutuu vaaraan koko talouskin, kun työt jäävät takapajulle ja välistä tekemättäkin», selitteli emäntä.

»Sinun hallussasihan johto on tähänkin asti ollut, eikä minulla ole ollut mitään sanomista. — Siinäpä häntä nyt olet voiminesi ja toiminesi. Minusta ei ole enää mitään haittaa», sanoi Tommi.

»Oikeastaan asia ei niin ole. Kyllä sinunkin toimesi on paljon vaikuttanut taloudessamme, mutta minä olen luullut, että minunkin pitäisi saada asioista tieto. Siinä luulossani olen kuitenkin pettynyt», sanoi emäntä.

»En minä vielä koskaan ole purkanut sinun tekemiäsi kauppoja», sanoi Tommi kolkosti.

Tämä kävi emännän sydämelle kipeästi kuin puukon pistos, sillä se muistutti häntä ilmielävästi siitä, että hän oli mennyt liian pitkälle.

»Asiamme on sillä kannalla, ettei se oikeuksiamme puolustellen siitänsä parane, sillä meissä kummassakin on vikaa. Parasta on, että kumpikin koetamme korjata vikojamme ja hillitä itsekkäitä sydämiämme. Tehdään nyt keskenämme sydämellinen sovinto ja ruvetaan elämään säännöllistä,

kristillistä elämää», ehdoitteli emäntä.

»Eipä se taida paikka siitä parata. Minulla ei ole enää voimaa eikä hallituskykyä, sillä kymmeniä vuosia on minua kiduteltu ja polteltu kuin mitäkin kelpaamatonta otusta», tuumaili Tommi.

»Kuule nyt, ystäväiseni! Minä tunnen kylläkin katkerasti, että minä olen liiaksi pitänyt sinua valtani alaisena. Koetetaan saada yhdyselämä jälleen voimaan. Sinä saat tästäpuolin elää ja olla perheesi kanssa niinkuin tahdot; asua ja elostella huoneissa niinkuin haluttaa. Enkä minä enää nuru siitä, jos joskus vahingossa satut jotakin liikaamaan. Taloudessa saat tehdä ja toimia niinkuin parhaaksi näet. Sen vaadin kuitenkin, että heität tuon turmiollisen ja perikatoon vievän ryyppimisen pois», esitteli emäntä.

»Tämä kaikki on kylläkin kaunista, mutta se on jo liian myöhäistä», murahti Tommi.

»Mutta ajattelehan toki pientä viatonta lastasi, jonka Jumala on meidän huostaamme uskonut. Ajattele sitä surkeutta, mihin saatat lapsesi tuommoisella elämälläsi, hänet, joka ei sinulle ole mitään paha tehnyt. Saatatko hänetkin syöstä onnettomuuteen, kärsimään puutetta ja kurjuutta?» koetti emäntä hellyttää isännän paatunutta sydäntä.

Tommi ei vastannut mitään.

Kun emäntä huomasi, ettei hänen puheilleen ollut isännässä mitään sijaa, lähti hän murheellisena pois.

Mutta emännän mentyä pulpahti isännän silmistä viljavat vedet ja hän itki hyvän aikaa niinkuin lapsi.

VIII. Katoaminen.

Näiden tapahtumain jälkeen näytti isäntä parantavan tapojaan. Hän rupesi harventelemaan ryyppimistään ja käymään vähin töissäkin. Kävi hän tavasta toisella puolellakin ja oleili siellä hyvät ajat. Kun niin sattui, pistäysi isäntä lapsikamariinkin, ja silloin hän katseli kauan aikaa lastansa syviin mietteisiin vaipuneena.

Synkkämielinen ja vähäpuheinen oli hän nytkin, ja emännän kanssa ei vaan päästy pitkiin keskusteluihin. Entinen vastenmielisyyden tunne makasi Tommin sydämessä ja vieraaksi tunsu hän itsensä tässä piirissä. Pitkät hetket istui hän virkkamatta sanaakaan.

Tämmöisenä pysyivät olot vuoden, toista, mutta Tommin ryyppyvälit eivät siitensä harvenneet, eikä hänen elämäntapansa tullut entistä ehommaksi. —

Jonkun ajan kuluttua rupesi Tommin tila entistä enemmän pahenemaan. Hän ryyppiskeli niin ankarasti, että hän oli yhdessä pöhnässä kuukausittain. Emäntä itki ja murehti ensimältä, niin että oli vedeksi sulaa, mutta Tommi vaan nauroi, joi ja rallatteli. Jos hän oli jonkun päivän väkijuomia saamatta, oli hän mitä surkeimmassa tilassa. Hän vapisi niinkuin kahila virrassa, eikä vuorokausiin ottanut suuhunsa kuivaa eikä märkää. Silloin ei hän puhunut kenellekään luotuista sanaa eikä kärsinyt luonansa ainuttakaan ihmistä.

Eräänä aamuna kun väki nousi ylös, ei isäntää ollutkaan vuoteellaan. Luultiin, että hän oli mennyt viinanhakuun, eikä siitä sen enemmän huolehdittu. Mutta kun kului viikko, toista, eikä isäntää alkanut kuulua, ruvettiin pahoin papuilemaan. Häntä etsittiin ja kyseltiin kaikkialta, mutta turhaan. Kukaan ei ollut nähnyt hänen lähtevän eikä kukaan ollut tavannut häntä tiellä; isäntä oli kadonnut niinkuin kaste maahan.

Useat arvelivat, että hän oli tehnyt itsemurhan, mutta Siina väitti lujasti, että sitä hän ei ole tehnyt.

Apeaksi tahtoi käydä emännän mieli, mutta hän torjui epätoivoa kaikin voimin. Vähitellen voitti hän takaisin entisen mielenlujuutensa ja ryhtyi tarmokkaasti talouden toimiin, ja kaikki sujui nyt paremmin kuin viimeisinä aikoina isännän kotona ollessa.

Emäntä oli kaiken aikaa pitänyt hyvää huolta vanhemmistaan, ettei heiltä suinkaan mitään puuttuisi, ja koki tehdä heidän vanhuuden päivänsä niin murheettomiksi kuin suinkin mahdollista.

Kun hän taasenkin eräänä kertana meni vanhuksien kamariin, olivat he hyvin surullisen näköiset.

»Sinulla on nyt, lapseni, kovat ja murheelliset ajat», sanoi isä surumielisesti.

»Niin, isä. Minä en tarkoin tuntenut hänen sisällistä ihmistensä, vaikka luulin tuntevani. Luotin liiaksi omiin voimiini ja uskoin voivani muuttaa hänet toiseksi ihmiseksi, mutta niin ei käynyt. Olkaa kuitenkin huoletta, kyllä asiat käyvät päinsä, vaikka näinkin ovat», koki emäntä lohdutella vanhempiansa.

Tämmöisenä kului aikaa vuoden paikkeille. Siina koki yhä hiljaisesti kuulustella, mihinkä isäntä olisi joutunut. Hän kävi pappilassakin tiedustelemassa, olisiko hän ottanut sieltä papinkirjaa, mutta sitä hän ei ollut tehnyt.

Vihdoin tuli Lenulaan eräs mies, joka oli ollut asioittensa takia liikkeessä laajoissa piireissä. Hän kertoi nähneensä Tommin poliisina eräässä maamme isoimmassa kaupungissa. Oli niinkuin raskas paino olisi pudonnut Siinan sydämeltä, sillä nyt hän tiesi, että Tommi oli vielä elävien kirjoissa, ja siinä oli hänelle kylliksi.

Hän tuli nyt niin iloiseksi mielessään.

Ja pian oli hänen päätöksensä tehty. Hän kutsui veljensä Nartin luoksensa ja rupesi esittämään hänelle, että hän ottaisi Ritulan talouden haltuunsa pitemmäksi ajaksi.

»No, mihin sinä sitten aiot?» kysyi Nartti kummeksien.

»Miestäni hakemaan», sanoi Siina melkein iloisesti.

»Joko hänet sitten olet saanut tietoosi?»

»Jopa tietenkin, ja minä olen velvollinen menemään hänen luokseen. En tiedä, kuinka kauan tulen siellä viipymään, sillä Tommilla on pieni virka eräässä kaupungissa», selitteli Siina.

»Entä lapsi?»

»Hänet otan mukaani.»

Nartti suostui emännän ehtoitukseen, ja niin oli asia päätetty.

Molemmin menivät he nyt vanhusten kamariin. Siellä selitti Siina heille kaikki, mitenkä asiat nyt olivat. Hän sanoi Nartin jäävän heitä hoitamaan ja itse menevänsä miehensä luo. Molemmin he vakuuttivat, ettei vanhuksilla suinkaan tulisi mitään puutetta olemaan.

Vanhukset eivät oikein ymmärtäneet, oliko tämä elämänkäänne hyvä vai paha. Molemmilta puolilta virtaili asia sekaisin heidän mieleensä. Toiselta puolelta tuntui pahalta, kun Siina lähtee tuolle epävakaiselle retkelle, mutta toisaalta taasen tuntui hyvältä, kun hänen miehensä oli tiedossa. Kuitenkin he nöyrinä alistuivat kohtaloonsa.

Kauan ei Siina neuvotellut itseksensä. Päätävästi hän rupesi kapineitaan kokoilemaan ja varustautumaan matkaan niin pian kuin mahdollista.

Aila oli silloin noin neljän vuoden ikäinen. Hän oli hyvin kaunis, terve ja ketterä lapsi. Terävä-älyinen hän oli myös ja ymmärsi jo kaikki jokapäiväiset asiat. Hän oli jo saanut tietoonsa, että hänellä oli isä, mutta tämä oli mennyt pois. Alituisesti oli hän äidiltään kysellyt: missä isä on ja milloinka hän tulee kotiin.

Äiti hyväili lastaan iloisesti ja puheli hänelle, että nyt mennään isän luo, sillä isä on löytynyt. Aila ilostui tuosta, niin että hän nauroi, hyppeli, hykerteli käsiään ja halaili äitiään.

Emäntä selitti väelleen, että hän on pakoitettu joksikin aikaa lähtemään pois kotoa ja Nartti tulee sillävälän hoitamaan taloutta. Väki olikin tyytyväinen siihen, sillä he tiesivät Nartin olevan sävyisän ja kunnollisen miehen.

Pitemmittä mutkitta lähti emäntä lapsensa kanssa tuolle tuntemattomalle matkalle.

IX. Löydetty.

Kun Siina tuli kaupunkiin, hankki hän heti majapaikan itselleen. Hän pyysi talonväen pitämään lapsestaan huolta ja lähti itse oitis kaupungille miestänsä etsimään. Kadulta kadulle rientäessään tarkasteli hän jok'ikisen poliisin, minkä vain näkyviinsä sai. Sitä teki hän puolilta päivin iltamyöhään, mutta miehensä näköistä ei hän tavannut. Seuraavana päivänä hän vielä jatkoi etsimistään, mutta turhaan. Nyt rupesi hän epäilemään olevansa surkeasti petetty.

Mutta kuitenkin ei hän langennut epätoivoon. Seuraavana aamuna meni Siina taasenkin kaupungille. Kun hän tapasi ensimmäisen poliisin, seisautti hän hänet.

»Sallikaa minun kysyä teiltä, onko tässä kaupungissa yhtään Tuomas Ritula-nimistä poliisia?» tiedusteli Siina.

»On, kyllä on. Miksi sitä kysytte?» sanoi poliisi.

»Ilman vaan, olisi ollut vähän asiaa.»

»Oletteko hänen vaimonsa?»

»En. Olen vaan hänen tuttavansa», sanoi Siina kierellen, sillä ei hän tahtonut, että Tommi olisi ennakkolta saanut tietää hänen olevan kaupungissa.

»Missä hän sitten nyt on, koskei häntä näy poliisintoimissa?» jatkoi Siina.

Poliisi kertoi hänelle, että Ritulalla on kolmen vuorokauden loma. Hän selitti myös tarkoin, missä Ritula pitää majapaikkaa.

Voi, kuinka keveällä sydämellä Siina nyt riensi majapaikkaansa. Hän oli niin iloissaan, että olisi syleillyt koko maailmaa.

Seuraavana päivänä haki hän Tommin majapaikan, mutta siellä sanottiin, ettei hän ole nyt kotona, eikä tule kotiin ennenkuin illalla.

Ei tuntunut pitkältä Siinasta tuo lyhykäinen odotusaika, eikä hän aikonut mennä miestänsä tapaamaan ennenkuin aamulla.

Kuuden tienoissa meni Siina miehensä kortteeriin. Kun hän tuli huoneen ovelle, oli se lukossa. Hän alkoi hiljaisesti koputtaa ovelle, mutta kun ei mitään kuulunut, sitten kovemmasti.

Samassa tuli siihen talon palvelijatar.

»Mahtaakohan Ritula olla kotona, kun ei huoneesta mitään kuulu?» kysyi Siina.

»Kyllä hän on kotona. Hän tuli jo illalla kotiin», vastasi palvelijatar.

Hän rupesi nyt lujemmasti koputtamaan ovelle, mainiten samassa Ritulan nimen.

Pian tultiinkin ovea avaamaan. Tämän huomattuaan poistui palvelijatar.

Oven auettua astui Siina huoneeseen.

Tommi ällistyi niin tuota odottamatonta näkyä, että oli vähällä kaatua. Sanaakaan lausumatta vetäytyi hän perälle huonetta ja istui hermostuneena tuolille. Kumpikaan ei vähään aikaan puhunut ainuttakaan sanaa.

Vihdoin toipui Tommi hämmästyksestään.

»Mikä sinut tänne osoitti? Enkö täälläkään saa olla rauhassa? En suinkaan nyt ole ollut sylkemässä hienoille lattioillesi enkä tahrimassa huoneitasi», sanoi Tommi ärtyisästi.

»Älä niin sano, Tommi! Minä en tiedä tehneeni sinulle mitään pahaa; sinä olet paennut omaa itseäsi. Mutta minä olen velvollinen etsimään sinua, vaikka vielä mihin menisit, sillä minä olen Jumalan edessä vannonut rakastavani sinua kaikissa elämän vaiheissa kuolemaani asti», sanoi Siina lujasti ja istuuntui ovipieleen tuolille.

Tommi näytti hyväisestään hämmästyvän Siinan rohkeasta ja lujasta puheesta. Hän jäi sanattomaksi ja näytti miettivän, pää käsiin nojattuna.

»Aiotko sitten jäädä tänne?» kysyi Tommi kolkosti.

»Se on tarkoitukseni, enkä aiokaan sinua enää koskaan jättää, kun kerran olen sinut löytänyt», sanoi Siina.

»Kyllä sinun on lähteminen täältä», sanoi Tommi tyyliä.

»Kyllä aivankin kernaasti, kun vaan yhtenä lähdetään», myönti Siina.

»Se ei tule koskaan tapahtumaan», sanoi Tommi jyrkästi.

»Niinpä minä jään tänne sinun luoksesi», sanoi Siina päättävästi.

»Kuinka se käypi päinsä? Mitenkä silloin käypi lapsen ja talouden?» sanoi Tommi ikäänkuin säpsähtäen Siinan lujaa päättäväisyyttä.

»Ole niistä huoletta. Nartin olen ottanut taloutta ja vanhuksia hoitamaan ja Ailan olen ottanut

mukaani. Ei siis ole mikään estämässä minun tänne jäämistäni», sanoi Siina toimeliaasti.

Kun Tommi kuuli, että Aila on täällä, näytti hän taasenkin säpsähtävän.

»Miksi lapsi ei sitten ole täällä», sanoi Tommi itseään kohauttaen.

»Pian kait minä hänet tänne noudan», sanoi Siina ja samassa hän syöksähti ketteränä ulos.

Tovin päästä palasi hän lapsen kanssa.

»Tuossa on nyt isäsi, jota olet niin hartaasti kaivannut», sanoi äiti, osoittaen Tommia.

Aila ei ollut mikään ujo lapsi. Hän juoksi heti isänsä luo, ja tämä nosti lapsen polvellensa.

»Oletko sinä minun isäni? Äiti on sanonut, että sinä olet kiltti isä. Mutta miksi sinä jätit meidät ja tulit näin kauas, vaikka meillä on siistimpi koti kuin tämä?» leperteli lapsi isälleen, silitellen hänen tuuheaa partaansa.

Tommi ei voinut sanoa mitään. Hän hyväili ja siljoitteli tuota kaunista ja ketterää lasta, ja suuret kyöneleet vierivät hänen silmistään.

Tommi silmäsi kelloaan. Kiireesti laski hän lapsen lattialle, hypähti ylös, pisti virkapuvun päällensä ja sanoi mennessään: »Minun täytyy olla neljännestunnin päästä poliisikonttorissa.»

Siina rupesi paikalla taloudellisiin toimiin niinkuin ainakin kotonaan. Hän pesi ja siivosi huoneen joka paikasta ja laittoi sen järjestykseen kaikin puolin. Talon emännältä kävi hän kyselemässä, mihinkä aikaan Tommi kävi päivällistä syömässä. Samassa ilmoitti hän, ettei emännän tarvitse Tommin ruuasta enää pitää huolta, sillä hänen vaimonaan tahtoo hän itse ryhtyä hoitamaan Tommin taloutta.

Kun Tommi tuli kotiin, hämmästyti hän hyväisestään siitä aistikkaasta järjestyksestä mikä hänen asunnossaan nyt vallitsi. Maukas ateria höyrysi pöydällä, ja isosta aikaa istuivat he molemmat taasenkin samassa ruokapöydässä.

»Onko tämä emännän laittama puolinen?» kysyi Tommi.

»Eikä ole. Minä tämän laitoin, eikä emännän tarvitse enää sinun ruuastasi huolta pitää», sanoi Siina.

Koko ruoka-aikana ei Tommi puhunut mitään. Hän näytti vaan synkkämieliseltä ja mietti itsekseen: »Jokohan taasen alkaa entinen leikki.»

Jonkun aikaa meni elämä tämmöisenään. Tommi oli synkkä ja vähäpuheinen, mutta Ailan kanssa leikki ja leperteli hän milloin vaan vähänkään oli aikaa. Hän toi kaupungista palatessaan useinkin makeisia ja leikkikaluja. Lapsi suostuikin niin isäänsä, että hän oli aina jo ovesa vastassa, kun tämä tuli kotiin.

»Eiköhän ole parasta, että lähdemme Ritulaan takaisin; siellähän meillä on oma koti, jossa olisi niin hyvä olla», esitteli Siina miehelleen eräänä iltana.

»Johan olen ennenkin sanonut, ettei se käy päinsä», sanoi Tommi jurosti.

»Samantekevä, kyllä kai minä täälläkin toimeen tulen», sanoi Siina yhtäkaikkisesti.

— — — Mutta kuinka Tommi oli päässyt poliisiksi?

Silloin kun Tommi lähti Lenulasta, oli vanhalla kirkkoherralla nuori apulainen. Kirkkoherran poissa ollessa meni Tommi pappilaan ja otti apulaiselta papinkirjan. Tämä unohti kirkonkirjoihin merkitsemättä, että papinkirja oli otettu. Apulainen muutti pian toiseen paikkakuntaan, ja niin ei kirkollisvirasto tiennyt mitään Tommin papinkirjan-otosta.

Kun hän oli ollut joitakin aikoja kaupungissa työssä, tuli eräs poliisin virka avonaiseksi. Tommi haki sitä. Ja kun huomattiin, että hän oli kookas, hyväsvyvinen, lujatekoinen mies ja omasi hyvän käsialan, valittiin hän poliisiksi.

Virkatoimissaan ei Tommi nauttinut koskaan väkijuomia, mutta loma-aikoina siemasi hän aika tavalla. Esimiehensä kunnioittivat häntä ja luottivat häneen ehdottomasti, sillä hän oli terävä-älyinen ja sai useinkin ilmi salaisimmatkin rikokset.

Siina kyllä heti huomasi, kun hän ensi kerran tapasi Tommin, että tämä oli ollut juopottelemassa, vaikkei hän siitä tahtonut mitään sanoa. Hän oli sanomattoman iloinen, kun ei Tommi virassa ollessaan ryyppiskellyt, mutta hän pelkäsi noita loma-aikoja.

Jonkun kuukauden kuluttua tuli taas loma. Kun Tommi oli syönyt illallisensa, sanoi hän pistävänsä jollakin asialla ja niin hän poistui. Myöhäiseen yöhön odotti Siina miestänsä kotiin tulevaksi, mutta häntäpä ei kuulunutkaan. Siina kävi levottomaksi. Seuraavan päivän kuulusteli hän miestänsä, mutta turhaan. Hän toivoi miehensä tulevan kotiin illalla, mutta sekin toivo petti.

Koko seuraavana yönä ei hän voinut silmäntäyttää nukkua, sillä miehensä häntä kovin huolestutti.

Puoli neljän aikana aamulla hän jo nousi ylös ja lähti kaupungille miestänsä etsimään.

Siina kulki niitä ravintoloita myöten, jotka pidettiin öölläkin auki. Neljännessä semmoisessa tapasi hän paljon miehiä, jotka siellä tupakan savun seassa lasejaan kilistivät, poristen sitä ja tätä. Heidän joukossaan istui Tommikin parhaana miehenä. Kyllä hänellä nyt puhetta ja iloisuutta riitti.

Kun Siina ujona ja keveänä kuin yöperhonen astui ovesta sisään, kääntyi kaikkein huomio häneen.

»Hoh, perhana! Mitä hameväellä täällä on tekemistä!» huudahti eräs juomaveikoista.

Silloin havahtui Tommikin ja loi silmänsä ovipuoleen.

Paikalla nousi hän ja meni vaimonsa luo.

»Peijakas! Ethän toki meidän nähtemme aikone suudella tohvelisankariasi», huudahti eräs joukosta.

»Jos minun akkani tuon tekisi, niin kyllä minä...», ärisi toinen.

»Lähde nyt minun kanssani kotiin», sanoi Siina kuiskaavalla äänellä.

Tommi pyörähti takaisin, otti lakkinsa ja lähti nöyränä kuin lammas Siinan kanssa pois.

»Hyi, lempsatti, tuommoista miestä! Oikein hävettää», mutisi joku mies heidän jälkeensä.

Sopipa katsoa tuota paria, kun he varhaisena aamuhetkenä kävelivät autioita katuja myöten kotiansa kohden. Mies kookas, hartiakas, voimakas ja sorea kuin korven honka, nainen lyhyenlanta, hento, notkea ja kevyt kuin haamu kävelevät tuossa rinnakkain, vaimo tyytymättömänä ja nurkuvana, mies häpeilevänä, tottelevaisena ja nöyränä. Sopipa kuulla heidän haasteluansakin tuossa kävellessään.

»Missä, herran tähden, sinä olet kaiken tämän aikasi viettänyt?» kysyi vaimo hiljaisella, kuiskaavalla äänellä.

»Missäkö minä olen ollut? Minä olen tehnyt työtä», sanoi Tommi puolustellen.

»Mitähän työtä sinä lienet tehnyt», sanoi Siina epäuskoisena.

»Etkö tiedä, että minä olen poliisi, ja poliisilla on paljon työtä — öisinkin», soperteli Tommi.

»Poliisi! Onko sinulla nyt virka-aika? Olet saanut lomaa levätäksesi raskaasta työstäsi ja tuolla tavalla käytät nämätkin hetket! Mies ei ajattele yhtään, mihinkä epätoivoon saattaa vaimonsa ja lapsensa. Vuorokausittain saa olla sydän kourassa, hakea, surra ja peljätä. Eikä mies ole tahallaankaan koko tästä tuskasta. Jonkun verran olet voittanut kunnioitusta ja luottamusta ihmisiltä ja olet kaiken tämän menettämäisilläsi», puheli Siina nuhtelevasti.

»Mitä sinä sitten minun kunniastani tahdot? Samahan se sinulle on», sanoi Tommi synkästi.

»Vai niin, sanotko niin! Kenestä minä sitten tahdon, jos en sinusta? Sinun kunniasi on minunkin kunniani. — Se on koko perheemme kunnia, ja minä en pidä perheemme kunniaa niinkään vähässä arvossa», tuumaili Siina edelleen.

Tommi ei vastannut enää mitään, kai hän tunsikin, että hänellä on löyhät perusteet käytöstänsä puolustaakseen. Hiljaisena, sanaakaan lausumatta kävellä törkki hän vaan harha-askelin vaimonsa sivulla.

He tulivat kotiin. Aila nukkui vielä. Aurinko valaisi noustessansa nukkuvan lapsen kauniita kasvoja. Tommi seisahtui vuoteen viereen ja katseli häntä kauan. Kyyneleet rupesivat vuotamaan miehekkään miehen silmistä ja hän näytti hyvin mieltivältä. Mitä mieltikään hän nyt siinä seisoessaan nukkuvan, viattoman lapsensa ääressä? — Taisteliko hyvä ja paha keskenään hänen sielussaan? — Kuka ties — —

* * * * *

Tulirokko alkoi liikkua kaupungissa. Kaikilla keinoilla koettivat vanhemmat suojella Ailaa joutumasta tuon ankan ja murhaavan taudin kynsiin. Lasta ei päästetty ollenkaan toisten lasten pariin. Ovi

pidettiin aina lukossa, ja jos joku pyrki poliisin puheille, ei häntä laskettu sisälle, vaan hän sai ajaa asiansa eteisessä.

Vaikka oltiin näin varovaisia, löysi tauti kuitenkin tiensä taloon. Aila sairastui tuohon vaaralliseen tautiin. Ei voi sanoa kuvata vanhempien pelkoa ja ahdistusta, kun he huomasivat, että Aila todellakin sairastui tulirokkoon. Paikalla haettiin lääkäri ja tarkasti noudatettiin hänen määräyksiään. Toivottiin, että tauti ehkä saadaan alussa tukahutetuksi, kun ajoissa turvauduttiin lääkärin apuun, mutta niin ei käynyt. Tauti paheni vaan päivä päivältä. Lääkäri kävi kahdesti päivässä tutkimassa sairaan tilaa ja antamassa määräyksiänsä.

Tommi haki virkavapautta, eikä poistunut yöllä eikä päivällä lapsensa sairaavuoteen tyköä. Siinäpä istui äitikin. Tommi kehoitti Siinaa menemään joskus lepäämään mutta ei hänkään hennonut lähteä pois rakkaan lapsensa luota, joka siinä kamppaili elämän ja kuoleman välillä.

Ehtimiseen kyselivät he lääkäriltä, mitä hän sairaasta arveli, mutta hän pudisteli vaan epätoivoisena päätään.

Siina tuli nyt kummalliseen mielentilaan. Hänen sielussaan risteili kaksi vastakkaista virtausta; siellä taistelivat suru ja ilo keskenänsä. Kova suru ja pelko lapsen kuolemasta ja toisaalta ilo siitä, kun Tommin sydän tuntui rupeavan vähitellen pehmenemään.

Näin kului aikaa toivon ja pelon välillä kolmisen viikkoa. Erinomaisella hellyydellä ja alttiiksiantavaisuudella hoiteli äiti sairasta lastaan. Vaikka Tommikin oli melkein aina saatavilla, ei hän omia vaivojaan pitänyt minään verrattuina äidin vaivoihin. Kovin kömpelöksi ja saamattomaksi huomasi hän itsensä tuommoisissa asioissa ja hän tunsu sydämessään sanomatonta kiitollisuutta vaimoansa kohtaan.

Kun lääkäri taasenkin noina ahdistuksen aikoina kävi lasta tarkastelemassa, selkenivät hänen kasvojensa piirteet iloisiksi. Vanhemmat, jotka ottivat vaarin jok'ikisestä lääkärin kasvojen väreestä, huomasivat tuonkin valoisan ilmeen.

»Voi, herra tohtori, onko mitään toivoa lapsen pelastuksesta?» kysyi äiti.

»Lapsi jää elämään, mutta hyvää hoitoa hän vielä kauan tarvitsee, jos mieli on tämän toivon toteentua», sanoi lääkäri oikaisten itsensä suoraksi.

Sanoin ei voi kuvata, minkä ilon tuo toivon sanoma synnytti vanhempien sydämissä. He itkivät ja nauroivat sekaisin, halailivat tohtoria ja kokivat kaikin tavoin iloansa ilmoittaa. Juro Tommikin koetti tehdä voitavansa tuossa yhteisessä ilon osoituksessa ja tunteitten ilmaisemisessa.

»Voi, herra tohtori! Me tahdomme tehdä kaikki, uhrata kaikki, mitä suinkin meidän voimissamme on, kunhan vaan lapsi paranee», sanoi Tommi, ja tuntuipa siltä kuin hän olisi tullut oikein kaunopuheiseksi.

Huolellisesti lääkärin määräysten mukaan hoidettuaan lasta, huomasivat he jo muutaman vuorokauden kuluttua lapsen rupeevan tointumaan.

Kun lapsi tuli terveeksi, tunsivat he sydämessään sanomatonta kiitollisuutta Jumalaa kohtaan. — — —

Elämä tuli nyt Siinan ja Tommin välillä ehommaksi entistään. Tommi ei ryyppinyt enää ensinkään, ei edes loma-aikoinaankaan. Hän tuli puheliaammaksi vaimolleen ja keskusteli mielellään hänen kanssaan yhteisistä asioista. Tästä selvisi Sinalle, että hänen miehensä paatunut sydän oli täydellisesti sulanut häntä kohtaan, ja tästä havainnosta iloitsi hän suuresti. Molemmiin rakastivat ja hellivät he parantunutta lastaan, ja hän oli heidän ilonsa ja toivonsa.

Eräänä kertana tuli Tommi virkatoimistaan kotiin erinomaisen hilpeänä ja iloisena. Heti kun hän oli riisunut virkapukunsa yltään, tuli hän vaimonsa luo ja tarttui hänen käteensä.

»Etpä arvaa, hyväiseni, mitä minä nyt olen miettinyt?»

»Vaikea minun on tietää, mitä sinä, ukkoseni, milloinkin mietit», sanoi Siina ja hyväili miestänsä.

»Nyt lähdetäänkin Ritulaan», sanoi Tommi iloisesti.

Siina hämmästyti kovin kuullessaan äkkiä tuon sanan. Koko täälläolonsa ajan oli hänen sydämensä salaisena, hartaana toivomuksena ollut päästä takaisin tuohon rakkaaseen kotiinsa. Ja nytkö tuo toivo toteentuisi? Hän tarttui mieheensä syliksi, halaili ja hyväili kauan aikaa häntä.

»Tiesinhän minä, että sinä kuitenkin pohjaltasi olet minun oma hyvä mieheni», virkahti hän viimein.

Tommi otti heti virkaeron, ja niin alettiin panna tavaroita kokoon. Ja pian oltiin tiellä.

Kovin hämmästyttiin Ritulassa, kun eräänä syyskuun kauniina päivänä Tommi emäntänsä ja lapsensa kanssa tulla tömähti kotiin. He eivät kirjoittaneetkaan tulostansa, ja sentakia oli se niin odottamaton yllätys.

Voi, kuinka iloiselta Tommista tuntui, kun hän pääsi takaisin tuohon siistiin kotiin, jonka hän omalla tuhmuuudellaan oli niin katkeraksi itselleen saattanut.

Nartti oli kaikki taloudelliset asiat toimittanut hyvin, ja sisällinen järjestys oli yhtä oivallinen kuin ennenkin.

Iloisesti meni Tommi tervehtimään vanhuksia, sanoen: »Terveisiä meidän harhamatkoiltamme. Mutta nyt me jäämmekin kotiin ja rupeemme elämään uutta elämää.»

Kyöneleet vuotivat vanhusten silmistä tuon kuullessaan. Mielenliikutuksen vuoksi eivät he voineet puhua mitään, pudistelivat vaan hartaasti heidän käsiään.

Yksissä neuvoin ryhtyivät nyt isäntä ja emäntä talouden toimiin, ja se kävikin kyllä laatuun.

Eräänä iltana istuivat isäntä ja emäntä kahden kesken huoneessa.

»Sanopas nyt, ukkoseni, miksi sinä olit niin sitkeä lähtemään kotiin sieltä kaupungista?» kysyi Siina mieheltään.

»Olin niin tavattomasti elänyt näillä seuduilla, etten voinut ajatellakaan takaisintuloa häpeästä punastumatta, mutta kun kerran silmäni aukenivat, ei tämä tuntunut painavan mitään», sanoi Tommi.

Tommi ei enää koskaan syljeskellyt lattialle eikä muuten tahrinut huoneita. Päinvastoin ihanteli ja kiitteli hän sitä puhtautta ja sääntillisyyttä, josta hänen vaimonsa niin suurta huolta piti. Nyt tunsu Tommi sydämessään, kuinka kallis aarre hänellä oli, vaikka hän tyhmyydellään oli sitä hyljeksinyt. Kaikki Siinan kärsimykset ja alttius selkenivät nyt eheäksi kuvaksi hänen sielunsa silmäin eteen, ja hän tunsu sanomatonta rakkautta vaimoansa kohtaan.

»Voi, rakkaani, kuinka paljon vaivaa sinä olet nähnyt, saadaksesi minusta oikean ihmisen», sanoi Tommi kerran tarttuen vaimoonsa syliksi.

Siinä he vuodattivat kuumia kyneleitä, mutta ne olivat pitkän taistelun jälkeen saavutetun voiton kyyneliä — olivat ilon helmiä. — — —

Pian huomasivat kyläläiset, että Tommista oli tullut aivan toinen ihminen, ja he alkoivat osoittaa hänelle kunnioitusta ja luottamusta.

Vieraita alkoi käydä Ritulassa niinkuin ennenkin. Ja kesävieraatkin kävivät entistä uulaa alituisesti Ritulassa, eikä Tommi kertaakaan nurkunut, että he kuluttavat talon varoja. Hän oli nyt hilpeä ja leikkisä isäntä, ja vieraat pitivät paljon hänestä ja hän vieraista.

Aila yleni ja kasvoi kauneudessa, siveydessä ja hyvissä tavoissa. Kansakoulun läpikäytyään ja tultuaan seitsemäntoista vuoden ikään, oli hän paikkakunnan kaunein impi. Hän joutui naimisiin nuoren, kunnollisen rovastin apulaisen kanssa.

Kyläläiset olivat asiain huonoimmillaan ollessa ilkkuneet, että »eipä se Ritulan Siina noin vaan taltuttanutkaan Tommia, niinkuin luuli.» Mutta kerran voi Siina sanoa noille ilkkujille: »Mutta taltutinpa minä hänet kuitenkin.» — — —

Entä Nartti?

Pirolan Hilja oli vielä naimatonna. Kun hän kuuli Siinan ja Tommin palanneen kotiin, tuli hän heti tervehtimään noita vanhoja ystäviään. Kauan syleilivät nyt Siina ja Hilja toisiaan sanattomina ja kyöneleet valuivat kummankin silmistä. Paljon oli heillä keskenään puhelemista niin pitkän väliajan perästä, Hilja oli vielä pulska ihminen, vaikka iästä lähempänä kolmeakymmentä. Kun naimiskauppojen Räämälän Kaalun kanssa kävi niin onnettomasti, tuli Hilja niin vaativaksi valinnassaan, etteivät naimistarjoukset hänelle kelvanneetkaan joka oksalta, vaikka niitä oli viljalta.

Nartti oli luonteeltaan hiljainen, eikä liikkunut juuri koskaan kotoaan poissa. Ei hän hakenut milloinkaan toisten nuorten seuraa.

Kun Pirolan Hilja kävi usein Ritulassa Siinaa tervehtimässä, tuli Nartti tahtomattaankin Hiljan pariin. Hän tähysteli syrjästä tuota pulskeata neitoa, ja hänen hidas luonteensa rupesi vähitellen lämpenemään.

Kuinka olikaan, pidettiin parin kuukauden päästä Hiljan ja Nartin kihlajaiset. Pirolan vanhuksillakaan ei ollut mitään tuota yhtymistä vastaan, sillä he tiesivät Nartin kunnolliseksi ja siivoksi mieheksi; eikä hän ollut rutiköyhäkään. Päinvastoin olivat Pirolan vanhukset hyvillään, kun saivat niin kelvollisen kotiväyn, sillä heille alkoi ison talouden hoito käydä jo vaivaksi, vanhoja kun olivat.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PIKKU MARI JA MUITA KERTOMUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work

(any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic

works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary

Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.